

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇOCUK EDEBİYATINA UYARLANMIŞ KLASİK DESTANLAR
ÜZERİNE BİR İNCELEME - BİLGİN ADALI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MERVE VURUŞ

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. TÜLAY KUZU

ANKARA - 2016

JÜRİ ONAY

.....tarafından hazırlanan
.....
.....adlı bu çalışma
jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi:...../...../.....

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi :.....

Jüri Üyesi :.....

Jüri Üyesi :.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../20....

.....

Enstitü Müdürü

ÇOCUK EDEBİYATINA UYARLANMIŞ KLASİK DESTANLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME – BİLGİN ADALI ÖRNEĞİ

ÖZET

Çocukların fiziksel ihtiyaçları kadar önemli bir diğer konu ruhsal ihtiyaçlarıdır. Bu konuda önemli etkenlerden biri şüphesiz edebiyattır. Çağdaş yazarlar arasında yer alan Bilgin Adalı'nın çocuklara ve gençlere yönelik farklı türlerde eserleri bulunmaktadır. Bu çalışmada yetişkinler için yazılmış klasik destanların çocuk edebiyatına aktarımı bağlamında incelemek amacıyla yazarın destan türündeki eserlerinin çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından irdelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, çocuk edebiyatının gelişimine, genel özelliklerine ve temel öğelerine yer verilmiştir. Kuramsal bilgilerden hareketle eser incelemelerine zemin oluşturulmuştur.

Bilgin Adalı'nın destan türünde kaleme aldığı dört eseri (*Troya Savaşı ve İlyada Destanı*, *Odyseia Destanı*, *Gilgamiş Destanı*, *Oğuz Kağan Destanı*), çocuk edebiyatının temel öğeleri olan; karakter, konu, ileti, dil ve anlatım, resim başlıkları altında incelenmiştir. Betimsel tarama yöntemiyle incelenen eserlerde, hedeflenen çocuk ve genç okurların yazınsal gelişim özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu eserlerin belirlenen ölçütlere uygun olduğu görülmüştür. Bu bulgulara dayanarak mevcut uyarlamaların başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Destan türündeki eserlerin analizini içeren bu çalışmanın çocuk edebiyatı sahasında ele alınabilecek farklı edebî türlerin incelenmesine kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, destan, Bilgin Adalı

A REVIEW ON CLASSIC EPICS ADAPTED TO CHILDREN’S LITERATURE - AN EXAMPLE OF BİLGİN ADALI

ABSTRACT

Yet another issue as important as children’s physical needs is their mental needs. One of the important factors about this topic is no doubt the literature. Bilgin Adalı who ranks among the modern authors has different types of children and youth oriented Works. In this research it is aimed to scrutinize the author’s epic works in terms of key elements of children’s literature on the purpose of analysing the adaptation of the classic epic works written for adults to children’s literature. General features, key elements and development of the children’s literature are included in this research. With reference to theoretical information it is formed a basis for work analysis.

Four works written up in epic type by Bilgin Adalı (*Troya Savaşı ve İlyada Destanı*, *Odysseia Destanı*, *Gilgamiş Destanı*, *Oğuz Kağan Destanı*) are analysed under the titles of the key elements of children’s literature; character, topic, message, language and expression, picture. It is seen that the works are in accordance with the determinated criteria when they analysed with descriptive survey method taking into account the literary improvement characteristics of children and young readers targeted. On the basis of these findings, it is inferred that the existing adaptations are successful. Containing the analysis of epic works this study is being thought to be a source for analysing different types of literary works which can be taken in the field of children’s literature.

Keywords: Children’s literature, epic, Bilgin Adalı.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ	viii

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	9
1.2. Problem Durumu	9
1.3. Araştırma Yöntemi	10
1.4. Varsayımlar	10
1.5. Sınırlılıklar.....	10
1.6. Bilgin Adalı Üzerine.....	11
1.7. Bilgin Adalı'nın Yeniden Kaleme Aldığı Destanlar	12

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk Edebiyatı	16
2.1.1. Çocuk Edebiyatı Kültürünün Oluşması ve Tartışmalar.....	24
2.1.2. Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi.	31
2.1.3. Destan Türü ve Çocuk Edebiyatındaki Yeri.....	38
2.1.4. Gelişim Dönemlerine Göre Çocuk Edebiyatı.....	45
2.2. Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri	51
2.2.1. Karakter	51
2.2.2. Konu.....	52
2.2.3. İleti	54
2.2.4. Dil ve Anlatım.	55
2.2.5. Resim	57
2.3. Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Genel Nitelikler	58

II. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	61
3.2. Evren ve Örneklem.....	61
3.3. Veri Toplama Teknikleri	61
3.4. Verilerin Analizi	62

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Bilgin Adalı'nın Destan Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi.....	63
4.1.1. Bilgin Adalı'nın Destan Türündeki Eserlerinde Karakter	63
4.1.2. Bilgin Adalı'nın Destan Türündeki Eserlerinde Konu	87
4.1.3. Bilgin Adalı'nın Destan Türündeki Eserlerinde İleti.....	91
4.1.4. Bilgin Adalı'nın Destan Türündeki Eserlerinde Dil ve Anlatım	95
4.1.5. Bilgin Adalı'nın Destan Türündeki Eserlerinde Resim	110

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	117
KAYNAKÇA.....	120
EKLER	127
Tez Çalışması Orijinallik Raporu	127

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.	: aktaran
bk.	: bakınız
çev.	: çeviren
dr.	: doktor
GD	: Gılgamış Destanı
OD	: Odysseia Destanı
OKD	: Oğuz Kağan Destanı
s.	: sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TSİD	: Troya Savaşı ve İlyada Destanı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
yy.	: yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kitaplarda Geçen Karakter Adları.....	64
Tablo 2. Kitaplarda Yer Alan Kahramanlar.....	67
Tablo 3. Kitaplarda Geçen İndirgenmiş Konular.....	88

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı hedef kitlesi yetişkinler olan edebî eserlerden pedagojik amaçlarla çocuk edebiyatına aktarılanların uyarlama sürecindeki değişimlerini biçim ve öz açısından ele alarak, pedagojik amaçlara uygunluk yönünden değerlendirmektir. Bu bağlamda Bilgin Adalı'nın yeniden kaleme almış olduğu destan türündeki *Troya Savaşı ve İlyada Destanı*, *Odysseia Destanı*, *Gilgamiş Destanı*, *Oğuz Kağan Destanı* adlı eserlerini karakter, konu, ileti, dil ve anlatım, resim olarak belirtilen çocuk edebiyatının temel öğeleri kapsamında inceleyerek, çocuk edebiyatına uygun olup olmadığını ortaya koymaktır.

1.2. Problem Durumu

Yetişkinlere hitap eden eserlerle ilgili değerlendirmeler araştırmalara sıklıkla konu edilmekle birlikte çocuklara yönelik eserlerin daha az ele alındığı görülmektedir. Bu noktada kitap seçimi akıllara gelmektedir. Çocuklara tavsiye edilebilecek eserler hususunda dikkatli olunması önemlidir. Yapılabilecek yanlış seçimler pek çok olumsuzluğu beraberinde getirecektir. Soysal (2007: 382) bu durumu “10-12 yaşlarında ilk roman denemeleri yapılır. Çocukların kitap okumayan bireyler olmasını sağlayan yüzde yüz hatalı sollamalardan biri, işte bu 10-12 yaş aralığında yapılıyor. Ülkemizde bu durumda kaza kaçınılmazdır! Kazayı hafif atlatanlar, 12 yaş sonrasında az da olsa kitap okumayı sürdürüyor; ama ağır yaralananlar kitap okumaktan kesinlikle vazgeçiyorlar” şeklinde ifade etmektedir.

Okuma alışkanlığının kazanıldığı ve okuma isteğinin arttığı 9+ yaş grubu düşünüldüğünde, eserlerin çocuk edebiyatının temel öğelerine göre değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu noktada çalışmanın problem cümlesi “Bilgin Adalı'nın çocuk edebiyatına aktarmış olduğu destan türündeki eserlerin özellikleri çocuk edebiyatı temel öğeleri (karakter, konu, ileti, dil ve anlatım, resim) açısından uygun mudur?” şeklinde ifade edilebilir.

1.2. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır” (Karasar, 1999: 77). Araştırmada, seçilen eserler çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından değerlendirilmiştir.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmada ele alınan destan türündeki eserlerin çocuk edebiyatına uygun birer örnek teşkil edebileceği öngörülmektedir.
2. Eserlerin çocuk edebiyatına uygunluğunu ölçmede, karakter, konu, ileti, dil ve anlatım, resim başlıklarının doğru ölçme kriterleri olduğu varsayılmaktadır.
3. Araştırma içerisindeki kaynak metinlerin seçiminde geçerliği ve güvenilirliği yüksek olan eserlerden yararlanılacaktır.
4. Bu çalışmada ele alınan klasik destanların Dünya edebiyatında ve Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olması, eserlerin çocuk edebiyatı kapsamında da ele alınabileceğini gösterecektir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Yetişkinler için yazılan klasik destanların çocuk edebiyatına aktarımı üzerine yapılan araştırmada, Bilgin Adalı’nın destan türündeki eserleri seçilerek çalışmanın kapsamı belirlenmiştir.
2. Adalı’nın ele alınan eserleri inceleme kriterleri olan; karakter, konu, ileti, dil ve anlatım, resim unsurları ile sınırlı tutulmuştur.
3. Bu araştırma, Bilgin Adalı’nın çocuklara ve gençlere yönelik kaleme aldığı, Destan türündeki; *Troya Savaşı ve İlyada Destanı*, *Odyseia Destanı*, *Gilgamiş Destanı*, *Oğuz Kağan Destanı* adlı dört (4) eseri ile sınırlıdır.
4. Araştırmada ele alınan eserlerin Yapı Kredi Yayınları’ndan çıkan güncel baskıları (2013-2014) tercih edilmiştir.
5. Araştırma 2014-2015 eğitim- öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.6. Bilgin Adalı Üzerine

Bilgin Adalı (11 Aralık 1944, Safranbolu – 29 Eylül 2012, Antalya) 1969’da Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Sinema Televizyon Bölümü’nü bitirmiştir. 1973 yılında Türk Dil Kurumu üyeliğine seçilmiştir. TRT Ankara Televizyonu’nda belgesel film yönetmenliği (1968-76), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema Televizyon Bölümü’nde öğretim üyeliği, bölüm başkanlığı (1976-84) ve reklam yazarlığı yapmıştır.

İlk şiiri 1959’da Lefkoşa’daki *Beşparmak* dergisinde çıkmıştır. *Dönem, Devinim 60, Soyut, Oluşum, Yusufçuk, Türk Dili, Varlık, Yordam, Dost, Yazko Edebiyat ve Gösteri* dergilerinde şiir ve yazıları yayımlanmıştır.

Yetişkinlere yönelik kitapları: *Âşık Garip* (1972), *Barışın Tarihçesi* (1980), *Yaralı Kuşlar Tanığı* (1983), *Belgesel Sinema* (1986), *Gün Dağların Ardında* (1990), *Güncel Türkçe Yazım Kılavuzu* (1998).

Çevirileri: *Protesto* (1986), *İyi Yaşamak İçin Yaratıcı Düşünmek* (2004), *İstanbul Kız* (2005), *Beyaz Diş* (2005), *Eski Tüfekler* (2007).

Çocuk ve gençlik kitapları: *Havşan Öyküleri* (2002), *Zaman Bisikleti* (2004), *Geçmişten Gelen Konuklar – Zaman Bisikleti – 2* (2004), *Dünyamızın İlk Şafağı - Çatalhöyük Öyküleri – 1* (2004), *Ateşin Çocukları - Çatalhöyük Öyküleri – 2* (2005), *Bolluk ve Savaş – Çatalhöyük Öyküleri – 3* (2006), *Mavi Gezegenin İlk İnsanları* (2005), *Dünya Artık Daha Güzel* (2005), *Troya Savaşı ve İlyada Destanı* (2005), *Odysseia Destanı* (2005), *Gilgamesh Destanı* (2005), *Çanakkale Destanı* (2006), *Dede Korkut Hikâyeleri* (2006), *Kaledibi Sokağı* (2006), *Barış Çocuk Kurtuluş Savaşında* (2006), *Oğuz Kağan Destanı* (2007), *Atlantis’in Çocukları* (2008), *Kariye Hazinesi* (2008).

Bencil Dev adlı çocuk oyunları kitabı Kültür Bakanlığı Çocuk Oyunları Yarışmasında Başarı Ödülü’nü almıştır (1983); Ani İpekkaya yönetiminde İstanbul Şehir Tiyatrolarında sahnelenmiştir. Ayrıca, çok sayıda canlı çocuk programı, kültür programları, tanıtım filmleri, deneysel filmler ve çeşitli reklam filmlerinin senaryosu vb. bulunmaktadır.

1.7. Bilgin Adalı'nın Yeniden Kaleme Aldığı Destanlar

TROYA SAVAŞI VE İLYADA DESTANI

Yazar: Bilgin Adalı

Resimleyen: Mustafa Delioğlu

Basım Yeri: İstanbul

Basım Yılı: 2014/2005

Ebatları: 14x20cm

Hamur: 2. hamur

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Sayısı: 128

Çağlar boyunca sayısız esere konu olan *İlyada Destanı*, Çanakkale'nin Hisarlık yöresinde kurulmuş görkemli bir kent olan Troya'nın yıkımıyla sonuçlanan efsanevi bir savaşın 10. yılının öyküsünü konu alır. Yazarın, manzum olarak kaleme aldığı eser üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Her bölüm kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. Ayrıca bölümlerde olay örgüsünü destekleyecek nitelikte resimler yer almaktadır.

Eserin bölümleri sırasıyla *Birinci Bölüm*; Öyküler, Söylenceler; Troya Diye Bir Kent, Ege'nin Karşı Kıyısı, Paris Adlı Bir Prens, Tanrıçaların Yarışması, Paris'in Seçimi, Paris'in Helena'ya Aşk, Menelaos'un Öfkesi, Akhalar Troya Önünde, Ve Savaş, *İkinci Bölüm*; İlyada Destanı; Akhilleus'un Dinmek Bilmeyen Öfkesi, Zeus'un Adaleti, Agamemnon Bir Düş Görüyor, Paris'in Meydan Okuması, Savaş Başlatan Ok, Tanrılar Savaşa Katılıyor, Hektor'un Meydan Okuması, Zeus'un Öfkesi, Akhilleus Geri Dönmüyor, Gözcüler, Savaşların En Şiddetlisi, Poseidon'un Gelişi, Genç Patroklos'un Ölümü, Akhilleus Savaşa Dönüyor, Hektor'un Ölümü, Patroklos'un Cenaze Töreni, Priamos Hektor'un Ölüsünü Alıyor, *Üçüncü Bölüm*; Savaşın Sonu; Akhilleus'un Yazgısı, Paris'in Ölümü ve Troya'nın Düşüşü.

ODYSSEİA DESTANI

Yazar: Bilgin Adalı

Resimleyen: Mustafa Delioğlu

Basım Yeri: İstanbul

Basım Yılı: 2014/2005

Ebatları: 14x20cm

Hamur: 2. hamur

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Sayısı: 152

Odysseia Destanı tanrısal bir kahraman olan İthake Kralı Odysseus'un, Troya Savaşı sonrasında ülkesine dönerken yaşadığı serüvenleri, onun yokluğu sırasında ülkesinde yaşanan olayları içermektedir. Manzum olarak kaleme alınan eser yirmi dört bölümden oluşmaktadır. Yazar kendi oluşturduğu zaman sıralamasının yanı sıra zaman ve mekân içerisinde yapılan geçişleri tarihi bir tutarlılıkla okuyuculara sunmaktadır. Eserde yer alan bölüm başlıkları tarihi süreç içerisindeki sıralamaya dair ipuçları niteliğindedir. Olayların sunumu resimlerle desteklenmiştir.

Eserin bölümleri; Esin Tanrıçası'na Yakarı, Bir Kıyıdan Bir Başkasına Savurdu, Odysseus'u Tanrılar, Kikonlar, Nilüferyiyenler Adası, Tepegözlerin Adası, Aiolos'un Adası ve Laistrygonlar, Kirke, Ölüler Ülkesi Hades, Sirenlerin Büyüleyici Şarkıları, Skylla ve Kharybdis, Güneş'in Adası Zeus'un Öfkesi, Odysseus'un Oğlu Yiğit Telemakhos ve Damat Adayları, Telemakhos'un Pylos'a ve Lakedaimon'a Yolculuğu, Odysseus'un Kalypso'dan Kurtuluşu, Odysseus Phaiaklar Ülkesinde, Alkinos'un Odysseus'un Onuruna Düzenlediği Şenlik, Odysseus'un İthake'ye Varışı, Odysseus'un Domuz Çobanı Eumaios'la Buluşması, Telemakhos'un Dönüşü ve Babasını Tanıması, Telemakhos'la, Odysseus'un Kente Gelişi, Dadısı Eurykleia Odysseus'u Tanır, Yarışma, Damat Adaylarının Sonu, Odysseus'un Penelope'ye Kavuşması, Acılı Günlerin Sonu.

GILGAMIŞ DESTANI

Yazar: Bilgin Adalı

Resimleyen: Mustafa Delioğlu

Basım Yeri: İstanbul

Basım Yılı: 2013/2009

Ebatları: 14x20cm

Hamur: 2. hamur

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Sayısı: 96

En eski yazınsal metin olarak kabul edilen *Gilgamiş Destanı*, iyi bir hükümdar, güçlü bir savaşçı, bilge bir kişilik olarak nitelendirilen, onurlu bir yaşam sürmüş, bilginin peşinden koşmuş önemli kahramanlardan biri olan Gılgamiş'in hayatını konu almaktadır. Kendisinden sonra yaratılan kahramanların hepsinden farklı bir yanı vardır. Bilgeliğiyle, yeryüzünde olan bitenleri bilmesiyle ünlüdür. Bilginin peşinden koşan bir kahramandır. Eserde olay kurgusunu destekleyecek nitelikte resimler bulunmaktadır. Manzum olarak yazılan bu destan on üç bölümden oluşmaktadır.

Eserin bölümleri; Bir Yalnız Kral, Enkidu'nun Uruk'a Gelişi, Sedir Ormanları ve Humbaba, Yolculuk, Humbaba'nın Sonu, Uruk'a Dönüş ve Gökyüzü Boğası, Enkidu'nun Ölümü, Enkidu'nun Cenaze Töreni, Gılgamiş Ölümsüzlüğün Peşinde, Gılgamiş Utnapiştım'i Buluyor, Gençlik Otu ve Yolculuğun Sonu, Gılgamiş'in Ölümü, Sonsöz.

OĞUZ KAĞAN DESTANI

Yazar: Bilgin Adalı

Resimleyen: Mustafa Delioğlu

Basım Yeri: İstanbul

Basım Yılı: 2013/2007

Ebatları: 14x20cm

Hamur: 2. hamur

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Sayısı: 88

Bilgin Adalı tarafından çocuk edebiyatına aktarılan *Oğuz Kağan Destanı*; yiğitliği ve önderliği ile ünlü Oğuz Kağan'ın yaşamını konu almaktadır. Türklerin tarihinin kısa bir özetidir. Çeşitli kahramanların olduğu diğer destanların aksine olaylar tek bir kişi etrafında toplanır. Eserin ilk bölümünde Yaratılış Destanı'ndan kesitler sunulmaktadır. Konu ile ilgili resimlerin de yer aldığı bu eser manzum olarak yazılmıştır.

Eserin bölümleri incelendiğinde her bölüm farklı alt başlıklara ayrılmıştır. *Birinci Bölüm Yaratılış Destanı*; Kayra Han ve Kişi, Yerin ve Göğün Yaratılışı, İnsanın Yaratılışı, İnsanın Işıltılı Ülkeden Kovuluşu, Kişi'nin Kovuluşu ve Tanrıların Doğuşu, *İkinci Bölüm Oğuz Kağan Destanı*; Oğuz Kağan'ın Doğumu, Genç Oğuz'un Gergedan Avı ve Kağan Oluşu, Oğuz Kağan'ın İlk Evliliği, Oğuz Kağan'ın İkinci Evliliği, Oğuz Kağan'ın Buyruğu, Oğuz Kağan'ın Sefere Çıkışı, Gök Renkli Kurt, İdil Nehri'ni Geçışı ve Öteki Olaylar, Uluğ Türük'ün Düşü, Oğuz Kağan'ın Son Kurultayı ve Oğullarına Son Sözü, Son Deyiş.

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÇOCUK EDEBİYATI

Günümüzde edebî eserlerin büyük bir kısmı yetişkinlere hitap etmekte, çocuklara yönelik eserlerin ise nicelik ve nitelik bakımından istenilen noktada olmadığı bilinmektedir. Dünyada ve Türkiye’de çocuk gerçeğini kabul ederek, çocuğa göre eserler yazılmasının başlangıcı iki yüzyıl öncesine uzanır. Erikson’nın (Elkind,1978:4) “insanı insanlığa başlatan ilk sahne” sözleriyle tanımladığı çocukluk dönemi, yaşamın ilerleyen zamanlarını kapsayan bilgi, beceri ve donanımları edinme, kişilik gelişimi sürecinde önemli yer teşkil etmektedir. Çocuk edebiyatı çocuk gerçeğinden hareketle gündeme gelmektedir. Edebiyatın, çocuğu nasıl ele aldığı ve çocuğun edebiyattaki yerine değinmeden önce çocuk ve edebiyat kavramları üzerinde durulmalıdır.

Çocuk, “‘bebeklik çağı’ ile ‘ergenlik çağı’ arasındaki gelişim döneminde bulunan oğlan veya kız” (TDK, 2005: 444); “iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek” (Yalçın ve Aytaş, 2003:13); “coşkuyla akıllı bir arada yaşayan insan” (Kutlu, 2001:12) olarak tanımlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 20 Kasım 1989 tarihinde kabul ettiği Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi’nde çocuk şöyle tanımlanmıştır: “Daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” (UNICEF, 1999).

Gelişim dönemleri düşünüldüğünde ise; Oğuzkan (200: 12)’a göre “İlk çocukluk çağı 2-6 yaşlarını kapsamakta ve bu çağa oyun çağı adı verilmektedir. Okul çağı olarak anılan ikinci çocukluk çağı terimi 6-10 veya 6-12 yaşları arasındaki yaş grupları için kullanılmaktadır. Son çocukluk çağı ise 10-13 veya 12-14 yaşlarını kapsamakta olup bu

çağa erinlik çağı da denilmektedir.” Genel bir ifadeyle insan ömrünün 2-14 yaşları arasında geçen döneme çocukluk çağı denilebileceğini belirtmektedir.

Haluk Yavuzer (2008: 15) ise çocukluğu “Bireyin doğum döneminden başlayarak ergenlik evresine kadar süregelen gelişim dönemi” şeklinde tanımlamaktadır. Dilidüzgün (2003: 41) tanımında “Kendine has algıları olan, dünyayı kendi bakış açısıyla değerlendiren; sosyal, dilsel, ruhsal yetileri henüz tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasıyla bütünüyle örtüşmeyen bir varlıktır” ifadelerine yer verir.

İngiliz ozanı, romantik şair William Wordsworth (1888: 580) çocukluğu bilişsel bir kavrayışlılık devri olarak değerlendirir ve “Çocuk, insanın babasıdır” der. Geleceğin güvencesi, insanlığın temel taşı, yaşam döngüsünün kalıtıcısı olarak toprağa atılan tohum benzetmesi ile de somutlaştırılan çocukluk dönemi bakım ve çaba ile yeşerecektir.

Çocuk, dönem geçişleri dahilinde bizim içinde bulunmadığımız bir zamana gönderdiğimiz elçidir ve çocukluk kavramı 16. yüzyıl ile birlikte sosyal ve psikolojik bir varlık olarak günümüze değin gelişme gösterir. Her ne kadar Rönesans ile birlikte çocukluk kavramı kullanılmaya başlasa da bugünkü anlamını Aydınlanma döneminde almıştır (Neydim, 2003: 11).

Mustafa Ruhi Şirin (1993: 41) ise çocuğu “Çocuk tanımsız bir varlık. Ya da birçok tanımı var. Hatta sayısız. İnsanoğlunun doğan ilk yavrusu. Bebeklikten ilk gençlik çağına kadar geçen süreç. Allah’ın armağan ettiği en nadide armağan. Hukuk bakımından masum. Psikolojik yönden zengin bir dünya. Sanatın cenneti. Edebiyatın en duyarlıklı teması. Yani çocuk ihtişam demek, büyüklük demek” şeklinde ifade eder.

Şirin (1998: 91) diğer bir ifadesinde ise Rönesans ile başlayan çocukluk tasarımının, 19. yüzyıldaki evrensel tematiklerden biri olarak, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, çocukluğu saran ilgilerin sınırları aşması ve gündeme gelmesi ile birlikte, çocuk ideolojisine dönüştüğünü belirtir. Ancak çocuğa verilen değerin Doğu’da ve Batı’da farklı gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür. Çocukluk düşüncesi ve anlayışının Orta Çağ toplumlarında olmadığı görülür. James A. Shultz, Batı’da yaklaşık iki bin yıl boyunca çocukların yetişkinlere bağımlı eksik yetişkinler olarak görüldüğünü belirtir. Bu dönemde çocukların okuldan da uzak kaldığı yazılı bir kültür ve çocuklara yönelik eserlerin oluşmadığı bilinmektedir (Şirin, 2007a: 28).

Batı’da çocuklar, yetişkinlerle bir tutularak onların kıyafetlerini giymekte, oyun eğlence ve eğitim hayatları olmadığından yetişkinler gibi çalışmaktadırlar. Dahası çocuklar yetersiz varlık, eksik yetişkin, tamamlanmamış organizma, mistik yaratık, zayıf ve cinsiyetsiz varlık, küçük şeytan, erotik nesne-lolita gibi pek çok sıfat ile nitelendirilmişlerdir. Doğu toplumlarında ise birey olarak değer görebilen çocuk, aile içinde de saygı görmüş, ebeveynler için şefkat ve duygu değeri taşımışlardır. Orta Çağ dönemi Arap düşünürlerinin eserlerinde de çocuklara değer verildiği yer almaktadır (İnal, 2003: 6).

Çok eski dönemlerden itibaren pek çok Türk-İslam düşünürü çocukların eğitimi ile ilgili düşüncelerini belirtmektedir. Çocuk gelişimini konu alan eserler verilmiştir. Gazali, “Çocuk ana baba elinde bir emanettir. Kalbi kıymetli bir cevher gibi temizdir. Mum gibi her şekli alabilir. Bütün yazı ve şekillerden uzaktır. Temiz bir toprak gibi olup, hangi tohum atılırsa büyür” şeklindeki ifadeleriyle eğitiminin önemini açıkça ortaya koymaktadır (Yavuzer, 2008: 18-19). Ancak yine de Orta Çağ, Doğu ve Batı toplumlarında sanatın ve edebiyatın çocuğu kapsadığını söylemek zordur sadece birkaç örnekle sınırlı kaldığı görülmektedir.

Önemli bir diğer nokta ise çocukların geleceğimizin güvencesi olduğu gerçeğinden hareketle onların sağlıklı gelişmesi ve yetişmesi amacıyla gerekli bilgi ve yeteneklerin doğru zamanda ve uygun düzeyde sunulmasıdır. Kansu (1975: 9) “Çocukluk evet bir ilkbahardır. Yaşamının çiçek süremidir. İleride, her tohum, her yemiş, kişiliğin ürünü, bu ilkbahardan gelişecektir” şeklinde ifade eder. Bilinmelidir ki çocuklara ihtiyaç duydukları bilgi ve donanımın verileceği en uygun zaman yaşamın çiçek süremi, ilkbahar olarak nitelendirilen çocukluk çağlarıdır. Bu noktada, çocuğun gelişiminde ve eğitiminde edebiyatın sahip olduğu önem ön plana çıkmaktadır.

Günümüzde ise çocukların birer yetişkin gibi televizyon kanallarına bakabildiği, bilgisayar kullanabildiği ve yetişkinlerin dünyasına hızla adım attığı görülmektedir. Kitle iletişim kültürü olarak değerlendirildiğinde de çocukların kendilerine hitap eden ve ilgilerini çeken seçeneklere kolaylıkla ulaşabildikleri görülmektedir. Geçmiş dönemlerle kıyaslandığında düşünme ve hayal kurmanın sınırlandığı, çocuksuluğun erken yitirildiği görülmektedir (Yılmaz, 2002: 8).

“Postman’a göre, günümüzde gerek sosyal ilişkilerin insanları birbirlerine yakınlaştırması, gerek iletişim olanaklarının artması ve gerekse medya-insan ilişkisinin doruk noktasına ulaşması çocukluğu yeniden yok etmeye başlamış, çocuğu küçük yetişkin yapmıştır. Başka deyişle, medya araçları sayesinde çocuk, yetişkin dünyasının bütün değerlerine ortak olmaya başladıkça, bekli de çocukluğunu tam olarak yaşayamadan yetişkinler gibi aynı konular üzerinde bilgi birikimine sahip olmaya başlamıştır.(...)Yani hedef kitle biçim değiştirdiğinden çocuk kitabı yazarları da günümüz çocuğunu yeniden tanımak ve hedeflerini iyi görmek zorundadır” (Postman, 1995; akt. Dilidüzgün, 2003: 44).

Eğitim, teknoloji alanlarının yanı sıra çocuk psikolojisi ile ilgili çalışmalar neticesinde çocuğun ve çocukluk kavramının gündeme geldiği görülmektedir. Çocuk ve çocukluk kavramlarının önemi ile birlikte çocuk edebiyatı sahasındaki çalışmalar şekillenmiştir. Ancak çocuk edebiyatı kavramı ile ilgili farklı fikirler hala tartışılmaktadır. Bir uzlaş sağlandığını söylemek mümkün görülmemektedir. Hizmet ettiği amaçlara bakıldığında ise edebiyatla paralel olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Temelde edebiyat; insanların duygu, düşünce ve hayallerini zenginleştirmeyi amaçladığı gibi çocuk edebiyatının da bu amaçlara çocuklar üzerinden ulaşmayı hedeflediği bilinmektedir.

Çocuk edebiyatı kavramını oluşturan diğer bir terim olan edebiyat ise farklı anlamları çağrıştırmaktadır. Edebiyat sözcüğü köken itibarıyla Arapçadır ve nefsi terbiye etme, iyi ahlâk anlamlarında kullanılmaktadır. Bu noktada iyi ahlâk ve terbiye ilişkisi önemlidir. Genel ifade yönünden terbiye sözcüğü eğitim anlamlarını ihtiva edecek bir şekilde kullanılabilir (Kavcar, 1999: 2). Sadece bu yönüyle düşünüldüğünde dahi edebiyatın işlevi hususunda fikir edinmek mümkündür.

Edebiyat, duygu, düşünce ve hayallerin yazı ve söz aracılığıyla etkili şekilde aktarılması sanatı olarak ifade edilir. İnsanın hayatına güzellikler katmak, hayatını anlamlandırmak ve kendini ifade etmek istemesi sanatın doğuşuna zemin hazırlamıştır. Duygu ve düşüncelerin açığa vurulmasını sağlayan söz, yazının kullanılmasından sonra zenginleştirilerek kalıcı edebî eserler oluşturulmaya başlanmıştır.

Güzel sanatlardan biri olan edebiyat pek çok yazar ve araştırmacı tarafından değişik şekillerde tanımlanmıştır. Türkçe sözlüğe baktığımızda (TDK, 2005: 670) “Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirmesi sanatı, yazın, literatür” olarak karşımıza çıkar.

Sever (2003: V), “En yalın anlamıyla, sanatçının yaşamı anlamasına yönelik bir çaba; yaşanılanları, yaşanacakları sözcüklerle var etmeye dönük estetik bir eylemdir” der. Kıbrıs (2006: 3)’ a göre “ Edebiyat; duygu, düşünce ve düşlerin yazılı ve sözlü olarak anlatımı” dır. Kavcar (1999: 4) “... çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve etkili biçimde ortaya koyan sanattır” şeklinde ifade eder. Çılgın (2007: 13), edebiyatı kısaca “sözle yapılan bir sanat” yani malzemesinin dil olduğunu ön plana çıkararak tanımlar. Andı (2008: 8), farklı bir boyutta hayata güzel bakabilmenin, güzel bir bakış ile hayatı çoğaltmanın, ardından güzel hayatları ve bu hayatların izlerini bırakmanın bir yolu olduğunu vurgulamaktadır. Çetişli (2008: 73) ise şöyle belirtir:

“Edebiyat, itibari bir dünya ekseninde şekillendirilmiş çok çeşitli yorumlara imkân veren ve nice beyin ve ruh sancılarının eseri olan bir muhteva;bu muhtevanın en güzel ve en etkili biçimde sunulmasını üstlenmiş ve dil zevki imbiğinden sabırla damıtılarak elde edilmiş bir edebî dil; muhteva-dil ikilisinin ferdî ve orijinal kompozisyonundan teşekkül etmiş bir yapı; bunlar ve bunların dışındaki daha pek çok unsurun birbirleriyle birlik ve bütünlük prensibi dâhilindeki çok yönlü ilişkileri ve edebîlik potası içindeki sentezinden meydana gelmiş bir üslûp çerçevesinde teşekkül etmiş karmaşık ama estetik bir terkiptir.”

Karahan (1998: XI)’a göre ise edebiyat geniş ve dar anlamda ikiye ayrılmaktadır. Geniş anlamda bütün yazılı eserleri kapsadığını söylemek mümkün iken, dar anlamda ise şekil ve içerik bakımından sanatkârane bir amaç ile meydana getirilen, zevk ve heyecan veren, duyguları harekete geçiren eserleri ifade etmektedir.

Söz konusu tanımlardan yola çıkıldığında edebiyatla ilgili farklı görüşlerin olduğunu söylemek mümkündür. Edebiyat konusundaki tartışmalar geçmişte başlamış olup bugün de güncelliğini korumaktadır. Tarafların, edebiyatın tanımı noktasında ortak bir görüşe sahip olmamalarının dışında bazı hususlarda yakın fikirlerde olduklarını söylemek mümkündür.

Bu hususlardan biri şüphesiz, edebiyatın konu haritasında kesin bir şekilde sınırların belirlenemeyeceğidir. Duygu ve düşünceleri, özlemleri, tutkuları ihtiva eden hemen hemen her şey edebiyatın konuları arasında yer alabilir (Özdemir, 1995: 99).

Edebiyat sözcüğü, kökeni “görgü, incelik, iyi terbiye, usluluk” anlamlarını barındıran bir kavramdır. Birçok olumlu niteliği ihtiva eden, geleneksel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında ve korunmasında önemli bir araç olan edebiyat insanların estetik zevklerini yükseltmenin yanı sıra, duygu, düşünce ve hayallerini güzelleştirmenin aslî unsurlarından biri olarak yer alır (Akalin, 1966: 48). Edebiyatı salt estetik zevklerin ürünü olarak görmenin ötesinde onun insanları hayatın gerçekleri ile yüzleştiren, onlara yaşamı öğreten bir yönü olduğu da bilinmektedir.

Edebiyat teriminin çocuk kavramı ile birleştiği noktada bazı sorumluluklar söz konusu olmaktadır. Çocuk edebiyatının, edebiyatın bir alt dalı gibi görülmesi oldukça sakıncalı sonuçlar doğurabilmektedir. Çocuklar merkeze alındığında itinalı çalışılması gereken bir alan olduğu, çocuk kelimesinin bir uyarıcı olarak düşünülmesi gerektiğinden hareketle, duygu, düşünce, yaşayış ve hayal gücü yönlerinin yetişkinlerden farklı işlediği gerçeğinin öncelendiği özel bir alan olarak görülmesi gerekmektedir.

Batı’da bu doğrultuda yapılan çalışmalara baktığımızda ise; insanın önem kazanması ile birlikte çocuk edebiyatı kavramı gelişim sürecine girmiştir. Batı’da uzun yıllar çocuk gerçeğinden uzak, eksik yetişkin, günahkâr olarak doğduğu düşünülen küçük adam, kendisinden bir yetişkin gibi iş beklenen, yetişkin kıyafetleri giydirilen çocuk algısı 18. yüzyılda Aydınlanma’ya kadar sürer. Yetişkin ve çocuk ayrımına bu dönem sonrasında varılmıştır. İnsana ve özel anlamda çocuğa bakışın değişmesi, matbaanın icadıyla birlikte enformasyonun yaygınlaşması neticesinde çocukların okuyacak kitaba ihtiyaç duydukları gerçeğine zemin oluşturulmuştur (Yılar, 2007: 67).

Çocuk edebiyatı kavramının içeriği, edebiyatımızda da pek çok tartışma konusuna temel teşkil etmiştir. Çocuk ve edebiyat yeni bir alanın varlığına dair tanımları beraberinde getirmiştir. Kavram ve kapsamın belirlenmeye çalışıldığı bu tanımlarda alanın sınırlılıkları yorumlara yeni boyutlar katmıştır. Tanımların içeriği incelendiğinde ise ortak kelimeler ve benzer anlamlarla birbirlerini tamamlar nitelikte olduğu görülmektedir.

Şirin (2007b: 16) tanımında “Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakış açısını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır” ifadelerini kullanır.

Farklı bir görüş olarak Sever (2003: 9) ise “Çocuk yazını, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” der. Ona göre çocukların yararlanabileceği her türlü yayın bu yazın alanına girer ve usta yazarlarca özellikle çocuklar için yazılmış üstün sanat nitelikleri taşıyan yapıtlardan oluşur.

“Çocuk edebiyatı iki, on dört yaş arası çocukların ihtiyacını karşılayan, bu yaşlardaki kişilerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar.” şeklinde Tür ve Turla (2005: 9) tanımlar. Oğuzkan’ın (2000: 4) ifadelerine göre: “Edebiyat hoş vakit geçirtici bir uğraştır. Ruha canlılık verir. İnsanoğlunun yaşama gücünü artırmasında, hayatın ciddi ve üzücü durumlarının uzaklaştırılmasında önemli bir görev üstlenir.” Bu açıdan ele alındığında edebiyat, çocukların yaşam içerisinde günlük becerilerini geliştirmeleri, birtakım etkinliklere yönelmeleri hususunda dolaylı bir işlev üstlenmektedir.

Dilidüzgün (1996: 22) ise “...yazınsal değeri olan, çocuk gerçekliğini duyarlı olarak ele alan, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı verebilecek ve onlara nitelikli okur kimliği kazandırabilecek sanatsal değeri olan kitaplarıdır. Buna göre çocuk yazını, okul öncesi zaman dilimi ile çocuğun ergenliğe ulaştığı döneme kadar olan bir zaman dilimini kapsamaktadır” der. Yazınsal ve düşüncel bir tabanı olan, çocuğun anlama düzeyi, dili, imgeleri ve eğitim gereksinimi de mevcut özellikler arasında belirtilir. Çağdaş çocuk yazınının çocuğa uygun olması ancak çocukça olmaması gerektiği vurgulanır.

Görüldüğü gibi çocuklara hitap eden eserlerin amacı, onların duygu ve düşünce dünyalarını zenginleştirmek ve beğeni düzeylerini yükseltmektir. Çocuk edebiyatı, dönem özellikleri esas alınarak bireylerin duygu ve düşüncelerine, hayal dünyalarına yönelik sözlü

ve yazılı eserlerin tümünü kapsamaktadır. “Gerçekten çocuk edebiyatı deyimi, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine hitap eden sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar. Masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve tabiat olaylarını anlatan yazılar vb. hep bu çerçeve içine girebilir” (Oğuzkan, 1977: 12). Çocuk edebiyatı ürünleri yalnızca çocuklara hitap eden edebî eserleri içermemektedir. Günümüzde çocuklara okutulan pek çok eser yetişkinlere de sunulabilmektedir. Çocuklara yönelik olduğu düşünülen eserler arasında mutlak bir ayırım yapılamamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı’nın ilköğretim okullarında okutulacak 100 Temel Eser listesi incelendiğinde ise Dede Korkut Kitabı, Mevlana’nın Mesnevisinden Seçmeler, Vatan Yahut Silistre, Gulyabani, Hep O Şarkı, Tiryaki Sözler, Osmancık, Falaka gibi yetişkinlere yönelik eserlerin yer aldığı görülmektedir.

Yörükoğlu (1977: 93) yetişkinlerin söz boğuntusuna getirilebileceğini ancak çocuklar için yazmanın yürek işi olduğunu, çocuğun beğenmediği eseri okumayıp bırakabileceğini belirtir. Çocuklar için kaleme alınan eserlerde kavramların açık ve anlaşılır, dilin sade, düşüncelerin duru olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Çocuk yazınında çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik kavramlarına değinen Dilidüzgün (2003: 41), çocuk gerçekliğini “çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımla farklarının yakalanmasıdır” şeklinde ifade eder. Eşanlamlı sayılabilecek çocuğa görelilik ilkesini ise “çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arıtılmış” olarak belirtir (Yurttaş, 1995; akt. Dilidüzgün, 2003: 41).

Bireylerin çocukluk dönemlerinde duygu, düşünüş ve hayal etme yetenekleri farklılaşmaktadır. Nitekim yetişkinler arasında da anlayış farklılıkları olduğu unutulmamalıdır. Bu noktada çocukların gelişme çağında bulunduğu ve eğitimle şekillenebileceği bir gerçektir. Yetişmekte olan çocukların anlayıp sezebileceği yazınsal ürünlerde birtakım özelliklerin bulunması doğaldır. Yetişkinlere sunulan eserlerin de bazıları sevilip okunabildiği gibi bazılarının anlaşılamadığı, tercih edilemediği görülür. (Şirin, 2006: 98). Dolayısıyla çocuk kavramının özellikleri iyi bilinmeli, onların ilgi ve dikkatlerini çeken, düşünce ve duygu dünyalarının sınırlarını genişleten, estetik zevklerini

geliştiren edebî eserler sunulmalıdır. Yenilikçi çocuk edebiyatı evresinin çocuk gerçekliği, çocuk bakışı ve çocuk dizgesine göre yazılacak, çocuğu ve çocukluğu tanıyan, anlayan, bilen büyük yazarların edebiyatı olacağı unutulmamalıdır (Şirin, 2007a: 49). Öznesi çocuk olan, yenilikçi anlayışı temel alan, çocuk ve çocukluk konusunda pedagojik bilgiye sahip olmayı zorunlu kılan; edebî bir yaklaşım gereği estetik ve sanata ilişkin zevkleri de göz önünde bulunduran önemli bir alandır.

Çocuk edebiyatı kavramı ortaya çıktığı andan itibaren yeni açılımlar söz konusu olmuştur. Çocuğa göre, çocuk için, çocuk duyarlılığına gidilerek çocuk psikolojisindeki gelişmelerin sonucu üzerinde durulan (Şirin, 1989: 58), benimsenen yeni ve değişik açılımların hepsinin ortak noktası, geleceğimizin teminatı olan çocuklara hitap edecek eserlerin daha özenli ve sistemli hazırlanması, denetim süzgecinden geçirilmesidir. İyi edebiyatın önce çocukların hakkı olduğu bilinciyle ustaca ve titizlikle hareket edilmesidir.

2.1.1. Çocuk Edebiyatı Kültürünün Oluşması ve Tartışmalar

Çocuk edebiyatı kavramının öne sürüldüğü tarihten bu güne değin çeşitli yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Fakat üzerinde bir görüş birliğine varılamamış günümüzde de tartışılmaya devam etmektedir. “Çocuk edebiyatı var mıdır, yok mudur?” dahası “Kahramanı çocuk olan edebiyat türü müdür?” diğer bir görüş ise “Çocuklar için edebiyat yapılmalı mıdır?” ve benzeri sorular tartışmaların çekirdeğini oluşturmuştur. Genel olarak içinde çocuğa yer verilen bütün edebî eserler çocuk edebiyatı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu hususta araştırmacı ve yazarların görüşleri dikkat çekmektedir. Kimi edebiyatçılar ise edebiyatın genel tanımını içersinde bu alanın varlığını kabul etmemektedir. Ziya Gökalp, Cemal Süreya, Yaşar Kemal, Mustafa Ruhi Şirin, Nurullah Ataç, İnci Enginün ve daha birçok farklı isimin de içersinde bulunduğu edebiyatçı ve yazarlar, çocuk edebiyatının başlı başına bir edebiyat dalı sayılıp sayılamayacağı noktasında farklı fikirler ortaya koymuşlardır.

Ziya Gökalp, çocuklar için ayrı bir edebiyata ihtiyaç olmadığını, çocukların istediğini okuma ve istediğini okumama konusunda serbest bırakılması gerektiğini düşünmektedir. Küçük Mecmua’da yayınladığı “Babamın Vasiyeti” adlı yazısında kendi yaşamından kesitlerle bu durumu açıklamıştır:

*“Babam, o zamanın başka babalarına benzemezdi. Dindarlık ile hür düşüncüsü
nefsinde birleştiren bu zat, batıl fikirlerin eskilerinden de, yenilerinden de*

kendini kurtarabilmiştir. Bütün mahcup ve içli adamlar gibi ruh işlerinde de doğuştan gelme bir anlayış sahibiydi. Daha sekiz yaşlarına iken Şah İsmail’leri, Âşık Kerem’leri okuyup anladığımı işiten bir dostu, beni bu aşk kitaplarını okumaktan menetmesini, bunların yerine ciddî kitaplar okutturmasını tavsiye etmişti. O, ‘bir çocuk hangi kitapları anlar ve zevk alırsa onu okuyabilir; anlamadığı, hoşlanmadığı kitapları zorla okutursanız kitaptan nefret eder’ diye cevap vermişti. Gerçekten de, ben zevk aldığım kitapları okumakta serbest bırakıldığım için âşık kitaplarından tiyatro ve hikâye kitaplarına, onlardan sade şiirlere ve romanlara, daha sonra edebî eserlere, nihayet tarihî, ilmî ve felsefî kitaplara kadar çıkarabildim” (akt. Gökşen, 1980: 11).

Ziya Gökalp’in bu ifadelerinden anlaşılağı üzere kitap okuma konusunda özgür bırakılarak, önceleri her türlü kitabı okuduğı ve zamanla kendisini bulup yetiştirdiğı görölmektedir. Çocuk edebiyatı kavramına karşı olduğunu belirten ve çocuklar için ayrı bir edebiyat olamayacağı görüşünü “Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı” adlı yazısında dile getiren Baltacıoğlu “Çocuklar için özel bir edebiyat olamaz. Özel besin, özel hava, özel sanat, özel dil olamayacağı gibi. Çocuk da bir insandır ve adam olmaya adaydır. Çocuğun alacağı, yiyeceğı ve seveceğı büyük adamlarinkinin aynı olacaktır” der (Anayurt Dergisi 1993; akt. Gökşen, 1980: 11).

Cemal Süreya ise bu konuda benzer görüşlerde olup çocuk edebiyatının varlığını kabul etmemekte, çocukların edebiyatla okuma yazma öğrendikten sonra tanışması gerektiğini savunmaktadır. Edebiyattan ayrı bir çocuk edebiyatı olmaması gerektiğini savunur ve edebiyatın bir bütün olduğunu belirtir. Çocukların ise bu bütünden kendilerine koparabildiklerini almaları gerektiğini söyler. Çocukların küçümsenmemesi gerektiğini belirtirken “Bırakalım çocuk da yüzmeyi (okuma yazmayı) öğrendikten sonra bizim girdiğimiz denizde girsin... Çocuk henüz “ekmek” diyemiyor da “epe” diyorsa, biz ona kalkıp “epe” diye söz etmeyelim ekmekten. O zaman “epe”den ekmeğe geçiş süreci uzar ya da biz uzatmasını istiyoruz demektir” ifadelerine yer verir. (Süreya, 1987; akt. Dilidüzgün, 1996: 23).

Tomris Uyar, düşüncelerini belirtirken her alanda olduğu gibi edebiyatta da birtakım ayrımların ortaya çıkabileceğini ancak edebiyatın bir bütün olması gerektiğini ileri sürmektedir. “Ülkemizde, resmi bakışa göre her şey kendi içinde ikiye ayrılır: tüfekler-

demir kısmı, tahta kısmı... Bu bakış daha da abartılı bir biçimde edebiyata da bulaştı: gençlik edebiyatı, çocuk edebiyatı, kadın edebiyatı, göçmen edebiyatı, sürgün edebiyatı gibi ayrımlar geliştirildi; edebiyatın kendine özgü bir bütünlüğü, tamlığı olduğu görmezden gelindi” (Uyar 1987; akt. Dilidüzgün, 1996: 23).

Yaşar Kemal çocuk edebiyatı hususundaki düşüncelerini belirtirken Çehov’a vurgu yaparak büyüklerin ve çocukların ayrı ilaçlar kullanmadığı ancak dozlarının değiştiği fikrine yakın olduğunu ifade etmiştir. Çocuklar için ayrı bir edebiyatın düşünülemeyeceği ancak çocuklara hitap eden eserlerin farklı yazılması gerektiğini düşünmektedir. Bu noktada çocuklara yönelik eserlerde dozun tutturulup tutturulamayacağını önemsemektedir (Şirin, 2007b: 54). Cumhuriyet gazetesinde verdiği röportajda çocuklara dair düşüncelerini ifade ederken; çocukları sevdiğini, onları anlamaya çalıştığını ve çocuklara çocuk gibi bakmadığını onları adeta bir arkadaş, bir dost olarak gördüğünü belirtir. Ayrı bir insan türü olmadıklarını söyler. Ve en önemlisi çocukların diğer insanların onlara davrandığı şekilde çocuk olduklarını düşünmediğini aktarırken: “İnanmadım hiçbir zaman çocukların, insanların çocuklara davrandığı gibi çocuk olduklarına. Basbayağı insandır onlar” der. (Nesin, 1976: 111).

Kemal Özer’in Cumhuriyet gazetesinde Yaşar Kemal ile yaptığı bir başka röportajda ise çocuk edebiyatı hakkındaki düşünceleri belirgindir. Çocuk edebiyatına inanmadığını, çocukları küçümseyerek dünyada böyle bir edebiyatın doğduğunu belirtir. Halk arasında ise böyle bir alanın söz konusu olamayacağını şu cümleleri ile aktarır: “Yetişmemden dolayı vardığım sonuçlara göre, çocuk edebiyatı diye bir şey yoktur halkta. Yedi ile on yaş arasında, bütün Karacaoğlan’ı, Dadaloğlu’nu bilirdik biz köy çocukları. Masalları büyükler de dinlerdi küçükler de” (Nesin, 1976: 111). Açıklamalarının devamında ise Anadolu köylerinde çocukların yürümeyi öğrendikleri andan itibaren işe başladıklarını, güçlerinin üstünde olmadığı sürece doğa karşısında daha sağlıklı yetiştiklerini ifade eder.

Enginün (2007: 370), çocuk edebiyatına yüklenen anlamın iki yönünden bahseder:

1. Okuyucu olarak sadece çocukların hedef alındığı eserler.
2. Bütün insanlığın veya bir milletin malı olan değerli eserlerin çocuklar için yeniden işlenmesi.

Çocuğa yüklenen anlamlar beraberinde çocuk edebiyatının değerdendirilmesini de gündeme getirmektedir. Enginün (2007: 384) ise edebî açıdan bu alanın varlığını gereksiz bulduğunu şu sözler ile ifade etmiştir: “Öteden beri çocuk edebiyatı ve benzeri ayrımlar beni rahatsız etmiştir. Çocuk edebiyatı, salon edebiyatı, kadın edebiyatı vs. gibi tasniflerle kastedilen edebiyat zadece o zümrenin belirli bir dönem ihtiyacına cevap verir, yani o dönem geçildikten sonra bir kenara bırakılır. Bundan dolayı çocuklar için, sadece onların okuması için ayrı bir edebiyat yaratmanın gerekli olduğunu sanmıyorum.”

Çocuk edebiyatının varlığına dair eğitimcilerin düşüncelerini de değerdendiren Enginün (2007: 384), “Eğitimciler, çoğunlukla çocuklar için özel bir edebiyatın varlığına ihtiyaç duyarlar.(...)Zira yaş seviyesine göre elbette bazı düzenlemeler yapılması, kelime bilgisini artırmaya yönelik metinlerin tespiti, çocuğun hayal gücünü arttıracak resimlerle bu metinlerin donatılması gerekir. Fakat bunları büyük eserler üzerinde sadece çocuklar için değil, her kademedeki okuyucu için yapmak gerekmektedir” diyerek uyarlama eserlerin niteliğı ile ilgili genel fikirlerini sunmuştur.

Elçin ise çocuk edebiyatı hakkındaki fikirlerini şu cümlelerle ifade eder: “Benim bildiğıme göre çocuk edebiyatı deyimi pedagoglarca uydurulmuş bir sözdür. Edebiyat, edebiyattır. Çocuğa, gence, yaşlıya göre edebiyat olmaz” (Elçin, 1983: 19). Benzer şekilde Hakan Özkan da çocuk edebiyatı kavramını kabul etmeyenler arasında olup kitapların herkes için yazıldığını cümlelerinde açıkça belirtir. “Bana göre çocukların çok sevdikleri kitaplar, oyunlar, masallar, öyküler, şiirler, resimler aslında büyük, küçük herkes için yazılmış üstün nitelikli yapıtlardır” diyerek çocuklar için ayrı bir edebiyat olamayacağı görüşünü destekler (akt. Nas, 2002: 24).

Recep Nas ise çocuk edebiyatına dair düşüncelerini aktarırken belli noktalar üzerinde durulması gerektiğini söyler. Ona göre çocukluk dönemi ve çocuk vardır. Bu gerçekten hareketle çocuğun algılama ve düşünme şekli yetişkinler ile aynı değildir. Önemli olan husus ise çocuğun insan olduğu gerçeğidir. Bu sebepledir ki çocuklara yönelik edebiyat yapılacaktır. Fakat edebiyatın sınırları içersinde kalınarak, düzeysiz ve basit ürünlere yönelmeden çocuk ve edebiyat gözetilerek çalışılmalıdır. Ancak nitelikli ve çocuğa göre eserler yazmak zordur ve nicelik olarak azdır (Nas, 2002: 33).

Çocuk edebiyatının varlığını kabul eden Ülkü Tamer, çocuklar için ayrı bir edebiyat olması gerektiğini savunmaktadır. Belli sınırlamalar olması gerektiğini vurgulayarak “yetişkinler için yazarken kural tanımayabilirsiniz, çocuklar için yazarken bazı kurallara uymak zorundasınız” der (Şirin, 2007a: 48). Bu görüşe katılanlardan birisi de Enver Naci Gökşen’dir. Çocuk edebiyatının varlığını kabul etmekle birlikte önemli bir alan olduğunu da değinmektedir. Gökşen (1980)’e göre çocuk için hazırlanacak eserlerin çocukta sanat ve zevk duygularının harekete geçirecek nitelikte olması gerekir. Kısa bir tarihi olan çocuk edebiyatı basit masal, hikâye ve şiirler ile anılırken günümüzde ciddi bir alan olarak görülmektedir. “Bugün ise, çocuğun fikir ve sanat eğitime yarayacak soydan; tekniği, ilkeleri olan, kısacası psikolojinin ve pedagojinin emrinde ayrı bir edebiyatın gerekliliği ve zorunluluğu bütün dünyaca benimsenmiştir: Çocuğun da bilim ve sanatla beslenen bir edebiyatı vardır ve olacaktır” (Gökşen, 1980: 5).

Yılmaz Yeşildağ (2000: 103)’a göre “çocuğun başkışı olarak seçildiği ürünler, öncelikle çocuğun okumasına değil, yetişkinin okumasına açıktır. Eğer çocuğun okuması için de gerekli özellikleri taşıyorsa o zaman bu ürün çocuklar için yaratılmış edebiyat için de düşünülebilir.” Dolayısıyla kahramanı çocuk olan her eserin edebî özellikler kapsamı ile çocuklara okutulamayacağını belirtmektedir. Oğuzkan (1977) da benzer görüşleri paylaşır ve eski dönemlerde doğrudan çocuklara yönelik eserlerin yazılmadığını, yetişkinler için yazılanların çocuklara okutturulduğunu ancak bugün, çocukluk çağları ve özellikleri değerlendirildiğinde mevcut eserlerin çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarına hitap etmeyecek nitelikte olduğunun kolayca anlaşılabileceğini ifade eder. Bu görüşe katılmayanların ise eski dönemlere göre değerlendirmelerde bulunduklarını savunur (Oğuzkan, 1977: 13).

M. Ruhi Şirin (2007a: 42) kendi görüşünü ifade ederken, salt çocuğu konu edinen edebiyatın kendini sınırlandıracağını belirtmektedir. Çocuğa özgü, çocuk bakış açısını yansıtan, çocuk gerçekliğine uygun bir edebiyatın zorunluluğundan bahsetmektedir. Kitabın çocuğa göreliğini ise yazarın çocuk gerçekliğini ve çocuğun ilgilerini kavrayabildiği nispette ortaya koyabileceğini düşünmektedir. Çocuklar için edebiyat sorusuna verdiği yanıtta şunları söylemektedir: “Okuru öncelikle çocuk olan edebiyat, çocuklar için yapılan edebiyattır ve bu edebiyatta da çocuğa görelilik ilkesi söz konusudur. Çocuğa göre deyince, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlılık anlaşılmalıdır” (Şirin,

1994: 10-19). Çocuk edebiyatının her şeyden önce edebiyat olduğu gerçeğinin altını çizer. Edebiyat türleri içerisinde en incelikli yazarlık biçimi olarak görür ve biçimi, dili, anlatımı ile sadece çocukların değil her yaştan okurun ilgisini çekebileceğini belirtir.

Sevinç Çokum (1987: 316), geniş bir açıdan yaklaşarak “Zararlı fikir ve davranışların yaygın hale gelmesi, yıkıcı ideolojilerin çocuk kitaplarına da sıçraması, millî terbiye esasına dayalı çalışmaların yapılmasını zaruri kıldı... Onu korumanın, onu yalnız bırakmamanın en güzel yolu, kafasını doğru ve güzel kitaplarla beslemek, yolunu bunlarla aydınlatmaktır” şeklindeki ifadeleriyle çocuklara yönelik bağımsız bir edebiyatın olması gerektiğini belirtir.

Geçmişte çocuk edebiyatı kavramının yerleşmemesi ile birlikte çocuk edebiyatının tarihî temellerini ilişkilendiren Kutlu (2001), bizde çocuk edebiyatı ile ilgili tartışmaların sürdüğünü ancak batı toplumlarına bakıldığında da tarihi gelişimin çok eski zamanlara dayanmadığını söyler. Tüm toplumlarda masallar, bilmeceler, kıssalar eski zamanlardan beri mevcudiyetini sürdürmektedir. Fakat bunların çocuklara yönelik olmadığı gerçeğinden yola çıkarak çocukların gelişim sürecinde küçük bir fidan benzetmesiyle bunlara tanık olduğunu belirtir. Somut değerlendirmelerini ise şu sözlerle aktarır:

“Çocuk için bir edebiyat çok geç ortaya çıkmıştır. Bunun birebir örtüştüğü bir toplumsal yaşam gerçeği de var. Bu, örneğin, çocukların giyim kuşamlarıdır. Bu yüzyıla varıncaya kadar çocuklara özel bir giyim tarzı yoktu. Yetişkinlerin aynı model kıyafetleri, aynı dikiş sistemiyle küçültülmüş olarak çocuklar için hazırlanırdı. İşte buradan giderek bazı çocuk kitabı yazarları da elbiselerinin kollarını, eteklerinin boylarını keserek yazdıkları bazı kitapları çocuk kitapları zannederler. Bazı öğretmenler, bazı anne babalar, bazı kamu kuruluşları da bunları böyle zanneder. Batı toplumunda 16. yüzyıldan başlayarak çocuğa başka bir bakış açısı gelmiştir. Bunların siyasal tarafını bırakıyorum, çünkü hepsinin bir siyasal yönü vardır; ama 18.yy’a geldiğimizde yine çocuk kitabı olduğunu görmüyoruz. Bizim Dünya Çocuk Klasikleri saydığımız kitapların hepsi, ardında siyasi taşlamalar içeren kitaplardır” (Kutlu, 2001: 11).

Yalçın ve Aytaş (2003: 16) ise çocuğun yetişkinle bir tutulması fikrine karşı çıkmışlardır. Yetişkinlere hitap eden eserlerin kısaltılmış hallerinin çocuk edebiyatı

kapsamında ele alındığını düşünenlerin, çocukların çok farklı bilişsel süreçlere sahip olduklarının farkına varmadıklarını belirtmişlerdir.

Çocuk edebiyatının varlığını kabul eden Yurttaş (2001) ise tartışmaların nihayete ermesi gerektiğini, çocuk edebiyatının var olduğunu ve bu edebiyatın çocuğa göre düzenlenmiş yapıtları kapsadığını söyler ve bunu gerekçelendirirken ise edebiyatın bütün olanaklarından yararlanılarak çocuğa göre düzenlenmiş eserleri örnek gösterir. Çocuğa göre yazılan oyun ve dizilerin olduğunu da belirterek bu düşüncesini destekler. “‘Ben yazacağımı yazarım, isteyen okur, çocuklar da okuyabilirse, onlar da okur’ mantığındaki yazarlara kimse bir şey diyemez. İlgi duymayan yazarın çocuk kitabı yazması beklenemez” diyerek çocuk kitabı yazamadığı için bu alanı inkâr edenlerin sözlerinin anlamı olmadığını ekler. Çocuğu okur olarak seçenlerin, çocuğa göre yazma amacında olduğunu öne sürer. (Yurttaş, 2001: 56).

Niyazi Birinci, “Çocuk edebiyatı deyince çocuklara bilmedikleri yaşam yolunda bir ışık tutma, dünyayı tanıma, sevginin sayının her çeşidini sevdirmeye; aile sevgisi, insan sevgisi, toprak sevgisi, doğa sevgisi, bayrak sevgisi, vatan sevgisinin edebiyata yansımalarını anlıyorum” der (Birinci, 1987; akt. Dilidüzgün, 1996: 25).

Dilidüzgün (1996: 25)’ün ise farklı yorumların sentezinde çocuk edebiyatını, çağdaş eğitimin gerekleri arasında açıkladığını görmekteyiz. Çocuğun gerçeği ile yetişkinin gerçeğinin birbirinden farklı olduğunu, çocuğun bu farklı anlam evreninde farklı imgelerle dünyayı algıladığını, bu sebeple kendine özgü kitaplara ihtiyaç duyacağını yadsınmaz. Buradan hareketle çocuk yazınının başat hedefi çocuğun yüceltilmesine dayanır. Nitekim çağdaş eğitimin amaçları arasında, çocuk ile kitap arasında yazınsal bir iletişim kurulması böylelikle özgür ve eleştirel düşünmenin, okuma alışkanlığı kazanılmasının gerekliliği yer almaktadır.

Çocuk edebiyatı kavramının ortaya çıkışından günümüze kadar tartışılmaya devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tartışmaların odağında yer alan, böyle bir edebiyatın kabul edilip edilemeyeceği düşüncesi ise edebiyata ve çocuğa yüklenen anlamlar ekseninde şekillenmiştir. Çocuk psikolojisi ve pedagoji hakkında elde edilen bulgular, çocuğa duyulan ilginin değişmesi edebiyatı çocuklara göre düzenlemek fikrini ortaya çıkarmıştır. Çocuğun dünyayı algılama ve algılama biçiminin yetişkinlerden farklı olması kavramın ortaya çıkış

nedenleri arasındadır. Ancak edebiyatın bir bütün olduğunu savunan yazarların, temelde çocuk edebiyatının zorlama bir alan olması, basit bir eğlendirme ya da beyin yıkama aracı olarak çocuğu küçümseyen, çocuğun düşünce ve kişilik gelişimine katkı sağlamayacak eserlerin varlığı ile ilgilidir. Çocukların ilgileri ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemeler yapılarak ürünler hazırlamak tartışmaların en doğal sonucudur.

2.1.2. Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi

Çocuğun keşfi ve günümüzde dünyada hâkim olan çocuk kavramının geçmişte farklı süreçlerden geçtiği bilinmektedir. Çocuğun gizemli bir dünyası olduğundan hareketle, Fransız sosyal tarihçi P. Aries’in tespitlerinde, Batı’da çocukluğun keşfi 13.yüzyılda başlayarak çocuk eğitimi çalışmaları 19.yüzyılda gelişecek ve 20. yüzyıl çocuğa ve çocukluğa uyanma duyarlılığını gösterecektir. 16.yüzyılda Batı dünyasındaki gelişmeler incelendiğinde, küçük adam olarak nitelendirilen çocuğun, eğitimi, sağlığı, hukuku, sanatı ve edebiyatı ile ilgili çalışmaların başladığı görülür. Küçük yetişkin olarak görülen çocuklara yönelik ise bu tarihe kadar yazılmış eser bulunmamaktadır. Çocukların dinî kitaplar dışında kitap okumasına karşı çıktığı bilinmektedir. 18. yüzyıla gelinceye kadar İngiltere’de aşırı dinci bir akım olan Quakerizm vardır. Bu akım çocukların son derece sıkı bir disiplinle yetişmesini istemektedir. Çocuklar için hazırlanmış kitaplar, daha çok İncil’den kaynaklanan kitaplardır ve hikâyelerin sonu hep ölümle biter. Bu dönemin çocuk kitapları karamsar durumda ve dinle ilgilidir.

Kimi araştırmacıların, çocuğun küçümsendiği düşüncesinin aksine 16.yüzyılda çocuğun eğitimi ile ilgili arayışlar çocuk edebiyatının da temellerini oluşturmuştur. İlerleyen dönemlerde Locke, Rousseau, Piaget gibi önemli isimlerin çalışmalarıyla çocuğun dünyası tanınmaya başlanmıştır. Bu süreç dünyada da yankı bularak farklı disiplinler çocuğu tanımaya yönelik çalışmalara yönelmiştir. “Öne çıkmamış, insanlığın köklerine inen bu duyarlılık 17. yüzyıl sonlarında daha belirgin olarak fark edildi. Çocuğa içten bakışı amaçlayan sanatçı bakışı, çocuk dünyasına yeni ufuk çizgisi oldu. Sanatçı bakışı insanın içindeki çocuğu keşfetmeyi hareket noktası kabul ediyordu. Çocuklar için sanat ve edebiyat yapılması bu yönelişin sonunda doğdu” (Şirin, 1994: 39).

İlk bilinçli girişimler İngiltere başta olmak üzere Fransa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ile İskandinav ülkelerinde görülmüştür. Çocuk edebiyatında ilk ürünlerin halk

edebiyatı eserleri arasında sözlü olarak geliştiği bilinmektedir. Sözlü ürünlerin bu gelişimi ise matbaanın icadıyla birlikte yazıya aktarılmaya başlanmıştır. Çocuklar için edebiyatın gerekliliği olduğu düşüncesi ise eski dönemlere dayanmamaktadır. Dünya literatürü incelendiğinde çocuk edebiyatı bakımından eski tarihlere sahip Fransızların dahi 17. yüzyıl öncesinde çocuklara sunabilecekleri bir eser bulunmamaktadır.

“Asilzade öğrencilerine okutmak üzere fabl ve hikâyeler yazıluncaya kadar Fransa’da çocuk edebiyatının sözü bile edilmezdi. Montaigne’in tavsiye ettiği birçok kitaplar ise gelecekteki senyörlere asillik kurallarını, Fransız zarıflığını öğreten şeylerdi.(...) 17. yüzyıla kadar hemen hemen her tarafta çocuklar, kendileri için bir edebiyattan olduğu kadar okuma yazmadan da yoksundular. Ana baba kuşağının okuma yazma bilmediği, ya da çok az bildiği çağlarda çocukların da okumaktan paylarını alamayacakları pek doğal bir olaydır. Gutenberg’in matbaayı icadına kadar, el yazması kitaplara sahip olmak bile bir imtiyazdı. Okuma bilen gençler, çocuklar ise dinsel eserlerle, ya da tarih kitaplarıyla yetiniyorlardı. Okuma bilmeyenler de kulaktan kapma hikâyeler ve masallarla avunuyorlardı” (Jean de Trigon, 1950; akt. Gökşen, 1980: 13).

17. yüzyılı çocuk edebiyatının başlangıcı olarak görmek mümkündür. Fransa’da Charles Perrault (1628-1703)’nun çocukluğunda annesinden dinlediği peri masallarını kaleme aldığı örnekler arasında *Kırmızı Başlıklı Kız*, *Kül Kedisi*, *Çizmeli Kedi*, *Mavi Kuş*, *Üç Büyücü*, *Uyuyan Güzeli* gibi örnekler bulunmaktadır. Çocuklara için yazılmayan bu masalların çocuklar tarafından zevkle okunmasını; Perrault’un dili kullanmadaki ustalığı, ayrıntılarla hayal gücüne hitap etmesi, karşıtlıklarla dikkat çekmesi, masal kahramanlarını ustaca tasvir etmesi sağlamıştır (Şimşek, 2005: 201).

Aynı yüzyılda macera dolu kitaplarla birlikte ahlâk dersi vermeyi amaçlayan öğretici eserler La Fontaine (1621-1695) tarafından düzenlenir ve çocuklar tarafından çok beğenilerek okunur. La Fontaine de eserlerini yetişkinler için yazmış ancak çocuklar tarafından daha çok ilgi görmüştür. Ezop masallarını Fransız şiirine uyarlayan Fenelon, *Telmak* adlı eserliyle bu dönemde yer alır.

Bu tarihe kadar ise verilen eserlerde çocuğa görelilik esas alınmamış, öğretici, ahlâk dersi vermeyi amaçlayan eserler çocuklara uyarlanmıştır. La Fontaine ve Perrault ise çocuk

edebiyatının yalnızca Fransa’da değil dünyada da öncüsü kabul edilmiştir. “Bu yüzyılda, La Fontaine’in yazmaya başladığı fabllar, çocuklardan da büyük ilgi gördü. La Fontaine, büyükler için yazdığı halde çocukların da malı olan fabllarıyla, Perrault (Pera) da masallarıyla Fransa’da –hatta dünyada- çocuk edebiyatının, dolayısıyla öncüsü sayıldılar” (Gökşen, 1980: 13).

Dünyada birçok dile çevrilmiş olan ve günümüzde de okunan bazı çocuk klasiklerinin 17. yüzyılda yayımlandığı görülmektedir. Bunların arasında; Daniel Defoe (1659-1701)’nun *Robinson Crusoe* ve Jonathan Swift (1667-1745)’in *Güiver’in Gezileri* adlı eserleri bulunmaktadır

18.yüzyılda Rousseau tarafından yazılan *Emile* adlı eser, Fransız zarafetini ve görgü kurallarını eleştirmekle birlikte çocukların doğa ve sevgi ortamında yetişmeleri fikrini savunması büyük yankı uyandırmıştır.

Fransa’da 19.yüzyıla gelindiğinde ise Jules Verne’in (1825-1905), *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*, *Seksen Günde Devriâlem*, *Aya Seyahat*, *İki Sene Mektep Tatili*, *Kaptan Grant’ın Çocukları* gibi eserleri öne çıkar.

İngiltere’ye bakıldığında ise çocukların uzun yıllar ders kitapları dışında farklı eserlere yönelmeleri doğru bulunmamıştır. Tutucu düşünürler ve din adamlarının bu baskıcı tutumlarına karşı çocukların ilgilerini çeken yayınların ortaya çıkması engellenememiştir. “İngiltere’de özel olarak çocukların serbest okuma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hazırlanan eserlerin yayımı 17. yüzyılda başlamıştır. Bu kitaplar eski çağlara ilişkin efsaneleri, ortaçağın ünlü hikâyelerini ve peri masallarını içeriyordu. ‘*Ali Baba ve Kırk Haramiler*’, *Alâattin ve Lâmbası*’, ‘*Gemici Simbad*’ gibi *Bin Bir Gece Masalları*’ndan yararlanılarak kaleme alınan bu masalların çocuklar için kitapçıklar halinde basımına geçilmişti. (Şirin, 1994: 59). “1807 yılında yine İngiltere’de Charles ve Mary Lamb kardeşler, Sheakspear’in birkaç oyununu çocuk diline düz yazı halinde uydurarak ‘Sheakspear’den Masallar’ adıyla yayımladılar ve çocuk edebiyatında ilk değerlendirme uygulamasını yapmış oldular” (Gökşen, 1980: 13).

İngiltere’de çocuğa yönelik edebiyat yapma ihtiyacı 18. yüzyılda iyice belirginleşir ve çocuğun ilgilerine dünyasına yönelik eserler yazılmaya başlanır. “18. yüzyılda, yalnız çocuklar için yayım yapmaya başlayan John Newbery adlı bir İngiliz yazar-matbaacı-

kitapçı olmuştur. Böylece, dünya çocuk edebiyatında, doğrudan doğruya, ilk adımın 18. yüzyılda atılmış olduğunu görüyoruz” (Gökşen, 1980: 13). Çocuk edebiyatı alanında bilinçli ve sistemli ilk çalışmayı yapan yazar şarkı ve tekerlemeleri içeren *Mother Goose* (Ana Kaz) adlı bir kitap yazmıştır.

19. yüzyıla gelindiğinde ise; “*Alice Harikalar Ülkesinde*” eseriyle Lewis Carroll (1632-1898), *David Copperfield*’ın yazarı Charles Dickens (1812-1870), *Tom Brown’ın Okul Günleri* adlı eseriyle Thomas Hughes (1822-1896), *Küçük Prens*, *Küçük Lord* yapıtlarıyla Brunett-Mrs. Frances Hudgson ve *Ormanların Çocuğu*, *Cengel* adlı eserleriyle Ruyard Kipling (1865-1936) bu yazarlardan birkaçıdır” (Kıbrıs, 2006: 4).

Almanya’da ise çocuk edebiyatının gelişimi geçmiş dönemlerde dinî özellikler taşıyan eserlere dayanmaktadır. “16. yüzyılda çocuklara seslenen eserler ise öncelikle öğretici ya da öğüt verici nitelikte idi. Daha sonraki yüzyıllarda J. B. Basedow (1723-1790), J. F. Herbart (1776-1841), F. Froebel (1782-1852) gibi eğitimcilerin etkisiyle çocukların özelliklerine ve gelişimlerine uygun eserler yazılmaya başlanmıştır” (Şirin, 1994: 62).

Amerika Birleşik Devletleri’nde öğretici ve ahlak kurallarının anlatıldığı kitaplarla birlikte dinî geleneklerin önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Avrupa’da ortaya çıkan eğitim bilimlerindeki gelişmelerin ışında çocuklara özgü eserler verilmeye başlanmıştır. Luisa May Alcott (1832-1888)’un *Küçük Kadınlar* ve Mark Twain (1835-1910)’in *Tom Sawyer* ve *Huckelberry Finn* adlı eserleri Amerikan çocuk klasiklerinin ilkleri arasında yer alır. 19. yüzyılın sonlarına doğru ise halk kahramanlarının serüvenlerinin anlatıldığı destansı hikâyelerin yanı sıra pastoral ve duygusal şiirler kaleme alınır (Şirin, 1994: 63).

İtalyan çocuk edebiyatında bakıldığında ise Carlo Colladi (1831-1890) *Pinokyo* adlı eseriyle dünya edebiyatında önemli bir yerdedir. Almanya’da Karl May (1794-1850), *Vahşi Batı*, *Kızıl Derililer* gibi serüven tarzı eserler kaleme alır.

19. yüzyılın sonlarına doğru ise; İskandinav çocuk edebiyatında, Selma Lagerlöf (1850-1940), *Nils Holgerson’un Eşsiz İsveç Yolculuğu*, Danimarka’da Christian Anderson (1805-1875), *Kasımda İki Gün*, adlı eserleriyle; Finlandiya’da Tore Jansson ve Alia-Kirsi Kunnas dünya çocuk edebiyatında önemli isimler arasındadır.

Ülkemizde çocuk edebiyatının gelişimine bakıldığı zaman başlangıçta halk hikâyeleri, tekerlemeler, bilmeceler, masallar, efsaneler vb. türlerle sınırlı kaldığı görülmektedir. İlk çalışmaların 19.yüzyılda Tanzimat dönemi ile başladığı söylenebilir. Bu dönemde, yazar ve şairlerin tercüme örneklerine rastlamak mümkündür. Şirin (2006: 149)'e göre köklü ve zengin bir tarihe sahip olan edebiyat tarihimizin sadece iki yüz yıl öncesinde çocuk edebiyatı ürünlerine rastlanmasının en önemli sebepleri arasında Osmanlı Devleti'nde çocuğa karşı oluşturulan algı vardır. Çocuktan hızla büyümesi ve yetişkin donanımına gelmesi beklenir. Toplumun beklentileri ve faydacı zihniyet çocukluğun ve çocuk üzerine yapılan çalışmaların da gecikmesine sebebiyet vermiştir.

Dünyada bilim dalı olarak gelişme gösteren pedagoji Türkiye'de son yüz yıllarda ilgi görmeye başlamıştır. Çalışmalar neticesinde çocuğun yetişkinlerin dünyasında ancak onlardan farklı olduğu gerçeği ile karşılaşmıştır. Bu ise birtakım ihtiyaçları beraberinde getirmiştir. Çocukların sağlıklı bireyler olarak gelecek dönemlere ulaşabilmeleri sanattan ve ziyadesiyle edebiyattan geçmektedir. Tarihi süreç incelendiğinde 13. ila 19. yüzyıllar Divan edebiyatı olarak adlandırılan dönemdir. Bu altı yüz yıllık zaman aralığında çocuk merkeze alınarak yazılan edebî eserler, dönemin koşulları da incelendiğinde, ne yazık ki bulunmamaktadır. Ancak kimi edebiyat tarihçileri tarafından Nabi'nin (1642-1712) *Hayriyye* adlı eseri ile Sümbülzade Vehbi'nin (?-1809) *Lütfiye-i Vehbi* adlı eseri teknik ve didaktik unsurlar gözetilmeksizin çocuk edebiyatı ürünleri sınıflamasına alınmaktadır. Fakat çocuğa yönelik ilkesi göz önünde bulundurulduğunda böyle bir çıkarım yapmak mümkün olmamaktadır. Söz konusu eserlerin çocuk edebiyatı ile ilgisinin olmadığı açıktır (Oğuzkan, 1977: 277).

Çocukların ilgi ve ihtiyaçları, eğilimleri göz önünde bulundurularak yazılan eserlerin ilk örnekleri Tanzimat sonrasında görülür. Tanzimat yazar ve şairlerinin fabl türündeki eserleri çeviri hazırlıkları, sade bir dil ve üslup kullanılmasa da çocuklara yönelik çalışmaların ilkleri arasında yer alır (Şirin, 1994: 83).

Tanzimat devri sanatçıları arasında ilk olarak, La Fontaine'den yaptığı çevirileri *Tercüme-i Manzume* adlı eserinde yayımlayan Şinasi'yi, öğrencileri için fabl denemeleri yazarak bunları *Kıssadan Hisse* adlı eserinde toplayan Ahmet Mithat Efendi izlemiştir. Aynı dönemde en çok çeviriyi yapan ise Recaizade Mahmut Ekrem (1847-1914)'dir (Gökşen, 1980: 87).

Çocuklarla ilgili ilk çevirilerden biri Yusuf Kâmil Paşa'nın Fénelon'dan çevirdiği *Tercüme-i Telemak* (1862)'tır. Vakanüvis Lûtfi'nin Daniel Defoe'nin *Robinson Crusoe*

isimli eserini Arapça'dan kısaltılmış baskısından *Tercüme-i Hikâye-i Robinson* (1864) adıyla çevirmiştir. Mahmut Nedim'in Jonathan Swift'den çevirdiği *Gulliver'in Seyahatnamesi* (1872), Mehmet Emin'in Jules Verne'den çevirdiği *Merkez-i Arza Seyahat* (1883) ve *Beş Haftada Balonla Seyahat* (1887) gibi kitaplar çocuk edebiyatı alanında görülen diğer çeviri eserlerdir (Özkırımlı, 1987: 329-330).

Tanzimat döneminde süregelen modernleşme çalışmaları basın alanında da görülür. Bu dönemde ilk çocuk dergisi olan *Mümeyyiz* (15 Ekim 1869) aynı ismi taşıyan gazetenin haftalık eki olarak yayımlanır. Araştırmalara göre ise *Mümeyyiz* ile birlikte Cumhuriyet dönemine kadar 43 çocuk dergisi yayımlanmıştır. İkinci Meşrutiyet'e değin İstanbul ve Selanik'te yayımlanan başlıca gazete ve dergiler ise şunlardır: *Bahçe* (1880), *Çocuklara Kıraat* (1881-82), *Vasıta-i Terakki* (1882), *Çocuklara Arkadaş* (1882- 83), *Çocuklara Talim* (1887-88), *Çocuklara Rehber* (1897-1901), *Çocuklara Mahsus Gazete* (1896-1903), *Haftalık Çocuklara Rehber* (Selanik,1896), *Çocuk Bahçesi* (Selanik,1904) (Oğuzkan, 1979:277-278).

İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla yeni rejimin kendilerine emanet edileceği nesillerin yetiştirilmesi zarureti yeni bir terbiye anlayışı ve bu terbiye için gerekli bir edebiyatı da beraberinde getirmiştir (Enginün, 2007: 34). Bu dönemde Ali Nusret (1874-1919) ilk kez çocuk edebiyatını konu edinen ve bu edebiyat alanının önemini belirten bir yazısı “Şûray-ı Ümmet” gazetesinde 1908 yılında yayımlanmıştır (Şirin, 1994: 83).

Çocuklar için şiir yazma girişimleri ise 1910 yılından sonra görülmektedir. İstanbul Darülmuallimin'i Müdürü Satı Bey (1881-1969), *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*'nda çocuklar için yazılacak şiir ve şarkılar hususuna değinmiştir. Bu alanda teşvik edilen yazarlar arasında Tevfik Fikret (1867-1915) *Şermin*, İbrahim Alâattin Gövsa (1889-1949), *Çocuk Şiirleri*, Ali Ulvi Elöve (1881-1975) *Çocuklarımıza Neşideler* adlı kitapları ile bulunmaktadır (Oğuzkan, 1977: 217).

Çocuk edebiyatı sahasında görülen bu gelişmelere Millî edebiyat dönemi şair ve yazarlarının eserleri ile katkı sağladıkları söylenebilir. Ziya Gökalp'in (1876-1924) *Kızıl Elma*(1915) , *Yeni Hayat*(1915) , *Altın Işık*(1921) adlı eserleri yalın bir dilin kullanıldığı, Türk kültürünü ve tarihini öğreten, didaktik şiirler, manzum destanlar ve masalları içerir. Mehmet Emin Yurdakul'un (1869-1944) sade bir Türkçe ve hece ölçüsü ile yazdığı *Türkçe Şiirler* (1899), *Türk Sazı* (1914), *Tan Sesleri* (1915) isimli eserleri çocukları hedef alınarak yazılmamış olsalar da çocuklar tarafından beğenilerek okunmuş, dönemin ders kitaplarında yer almıştır. Ömer Seyfettin'in (1884-1920) *And* (1912), *Falaka* (1917), *Kaşığı* (1919), *İlk*

Cinayet (1919) eserleri kişilik gelişimi sürecindeki çocuklara değer hükümlerinin sunulduğu eserler arasındadır (Enginün, 2007: 406). Ali Ekrem Bolayır'ın (1867-1937) *Çocuk Şiirleri* (1917), *Şiir Demeti* (1923), Fuat Köprülü'nün (1890-1966) *Mektep Şiirleri* (1918) çocuk şiirine katkısı olan eserler arasındadır. Mehmet Âkif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Orhan Seyfi Orhon. Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy, Aka Gündüz gibi isimler de bu dönemde çocuk edebiyatında katkısı olan şairler arasındadır (Oğuzkan, 1977: 218).

Çocuk edebiyatı sahasında önemli gelişmelerin Cumhuriyet dönemine kadar belli başlı eserlerle sınırlı kaldığı söylenebilir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ise çocuğa verilen değer arttığını söylemek mümkündür. Bu çocuk edebiyatı sahasında verilen eserlerin nitelik ve nicelik olarak gelişimini sağlamıştır. Peyami Safa, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Râkım Çalapala, Mahmut Yesari, Reşat N. Güntekin, Kemalettin Tuğcu, Huriye Öniz, Cahit Uçuk, Cemal Erten bu dönemin önde gelen isimleri arasındadır. Dilin yalınlaşması ile birlikte pek çok yazar çocuk edebiyatına yönelmiştir. Şiir alanında önde gelen isimler arasında Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Enis Behiç Koryürek, Ömer Bedrettin Uşaklı, Orhan Şaik Gökyay, Kemalettin Kamu, Ahmet Kutsi Tecer sade bir dil ve hece ölçüsünü kullanan isimler arasındadır (Yalçın ve Aytaş, 2003: 25).

Çocuğa hitap eden ve çocuk için yazılan eserlerin tüm bu süreçler dâhilinde Cumhuriyetin ilk yıllarında istenilen noktada olmadığı görülür. Çocukların yetişkinlere yönelik eserlerden yazınsal gereksinimlerini karşıladıklarını söylemek yanlış olmayacaktır (Oğuzkan, 1977: 279). Cumhuriyetin ilk yıllarında Millî Mücadele dönemini yansıtan bu eserlerin 1950'lerden sonra toplumsal içerikte sayıca arttığı görülür. 1970'lerden sonra eğitimci ve yazarların çocuk kitaplarının nitelikleri üzerinde durdukları, gazete, radyo ve televizyonlarda bu konulara yer verildiği bilinmektedir. 90'lı yıllarda ise didaktik bakış açısı ve idealize tutumun değişmediği söylenebilir.

Günümüzde ise çocuklar için hikâye, şiir ve roman yazan isimler arasında; Gülten Dayıoğlu, Yalvaç Ural, Mehmet Güler, Muzaffer İzgü, Mustafa Ruhi Şirin, Ayla Çınaroğlu, İpek Ongun, Aytül Akal, Necdet Neydim, Mümtaz Zeki Taşkın, Üzeyir Gündüz, Abbas Cılga, Talip Apaydın, Çetin Öner, Cahit Zarifoğlu, Turan Yüksel, Ülkü Tamer, Ayla Kutlu, Nezihe Meriç, Erol Toy, Aysel Gürman, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Kemal Özer, Bilgin Adalı, Ayşe Kilimci, Tarık Dursun, Gülsüm Akyüz, Behiç Ak, Sevim Ak, Mavisel Yener, Bestami Yazgan, Niyazi Birinci, Fatih Erdoğan, Necati Tosuner, Miyase Sertbarut vb. yer alır.

Son dönemde mevcut kadronun ve bu alanda yapılan çalışmaların artması çocuk edebiyatı yayınlarında nicelik ve nitelik açısından gelişmenin ve iyileşmenin ispatı kabul edilebilir.

2.1.3. Destan Türü ve Çocuk Edebiyatında Yeri

Türkçe sözlükte destan “Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir, epope (...)Bir kahramanlık hikâyesini veya bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hece olan halk şiiri. Çağdaş Türk edebiyatında biçim ve içerik yönünden, geleneksel destanlardan ayrılık gösteren uzun kahramanlık şiiri” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 510).

Destanlar, efsaneler ve mitler, toplum iradesini temsil eden kahraman, bilge kişi ve kurtarıcıların hayatları etrafında oluşan en eski sözlü ürünlerdir. Toplumların yaşadığı felaketler, başarılar, hayaller destanlarda yer bulur. Sami Akalın ise destanları şöyle tanımlamaktadır:

“Destanlar, olağanüstü motifleriyle masalları andırırlar; destandaki mantık ölçüsü, bugünkü imkânların dışına çıkar; olağanüstü olaylardan başka dev, ejderha, cin, peri ve benzeri olağanüstü yaratıklar da vardır. Edebiyat ve sanat ürünlerin daha kollara ve türlere ayrılmadığı çağların eserleri oldukları için destanlar, yapı bakımından karmaşık ve zengindirler. Bir destanda, o ulusun insanlarıyla ilgili her şey bulunabilir. Her ulusta sözlü bir edebiyat ürünü olarak, soylar boyunca ağızdan ağza yaşayıp giden destan, derlenip toparlanıncaya kadar uzun bir oluş çağı geçirir. Böyle bir destanın biçimlenmesinde yalnız bir çağdaki destan şairlerinin emeği değil, pek çok çağlarda, pek çok sanatçının payı bulunur”(Akalın, 1970; akt. Oğuzkan, 1977: 67).

Karaalioğlu (1962)’na göre ise millî destan ulusların eski çağlarda, yaşadıklarını anlatan manzum ve büyük eserlerdir. Fazilet, din, millî kahramanlık maceralarını anlatan manzum hikâyeler, geçmiş ile hayali birbirine bağlayarak ulusların geçmişten kuvvet ve heyecan almalarını, yaşama güçlerini arttırmalarını sağlar. Portre, tasvir, hikâye, hitabe, diyalog ve daha birçok öge destanlarda sıklıkla yer alır. (akt. Gökşen, 1980: 96).

Nihat Sami Banarlı (1978: 8)’ya göre ise “Destanlar halk şairleri tarafından, sazlarla birlikte söylenen bir sözlü edebiyat terimidir ki aydınlar tarafından yazılan tarihler yanında ve tarihi olayla karşısında halk kütlelerinin duygu ve düşüncelerini aksettirirler. Bir başka söyleyişle, destanlar halk gözüyle görülen, halk ruhuyla duyulan ve halk hayalinde masallaştırılan tarihlerdir.”

Toplumların kültürüne, yaşayışlarına dair bilgileri destanlar aracılığı ile öğrenebiliriz. Bir nevi tarihe yardımcı kaynaklar arasında yer alan destanlar çıkış noktaları itibarıyla gerçek bir olaydan meydana gelen, toplumların kendine has özelliklerini barındıran eserlerdir. İlkel toplumlarda hayal yoluyla, canlı ve cansız varlıklara dair birtakım serüvenler konu edilirken, uygar toplumlarda ise doğal olayların etrafında tarihsel kişiler de yer almaktadır. Böylelikler millî destanlar oluşmuştur. Destanların oluşum safhalarına bakıldığında farklı görüşlerin olduğunu görürüz. Millî destanların doğuşunu Köprülü (1981: 42) bir kavmin büyük bir felaketle karşılaşması, aşağı bir seviyede bulunması ve büyük sarsıntılara uğraması şeklinde belirtmiştir. Bu görüşlerden hareketle Oğuz (2000: 51)’a göre ise;

- Toplumun destan devri olarak da nitelendirilebilecek bir dönemde yaşamış olması,
- Esin kaynağı olacak bir çekirdek olayın yaşanması,
- Sözlü geleneğe sahip olması,
- Olayın bir ozan tarafından edebî metin haline getirilmesi,
- Destan devri olarak nitelendirilen dönem tamamlanmadan sözlü gelenekte yaşayan bu metnin tespit edilmesi gerekmektedir.

Destanlarda kahramanlıklar, belli bir ulusun, ırkın yücelikleri abartılı bir şekilde anlatıldığında, acıma, yardımseverlik, cesaret, yurt sevgisi aşk, yiğitlik vb. motifleri içerir ve çocuklar için önemi büyüktür. Çocuklar bu şekilde kendi seviyelerine yönelik yeniden kaleme alınmış ulusal destanları ve farklı uluslara ait destanlardan yararlanılarak oluşturulan eserleri ilgi ve heyecanla okurlar (Oğuzkan, 1977: 68).

Destanlar tabîî ve yapma olarak ikiye ayrılırlar. Tabîî destanlar sözlü gelenek içerisinde şekillenirken yapma destanlar bir şairin yaratıcı gücü ile meydana gelirler. Türklerin Oğuz Kağan Destanı, Yunanlıların İlyada Destanı, İranlıların Şehname, Finlerin Kalevela gibi

tabii destanlar arasındadır. Torguato Tasso'nun "Kurtarılmış Kudüs"ü gibi şairin yaratıcı gücü ile oluşturulanlar ise yapma destan örnekleridir.

Türklere ait başlıca destanlar; Oğuz Kağan (Hunlar), Ergenekon, Bozkurt (Göktürkler), Alp Er Tonga (Saka Türkleri), Manas (Kırgızlar), Göç, Türeyiş (Uygurlar). Farklı uluslara ait başlıca destanlar ise; Gılgamış (Sümer- Asur), Ramayana, Mahabarata (Hint), Şinto (Japon), İgor (Rus), Nibelungen Lied (Alman), Chanson de Roland (Fransız), "Odysseus (Yunan) olarak belirtilebilir.

Türk edebiyatındaki örnekleri incelediğimizde çocuklara yönelik manzum biçimde yazılan destanlar bulunmaktadır. Ziya Gökalp'in *Kızıl Elma* (1913) ve *Altın Işık* (1918), Hıfzı Tevfik Gönensoy'un *Oğuz Destanı ve İki Masal* (1949), Behçet Kemal Çağlar'ın *Battal Gazi Destanı* (1968), Orhan Ural'ın Oğuz Kağan, Ergenekon ve Köroğlu'nu içeren *Üç Destan* (1972), Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Üç Şehitler Destanı* (1949), *İstanbul –Fetih Destanı* (1953) *Çanakkale Destanı* (1965), *19 Mayıs Destanı* (1969) çocuk edebiyatımıza katkıda bulunan eserler arasındadır. Son dönemlerde ise farklı yayınevleri ve yazarlar tarafından çocuk edebiyatına aktarılan çalışmalar yer almaktadır.

Bu noktada destanların çocuk edebiyatındaki önemine değinecek olursak, eğitimin işlevleri arasında insanların toplumla uyum içerisinde sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürmeleri yer alır. Çağdaş eğitimde dünü koruyarak yarının güvence altına alınacağı düşüncesi öne çıkmaktadır. Bu ise geçmişteki ulusal ve evrensel değerleri benimseyerek, bugünün gerçeklerini görebilme ve bu sayede geleceğe dönük beceriler kazanabilmekten geçer. Diğer bir ifadeyle eğitim dünü, bugünü, yarını kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Eğitim bu yönüyle düşünüldüğünde edebiyatla arasında sıkı bir bağ olduğu görülmektedir.

Destanlarda kişilerin toplumla olan ilişkileri, davranışları, tutumları eğitim alanında da yol gösterici niteliktedir. Halk ile yöneticilerin ilişkisi, sosyal düzen ve adalet, saygı, sevgi, hoşgörü fedakârlık gibi unsurların öne çıkması önemli noktalardandır. Yakıcı (2004: 14-17)'e göre insanlara ait ortak konulara ilişkin farklı yaşam biçimlerini yansıtan destanlar bireylerin kültürler arası farklılıkları ayırt etmesinin yanı sıra sosyal gruba dâhil olma imkânını da sağlar. Milletlerin ortak değerler etrafında birleştiği düşünülürse, destanlar aracılığıyla güçlükleri kenetlenerek aşabilmenin farkına varırlar. Gelecek nesillerin bilinçli bir şekilde destanları okumaları, anlamlandırabilmeleri sağlanmalıdır. Türk toplumuna

ilişkin temel değerlerin güçlü ve derin köklerle ulusal destanlarda yer aldığı görülmektedir. Ancak farklı uluslara ait destanlar aracılığıyla evrensel insanlık ilkelerine ulaşılabileceği, ön yargılardan uzak değerlendirmelerde bulunulabileceği unutulmamalıdır.

Aytaş (2005: 267)' göre ise toplumların geçmişlerinde önemli izler bırakan olayların edebî özelliklerle olağanüstü olay ve kahramanlar aracılığıyla aktarılan halk edebiyatı ürünleri arasında destanlar yer almaktadır. Ancak eğitim açısından bakıldığında diğer türlerin yanı sıra destanlarda toplumların yaşam şekillerinin, kültürel özelliklerinin, millî benlik ve ideallerin aktarıldığı görülmektedir. Böyle bir öneme sahip olmasından hareketle öğretimi aşamasında birtakım sorunlar yaşanmaktadır. Anlatıcının, zaman ve mekân unsurlarının bilinmemesi, destan döneminin öğrencilere uzak ve yabancı gelmesi, dilinin ağır olması bunlardan bazılarıdır. Ayrıca destanların gerçekleşmiş olmasına inanılmasından dolayı roman ve hikâye ile karıştırılabilmekte, zaman, mekân ve kişilerdeki belirsizliklerden ötürü ise masal ve efsaneye benzetilebilmektedir. Destanların öğretiminde eğitim seviyesinin uygunluğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Diğer bir yönü ise irade eğitimidir. İnce (2008: 207) sosyal ve kişilik gelişimi yönüyle gündeme gelen irade eğitiminin destanlar aracılığıyla sağlanabileceğini belirtir. Bireylerin kendi iç dünyaları, düşünceleri, kararları ile mücadele etmelerinin yanı sıra dış dünya ve zorlukları ile de mücadele edebilmeleri irade eğitimi ile verilebilir. Edebî eserlerde ise irade eğitimine dair kaynakların bulunduğu düşünülmektedir. Eserlerde yer alan kahramanların durumlara verdiği tepkiler, yaşadığı zorluklar farklı metin altı sorular ile öğrencilere sorulabilir. Böylelikle öğrencilerin farklı bakış açıları gözlemlenebilir ve güdülere boyun eğen kişiler ile iradeli kişiler arasındaki farklılıktan hareketle öğrencilerin yaşamlarında davranış değişiklikleri göstermeleri beklenir. Pedagojik yönüyle bireylerin istekleriyle baş edebilmesi, kendi davranışlarını gözlemleyerek sebep ve sonuç ilişkileri kurabilmesi, özgür kararlar verebilmesi disiplinli ve planlı bir irade eğitimi ile ilişkilendirilebilmektedir.

Milletlerin eski dönemlerinden gelen destanların gençlere yaşayış ve davranış kalıpları ile ortak değerler sistemini, toplumsal kuralları aktarma görevi olduğu bilinmektedir. Ahlâklılık, çalışkanlık, doğruluk, dürüstlük, güçlülük, cesurluk, fedakârlık, namus ve şeref, yardımseverlik, insan sevgisi, vatan sevgisi gibi kavramların kahramanlar aracılığıyla yeni neslin duyarlılığına sunulması destanların terbiyevi görevler üstlendiği görülür. Farklı bir ifadeyle toplumun yönlendirilerek motive edildiği söylenebilir (Çobanoğlu, 2003: 24).

Destanların duru ve sade bir dille yazılmış olması ana dili öğretimi açısından önemli görülmektedir. Sözlü edebiyat ürünleri arasında yer almaları dolayısıyla akıcı bir üslûptadırlar. Destan dili olarak da nitelendirilebilen kendine has özellikleri ile öne çıkan bu dil, mekân ve zaman boyutunda farklı dünyaların izlerini hissettirir. Savaşların, kişilerin, olağanüstü durumların aktarımında heyecanlı ve coşkulu bir anlatıma sahiptirler. Zaman zaman günlük kullanımda karşımıza çıkan argo ifadelerin kullanıldığı da görülmektedir. Dillerin söz varlığına ait sözcükler, deyimler, atasözleri, ikilemeler, tamlamalar farklı örnekleri ile yer alır.

Eğitimde destanların kullanımı söz konusu olduğunda seçilecek metinlerin önemli olduğu görülmektedir. Kahramanlar, doğdukları andan itibaren olağanüstü özellikler göstererek okura derinlikli iletiler ve farklı bakış açıları sunarlar. Değişen şartlara rağmen uluslarının çıkarları doğrultusunda bir yaşam sürerler. Tarihî özellikler taşıyan bu metinler aracılığıyla bireyler geçmişle bugün arasında karşılaştırmalar yaparak bazı çözümlemelere, ulusların yaşamına dair önemli izlenimlere ulaşabilecektir. Ancak bu tür değerlendirmeler bilindiği üzere yaş gruplarına göre farklılıklar gösterebilir. Seçilecek metinlerin hedef kitlenin özellikleri ile örtüşmesi, eğitim-öğretim düzeyine uygun olması gerekmektedir (Aytaş, 2005: 267).

Yılar (2007: 17)'dan hareketle destanların eğitimsel açıdan belli başlı özelliklerine değinmek gerekirse:

1. Dil eğitimi yönüyle değerlendirildiğinde ana dile ait farklı örnekler içermektedir.
2. Kahramanlar, gelişim alanlarından, kişilik gelişimi, ahlâk gelişimi ve sosyal gelişim bakımından okurların özdeşim kurabilecekleri niteliktedir.
3. Destanlar aracılığıyla, kültürlere ait mitolojik unsurların ortaya çıkma sebepleri, mitlerin doğuşu ve önemi karşılaştırılabilmektedir.
4. Destanlar, sözlü kültür içerisinde yer almaları bakımından okuma yazma bilmeyen toplumlarda önemli eğitim araçlarındandır.
5. Destanlar kültürel unsurların, millî değerlerin, yaşam şekillerinin, ideallerin, estetik beğenilerin yer alması yönüyle diğer edebî türlere göre önem teşkil ederler.
6. Destanlar aracılığıyla, geçmiş dönemlerde yer alan değerlerin öğrenilmesi ve günümüz ile ilişkilendirilmesi sağlanır.

7. Toplumların değerler sistemi, davranış kalıpları, toplumsal kurallar destanlar aracılığıyla aktarılır.
8. Destanlar aracılığıyla farklı alanlardaki bilgiler; askerlik, denizcilik, eczacılık vb. edinilebilir.
9. Destan kahramanları aracılığıyla toplumlar eğitilir.
10. Destanlar tarih bilincinin oluşması ve tarih öğretimi için önemli kaynaklar arasındadırlar.

Gökşen, (1985: 96)'e göre destanlar aracılığıyla kahramanların sergilemiş olduğu güzel davranışlar örnek alınabilir. Olağanüstü özellikler ve abartılı bir dil kullanılmış olsa da cesaret aşk, millet ve yurt sevgisi, yardımlaşma gibi pek çok davranışı çocuklara kazandırma açısından önemli ürünler arasında yer almaktadır. Ona göre çocukların anlayabileceği bir dille yeniden düzenlenerek yazılan destanları çocuklar ilgi ve beğeniyle okuyabileceklerdir. Destanlarda yer alan olağanüstü, akıl ve mantıkla açıklanamayacak harikuladelikler çocukların hayal dünyalarına hitap eder. Çocuklar destanları okurken kahramanları ile kendilerini özleştirir, kıyaslar. Tüm bu nedenlerden dolayı destan türü çocukların ilgisini çekmektedir.

E. Cem Güney'den, "çocuklarımıza hangi destanları okutmalıyız?" sorusunun yanıtı ise şu ifadelerle aktarılmıştır: "Destanlarımızı okurken sanki onların ruhlarıyla konuşmuş, onlarla akından akına koşmuş gibi oluyoruz. Genç kuşakları atalarının yaratıcı, savaşçı ruhlarıyla duygulandırmak için, yabancı mitolojilerden, yabancı destanlardan önce kendi milli destanlarından örnekler vermeliyiz. Bunun için de elimizdeki parçaları bugünkü gibi yavan özetler halinde değil, orijinalitesini kaybettirmeden, epik bir şiir havası içinde işleyerek sunmalıyız" (Güney, 1971; akt. Gökşen, 1980: 97).

Demiray (1960: 63) çocuk edebiyatını zenginleştirmeye yönelik yapılacak derleme çalışmaları için folklor, tarih ve yetişkinlere yönelik yazılmış eserlerden faydalanılması gerektiğini belirtir. Diğer bir yönüyle halk edebiyatı ürünlerinden olan destanların kişi ve toplum ilişkisinde yol gösterici nitelikleri olduğu görölmektedir. Dikkatli ve amaca uygun bir seçim yapıldığında çocukların hayal gücünü zenginleştiren, halkın duygu ve inançlarını tanıtan önemli eğitim öğretim araçları arasında yer alırlar.

Farklı ulusların eğitim yaklaşımları incelendiğinde ise bu durumu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Burt (2011) yaptığı araştırmadan hareketle “Amerika Birleşik Devletleri’ndeki yenilikçi öğretmenlerin çoğu uzun zamandır Odysseus’un gençlere en yakın kahraman olduğunu ve “Odise” destanındaki hikâyelerin okuma dersleri için en uygun hikâyeler olduğunu düşünüyorlardı. Atina’da kaldığım dönemde, en iyi okulları ziyaret etme keyfini yaşadım ve okuma derslerinin daha şevkle gerçekleştiğini gördüm. Kullanılan kitapları inceledim ve kitapların ülkenin klâsikleri arasından seçildiğini fark ettim” şeklindeki ifadeleri ile bu görüşü desteklemektedir (Burt, 2011: 9).

Destanlar, toplumların sosyal psikolojilerini yansıtmakla birlikte, toplumsal bilinçaltını ortaya çıkarır. Tarihsel arka planda toplumun yaşadığı duygusal sürece de değinilir. Böylelikle ait oldukları toplumların sosyal psikolojilerini yansıtır ve toplumsal bilinçaltını saf ve yalın bir biçimde ortaya çıkararak, tarih boyunca toplumun yaşadığı duygusal süreci de işlemiş olurlar (Yalçın ve Aytaş: 2003: 96). Çocuklar için halk edebiyatı kaynaklarının kullanımını Yalçın ve Aytaş (2003: 53-54)’tan hareketle aktarabiliriz:

1. Ortak söyleyiş unsurlarından atasözleri, deyimler, ikilemeler, tamlamalar, kalıp sözler vb. çok eski zamanlardan günümüze uzanan halk edebiyatı ürünlerinde yer almaktadır. Çocuklar tarafından bu unsurların öğrenilmesi ve kullanılması ile birlikte toplum içinde ortak anlaşma ve iletişim kurma bağları oluşturularak geliştirilir.
2. Çocukların yaşadıkları topluma sevgiyle bakabilmelerini bireysel tutum ve davranış kalıpları geliştirebilmelerini sağlarlar.
3. Halk edebiyatı ürünleri aracılığıyla ortak kültür unsurlarının geliştirilmesi ve toplum yaşamında kullanılması çocukların ilerleyen süreçlerde dayanışma, yardımseverlik, dürüstlük, kardeşlik duygularının gelişmesini sağlar.
4. Halk edebiyatı ürünlerinin ana dilin etkili ve güzel kullanılmasında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Ninniler, tekerlemeler, şarkılar dilin ses unsurlarını başarılı ve tam bir şekilde kullanabilmelerini sağlar. Diğer bir yönüyle de dili, farklı türlerin birleşimiyle kullanma yeterliliği kazanılmasını sağlar.
5. Halk edebiyatı ürünlerinde dil sözlü geleneğin etkisiyle sade ve berrak bir söyleyişe özelliğine sahiptir. Bu özelliklerin çocuklara sezdirilmesi onların dil becerileri üzerinde etkili olmaktadır.

6. Halk edebiyatı kaynaklarının pek çoğunda yer alan olağanüstülerin çocuklarda zengin bir hayal gücü ve yapıcı, yaratıcı niteliklerin kazanılmasına olanak verir.

2.1.4. Gelişim Dönemlerine Göre Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı çalışmalarının hedefi olan çocuk “2-16 yaş arasındaki kız ya da erkeklere verilen ortak ad” şeklinde belirtilebilir (Güleryüz, 2002: 5). Tanımdan anlaşılacağı üzere çocukluk, yaş aralıklarına göre dönemlere ayrılmaktadır. Oğuzkan (1977: 2) ise şu şekilde belirtir: “İlk çocukluk çağı 2-6 yaşlarını kapsamakta ve bu çağa oyun çağı adı verilmektedir. Okul çağı olarak anılan ikinci çocukluk çağı terimi 6-10 veya 6-12 yaşları arasındaki gruplar için kullanılmaktadır. Son çocukluk çağı ise 10-13 veya 12-14 yaşlarını kapsamakta olup bu çağa erinlik çağı denilmektedir. İnsan ömrünün genellikle 2-14 yaşları arasında geçen gelişme dönemine ‘Çocukluk Çağı’ adı verilir.”

Çocuk edebiyatı çalışmalarının değerlendirilebilmesi için çocukların yaş gruplarına bağlı genel özelliklerinin bilinmesi gerekir. Nitekim çocukların ihtiyaçları, istekleri, düşünceleri ve hedefleri içinde bulundukları yaş gruplarına göre değişim gösterecektir. Gelişim dönemlerinin bilinmesi ve dönemlerin ihtiyaçlarına bağlı olarak hareket edilmesi çocuklara okuma alışkanlığının kazandırılmasında önemlidir. Araştırmalara bakıldığında yazınsal gelişim dönemlerinin çeşitli başlıklarda ele alındığı görülmektedir. (Gökşen, 1985: 20)’den hareketle ise bu dönemler genel olarak okul öncesi ve masal çağı, okul çağı serüven çağı ve soyut konulara eğilim çağı olarak belirtilebilir.

Okul Öncesi ve Masal Çağı; çocukların 6-7 yaşlarına gelince kadar geçirdiği süredir. Ana dilini öğrenmeye başlayan çocukların birtakım eğlenceli araçlarla meşgul edilmesi ve okula hazırlanması önemlidir. Geçmişte sadece oyunla doldurulan bu dönem yeni araç ve gereçlerin artmasıyla birlikte gelişmektedir.

Çocuklar 7-8 aylıkken işaret parmaklarını kullanarak farklı nesneleri tutabilirler. Kitap ise kapağı ve kâğıdıyla ilgi çeken, tutup kaldırılabilen bir nesnedir. Bu ilk temaslarda çocuk kitabı buruşturmak, yırtmak, yalamak, çiğnemek gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. İlgi çekici olarak görülen bu süreçler çocukların küçük kas gelişimine katkı sağlamakla birlikte yerini zamanla kitabı inceleme ve resimlerine bakma eylemlerine bırakmalıdır (Gökşen, 1980: 20).

Bu yaş aralığında; müzikli, sesli, parlak renkli ve dokunsal olarak uyaran, tanıdık nesnelerin bulunduğu, kelimelerin az, kelimeleri anlatan resimlerin bol olduğu, kolay yıpranmayacak kalitede ve ellerinin boyutuna uygun kitapların; çocukların çevreyle ilişki kurmasına, dil gelişimine, algılama kapasitesinin artmasına, iç çatışmalarını yenmesine ve sosyal davranış biçimlerini edinmesine, gördükleri ile duydukları arasında ilişki kurabilmesine zemin hazırlayıcı nitelikte olması beklenir.

Şimşek (2005: 22)' e göre 4-5 yaşlarında çocuğun çevresi genişlemiş ve ilgileri çeşitlenmiş ve dil gelişimi kazanımları artmıştır. Çocuklara seçilecek kitaplarda anne baba ve öğretmenler sorumluluk sahibidir. Hikâyelerin ağırlıkta olduğu bu dönem okuma yazma becerisinin gelişiminde önemlidir 10-12 yaş döneminde kalıcı bir alışkanlığa dönüşecek olan kitap okuma çalışmalarının temelleri ise bu dönemlerde atılır. 4-5 yaş dönemi için hazırlanan kitaplarda gerçekçi öyküler yer almaktadır. Resimler konuyu açıklayıcı niteliktedir.

Bir yaşından itibaren yetişkinlerin çocuğa resimli kitaplar okuması sözcük dağarcığının gelişiminde önemli rol oynar. Dil gelişiminin hızlandığı bir buçuk yaşından itibaren resimli ve sesli kitaplar, minik tekerlemeler, sözcük tekrarlarına dayalı metinler çocukların ilgisini çeker. İki yaşlarında, çocuklara kitaplardaki resimlerle ilgili sorular sorularak metinle resim arasındaki ilişkiyi anlatması istenebilir. Üç yaşından itibaren yetişkinler aracılığıyla kitaplardaki resimlerin anlattırılması ve sebep-sonuç ilişkisine dayalı sorular sorulması önemlidir (Gökşen, 1985: 20).

Kitap seçerken çocukların ilgisini göz önünde bulundurmak gerektiği bir gerçektir. Henüz hayal ile gerçek arasındaki farkı algılayamayan çocuklara perili, cadılı, canavarlı, korkulu kitapların okunması yanlıştır. Çocuklar hayal gücü ile gerçeği anlamlandıramadığı durumlarda korku ve şüphe içine düşebilir. Kitaplarda çocuklara sunulan olayların yeni yaşam deneyimleri sunacak nitelikte olması tamamen gerçeklerin verilip hayal unsurunun ortadan kaldırılması anlamında değil, hayal ve gerçek unsurunun çocuğun düzeyine uygun biçimde anlamlı ve etkileyici öğelerle yapılandırılmış olmasıdır. “Çocuklarla kitaplar arasındaki ilişki okuma yazma öğrenme döneminde başlamaz. Kitaplarla tanışma, her çocuklara farklılık göstermekle birlikte 0-6 civarındadır. Bu süreç başlangıçta kitabı oyuncak olarak algılamayı beraberinde getirir. İlerleyen dönemlerde ise dinleme ve okuma etkinlikleri ile bütünleşmektedir” (Gökşen, 1980: 20).

Bu dönem çocukları kelime oyunlarından hoşlanırlar ve üç beş kelimedenden oluşan basit cümleler kurarlar. Etraflarında olan biteni taklit eden çocuklar için konuşmak bir oyun haline gelir. Hayali olayların anlatıldığı öyküler ilgilerini çekmektedir. Bu içerikte yazılan kitaplarda kelime sayısı kırkı geçmemelidir. Mecazlı söyleyişlere yer verilmemelidir. Tek zamanlı cümleler kurularak birleşik zamanlar tercih edilmemelidir. Tasvirler sade olmalıdır. Tekrarların sıkça yer aldığı tekerlemeler, bilmeceler, ninniler, resimli kitaplar, bu yaş grubu için tercih edilmelidir (Yalçın ve Aytaş, 2003: 25).

Sever (2003: 43) çocuklara bu dönemde sunulacak eserlerin özelliklerine değinirken eserlerin nitelik ve nicelik boyutlarına dikkat eder. Eserlerdeki işlevselliğini hususunda ise; “Bu evrede, çocuklara, nicelik (az, çok) ve nitelik (büyük, küçük) bildiren kavramları, bir öykü kurgusu içinde kavratacak resimli kitaplar okunmalı, masallar anlatılmalı; oyun etkinliklerinde, benzer davranışların kazandırılmasına katkı sağlayacak sayışmalar söylenmeli, bilmeceler sorulmalıdır” der. Diğer bir taraftan kitapların farklı boyutları sunularak büyüklük küçüklük kavramlarının içselleştirilmesi üzerinde durur.

Zaman korunumu bu dönem çocukları için kitaplar aracılığıyla da hissettirilmelidir. “Özellikle, bir kahramanın bir günde, haftanın değişik günlerinde başından geçen kısa ve sıralı olayların anlatıldığı resimli öyküler okunmalı; çocukların bir günün çeşitli evrelerinde (sabah, öğle, akşam) yapılan etkinlikleri kavramasına yardımcı olunmalıdır” (Sever, 2011: 43).

Okul Çağı; 6-8 yaş olarak ele alınan okula başlangıç yıllarıdır. Kitabın resimleri ile beraber artık yazıları da çocukları ilgilendirmektedir. Bu yazılar kısa olacağından zorlayıcı değildir. 6 yaş çocuğu kendisine kitap okunması ve kitaplara bakma fırsatının verilmesini ister. Çocuğun okumaya ilgisini kamçılar için en uygun dönem olarak görülür. (Yavuzer, 2008: 3). Şimşek (2005)’ e göre de okuma alışkanlıklarının temeli bu dönemde atılır ve “Okumayı vazgeçilmez kılmak için en elverişli dönem, okulöncesi dâhil ilköğretimin birinci kademesidir. Çocuğun dış dünyayı algılamaya başladığı andan itibaren konuya özen göstermek anne babanın sorumlulukları arasındadır” (Şimşek, 2005: 22).

Okul çağı çocuklarına hitap eden eserlerde soyut kavramların sıkça kullanılmamasına dikkat edilmelidir. Anlatımın açık olması ve zorlayıcı üslûpların kullanımdan kaçınılması gerekmektedir. Şimşek (2005: 20)’e göre zihinsel yönden çocuğu küçük ve gelişmemiş

olarak görmek doğru değildir. Çocukları, farklı bir dünya olarak nitelendirilen yazar onlar için kitap seçiminde ailelere ve eğitim kurumlarına yol gösterici, bilimsel ölçütlere dayalı bir program olmadığını ekler. Neticesi olarak ise kitap seçimi tesadüflere kalır. Okuma yazmayı öğrenen çocuklar kitapla arasında bir köprü kurarak yetişkine ihtiyaç duymayacaktır. Kitapla birebir ilişki kuran okul çağı çocukları, kitabın işlevlerinin eğlendirici olmaktan öte bilgilendirici olduğunu da fark eder. Başlangıçta serüvene dayalı öyküleri zevkle okurken ilerleyen dönemlerde gerçekçi eserlere yönelecektir. Bu süreçte okuma eylemini alışkanlığa dönüştürebilmek için roman ve öykü türleri önemlidir.

Okul çağı döneminde çocukların okuma ve yazma becerilerinin gelişmesi ön plandadır. Söz konusu gelişim alanlarına katkı sağlayacak resimlerin anlatım olanaklarından yararlanılan, kolayca okunabilecek kısa öyküler önemlidir. Kitapların seçiminde ise çocuk gerçekliğini kavrayabilmiş yazar ve çizerler tercih edilmelidir. “Çocukların okuduğu kitaplarla ilgili olarak, olayları anlama, değerlendirme ve eleştirme becerileri, doğal tartışma ortamları yaratılarak sınanmalıdır. Çocukların okuduklarına ilişkin anlatmak istedikleri ilgiyle dinlenmeli; onlara yazma, resim yapma isteklerini uygulamaya sokabilecekleri ortamlar hazırlanmalıdır” (Sever, 2003: 44).

Bir diğer görüş ise Murat Özbay (2006: 124)’a aittir. Ona göre ise; “Çocuk 8 yaşına gelince gördüğü şeyleri sınıflandırmaya başlar ve adlandırmalarını bu sınıflandırmaya göre yapar. Basit hikâyeleri, çevresindeki büyük puntolu yazıları okumaya başlar.” Güçlü hikâyeleri olan, dil ve kavram yönünden gelişmiş, karakterleri güçlü, yeni bilgiler öğreten, iyi ve doğru yanında, kötü-yanlış durumları da içeren, hayal gücünü kullanarak farklı yorumlara ulaşılabilecek, kısa ve büyük boyutta yazıların olduğu eserler tercih edilmelidir.

Serüven Çağı; çocuğun artık hayalden gerçeğe yöneldiği 9-13 yaş önemli bir aşamadır. Yazılanların hayalinde canlandırılması ile birlikte resimli kitaplara duyulan ilgi azalmaya başlar. Edebî nitelik ön plana çıkmıştır. Merak ettiği konular kuru bir anlatımla değil hikâyeleştirilerek aktarılmalıdır.

Cinsiyet ayrımının belirginleşmeye başladığı bu dönemde kızlar ve erkekler arasında okuma konularında farklılıklar görülür. Erkekler bilim ve buluşları; kızlar aile yaşamı, sevgi, okul gibi konuları içeren kitaplara yönelirler.

Bu çağdaki çocuklar için seçilecek eserler; tabiat konuları, biyografiler, gerçekçi hikâyeler olabilir. Ayrıca mizah ve benzer türdeki eserlere ilgi de bu çağda belirginleşir. Ayrıca fenni ve hayalî eserler de bu çağın tipik örnekleri arasındadır. "Bu safha, ilkokul yaşının ikinci devresine rastlar ki bazıları, dikkate değer bulduğumuz bir bakışla, bu sırayı insanların kültür seviyesinde geçirdikleri devrelerle baş başa görürler. Meselâ çocukların masal çağını insanların mitolojik devrine karşılık sayarlar. Robenson yaşını da insanların ilk savaş serüvenlerine bağlarlar" (Öymen, 1942; akt. Gökşen, 1980: 20).

Dil ve anlatım özellikleri yönüyle, yeni sözcükler kullanılmaya başlanmalı, giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer verilmelidir. Eleştiri duygusu bu yaşlarda gelişmeye başlar. Aynı zamanda tarihi olaylara ilgi duyarlar ve gerçekçi bilgilerden hoşlanırlar. Bu dönem eserlerinde hayal unsurlarına yer verilmezse bu alanda eksiklikler görülebilir (Yalçın ve Aytaş, 2003: 26). Seçilecek eserlerde karşılaştırma, sınıflandırma, gözlemleme, uygulama, eleştirel düşünme gibi bilişsel süreç becerileri geliştirmeli ve öykü, şiir, roman benzeri türlerin okunmasına yönelik alışkanlıklar temellendirilmelidir. Çocuklarda kitap sevgisinin yerleşmesine katkı sağlayacak, içerik ve biçim açısından çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olmalıdır (Sever, 2003: 45).

Özbay (2006: 124) ise "Çocukta dokuz yaş sonrası cinsiyet ayrımı daha da artar ve karşı cinse karşı üstünlük kurmaya çalışır. İlgi alanları, hayal dünyası, merakları farklılık gösterir. 12 yaşında kendi isteğiyle gazete, dergi ve hikâye okuyup bunları başkalarına anlatmaya başlar." Yani bu dönem sonlarına doğru somuttan soyuta geçiş başlamıştır. Süreci destekleyecek niteliklere sahip çocukların karakter ve zevkine uygun, yaratıcılığı kışkırtan, beyin fırtınası yapabileceği, ilişkiler konusunda destekleyici, farklı kültürleri tanıyabileceği, evrensel ve iyi bir çevirisi olan, heyecan ve macera unsurlarının korunduğu eserler öncelenmelidir.

Soyut Konulara Eğilim Çağı; gelişim dönemlerine bakıldığında okul öncesi ve masal çağı okul çağı ve son olarak serüven çağı gelmektedir. On iki yaşından sonra ise soyut kavramların hızla gelişme gösterdiği görülür. Mantıksal kuralları, akıl yürütmeyi, soyut konulara çözümler bulmayı öğrenir. Bu gelişim hedef kitleye uygun yazılacak eserlerde de göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu devre ilköğretimden ortaöğretime geçiş zamanıdır. Kız ve erkek çocuklar arasında okuma eğilimleri noktasında belirgin farklar oluşmaya başlar. Genel itibariyle daha soyut düşünmeye başlayan çocuklar fikrî ve hissî konular ile ilgilenirler. Eserlerden sanat zevki alma ve sanatı değerlendirme ise bu devrede başlamaktadır (Gökşen, 1980: 20).

Diğer bir yönüyle bu yaş grubunun teorik konulara ilgi duydukları, dikkat gerektiren uzun çalışmalardan hoşlandıkları görülür. Farklı gelişim alanları ilgi, istek ve dikkatlerinde belirleyici olmaktadır. Eserlerde kendilerine yer bulurlar, benmerkezci hareket ederler ve beğenilme istekleri vardır. Onlar için “Ben kimim?” sorusu önemlidir. Ruhsal iniş çıkışlar yaşarlar, bazen çocuksu bazen yetişkin rolü üstlenirler. Arkadaşlık ilişkilerine çok önem verirler. Farklı giyim ve kuşamları ile kimlik arayışı içerisindeydirler. Okuma ilgi ve istekleri çeşitlilik gösterir. Fen, doğa, eğlence, spor gibi konular ön plandadır (Yalçın, Aytaş, 2003: 27). Söz konusu farklı türlerdeki eserlerin yanı sıra tarihsel olguların anlamlandırılabilceğı eserler de sunulmalıdır. Çocukların karşılaştırma, eleştirme, yorumlama gibi bilişsel süreçleri destekleyici eserleri okumaları insan ve yaşam gerçekliğini sanatçı bakış açısıyla anlamlandırabilmelerine ve edebiyat kültürü oluşturmalarına zemin teşkil edecektir (Sever, 2013: 46).

Bu dönemde okuma eğilimleri kesin değildir. Farklı nedenlerle çocuktan çocuğa değişebilir. Yaşadıkları toplum, aile çevresi, kişisel zevkleri belirleyici olabilmektedir. Çocuğun artık bir genç adayı olduğı aile ve okullar için önemsenmesi gereken bir durumdur. Toplumlar inandığı ve özendiğı değerleri bu dönemde aktarırlar. Kitapların gencin ruhunda yapacağı etkilerin rolü büyüktür. Bu itibarla her toplum ideal değerlerini yayınları aracılığıyla yaymaktadır. Mevcut değerleri belirtmek ve bunları gençlerin ruhunda kökleştirmek için kuru öğütler, zevkten yoksun yazılar ve sözler ise işlevsel olmayacaktır (Öymen, 1942; akt. Gökşen, 1980: 21).

Dönem özellikleri incelendiğinde bu yaş grubunda anlatın isteğı ön plana çıkar. Ana dillerine eğilim artar. İlk şiir, öykü yazma hevesleri görülür ancak kendilerine güvenmedikleri ve beğenilmeme korkusu ile paylaşmaktan kaçınırlar. Toplumsal konulara merak, meslek seçimi, gelecek yaşam ile ilgili planlar bu dönemde görülür. Ayrıca dönemin sonlarına doğru yargılama yetileri gelişir, özel merak konuları oluşmaya başlar ve argo içerikli sözcükler sıklıkla kullanılır (Göğüş, 1978; akt. Özbay, 2006: 126).

Dil eğitimi ve gelişimi ile ilgili genel sınırların belirlenmesinin yanı sıra bu süreçte işlevselliğin de ön plana çıktığı bilinmektedir. Yörükoğlu (1977: 5) ise çocukluk sınırını on dört yaş olarak benimsemenin yanlış olmayacağını, on iki yaşından sonra soyut kavramların hızla gelişim gösterdiğini, on dört yaşında bir çocuğun klasik olarak nitelendirilen yapıtları okuyabileceğini belirtir. Fakat sorun teşkil eden durumun okul öncesi ve ilkökul dönemi olduğu ve üzerinde çalışılması gerektiğini söyler. Bu çağlardaki çocukların somut düşünme yetilerine, sınırlı yaşam deneyimlerine ve söz dağarcıklarına uygun yapıtlar hazırlamasının gerekliliğini vurgular.

Çocukların doğal bir sıra ve düzene göre gelişme gösterdikleri bilinmektedir ancak bütün çocukların gelişim süreci aynı olmayacaktır. Tüm çocukların tek tip ve benzer özellikte olduğunu söylemek doğru değildir. Dünya genelinde bu şekilde olduğu gibi bir milletin aynı yaş grubundaki çocuklarında da bireysel farklılıklar söz konusudur. Çocukların dil gelişiminin biyolojik, sosyal ve psikolojik temellendirmelere dayalı olduğu gerçeğinden hareketle yapılacak çalışmalarda, dil edinimi ve gelişiminin farklılaşabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

2.2. ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ

Çocuklar için seçilecek kitaplarda öncelikler onların ilgi duydukları konular göz önüne alınmalıdır. Henüz okumanın tadına varmamış olduklarından onlara vereceğimiz kitaplar da oyuncaklar gibi ilgilerini çekmelidir. Ancak kitabı okutan yalnızca konular değildir. İyi bir kitap çocuksu dil'i yansıtmalı ve çocuğun hoşuna giden bir anlatımla yazılmış olmalıdır. Bununla birlikte edebiyat, çizgi-resim uyumu bütünlük içerisinde kitapta yer almalıdır (Şirin, 1994: 29).

Sever (2003: 47) çocukların yaşam çizgisinde karşılaşabilecekleri problemlerin çözümlerini sanatçı bakış açısıyla oluşturan kitaplar önemli birer kaynaktır. Bu kaynaklar sayesinde çocuklar farklı kültürleri, yaşamı ve insanı ilişkilendirebilmekte, sayısız duygu ve düşünce örnekleri ile yaşam çevrelerini genişletebilmektedir. Eylemden alışkanlığa dönüşen okuma süreci neticesinde yaşama karşısında bilinçlenmenin temelleri atılır.

Mevcut tanımlardan hareketle çocuk edebiyatı eserlerini yapılandıran birtakım temel ögeler bulunmaktadır. Bunlar; karakter, konu, ileti, dil ve anlatım, resim olarak alt başlıklara ayrılabilir.

2.2.1. Karakter

Kahramanın sözlükteki tanımı “Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi” şeklindedir. (TDK, 2005: 1035). Aynı zamanda, eserde duygu, düşünce ve tutku yönlerinden ele alınan kişi, karakter ise “bir kimsenin ya da bir insan grubunun tutumu, duyusu ya da tepki biçimi” yani bir nesnenin, bireyin kendine özgü yapısı, davranışlarının tümünü belirleyen ana özellik olarak belirtilebilir (Demirel, 2010: 62).

Çocuk kitaplarındaki karakter örnekleri çeşitlilik göstermektedir. Oğuzkan (1977: 308) kahraman özelliklerini aktarırken çocukların kendi yaşlarında kimselerin başından geçenleri dinlemekten ve okumaktan zevk aldığını söyler. Kahramanı çocuk olan eserler diğer önemli nitelikleri taşıması halinde daha çok beğenilecek ve okunacaktır. Farklı dillerden çevrilen eserlerde zaman zaman kahraman adlarının da Türkçeleştirildiği görülür. Ancak küçük yaşlara hitap eden eserlerde bir dereceye kadar kabul edilebilirken ilerleyen yaş gruplarında aşırıya kaçılmaması gerektiğini, yalnızca söylenişi güç olanların düzenlenebileceğini belirtir.

Diğer bir taraftan çocuklar farklı yaş gruplarında olsalar bile okudukları kitapların kahramanlarıyla özdeşleşirler. Yazarların bunu bilmesi ve kahramanlarını seçerken bu durumu göz önünde bulundurması gerekir. Kitaplarda gereğinden fazla karaktere yer verilmesi de doğru değildir. Bir ana kahraman çevresinde diğer kişiler açık tanımlarla, okuru bilgilendirecek şekilde anlatılmalıdır. Nitekim çocuk karmaşık ilişkileri ve anlam yapılarını yorumlayabilecek düzeyde değildir. Masal ve benzeri türlerdeki kitaplarda ise kahramanlar farklı tekniklerle sunulabilir (Yalçın ve Aytaş, 2003: 47).

Geliştirilen karakterlerin çocuklarda acıma duygusu yaratmaması da önemlidir. Eser koşullandırma üzerinde kurgulanmamalı, kitaplarda ele alınan konular duygusal bir üslûpla işlenmemelidir. Aksi halde çocuklardaki acıma duygusu arabesk bir biçime dönüşebilir. Çocukların öykündüğü kişilerin düşünce ve davranışlarını model alarak kendilerine özgü kalıplar oluşturduğu dönemlerde kitaplar aracılığıyla sunulan kahraman modelleri önemlidir. Kitaplar aracılığıyla çocukların kişilik gelişimlerini destekleyici, onların

gerçekliğine uygun aynı zamanda kendilerini tanımlarını, başkalarına saygı duymalarını sağlayacak yaşantılar edinebilmesine olanak verilmedir (Sever, 2003: 48).

2.2.2. Konu

Konu, eserin veya metnin bütününde anlatılanlardır. Demirel (2010: 55)'e göre “konu, bir roman okuduğumuz, bir resme baktığımız zaman doğrudan doğruya algıladığımız dış reaksiyondur.” Çocuk kitaplarında seçilecek konuların ise uygun bir plan ve mantıklı bir sırayla giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin yer aldığı, hedef kitlenin ilgilerine, yaşam deneyimlerine ve kavrayış gücüne uygun olması gerekir. Sakıncalı olabilecek ideolojik, politik ve dinsel konulardan, gereğinden çok ruh çözümlemelerinden kaçınılmalıdır.

Oğuzkan (1977: 375) ise çocuk yayınlarında konu seçiminin çok önemli olduğunu belirtir. Seçilecek konularda çocuklara evrensel nitelik taşıyan ruhsal özellikleri sunmanın yanında, dünyalarına ayrı bir renk katacak olan ulusal kültür değerlerin, içinde yaşadıkları toplumun ahlâk kuralları ile birlikte gelenek ve göreneklerinin dikkate alınması gerekir. Bu noktada yazarların konu seçiminde hedefledikleri yaş grubunun okuma eğilimleri üzerinde birtakım bilgiler edinmeleri önemlidir. Kıbrıs (2006: 27)'e göre “Konular seçilirken; öğrencilerin hem ulusal düzeyde, hem de evrensel düzeyde bir kişilik kazanmaları gerektiği gerçeği unutulmamalıdır. Yazarlar konuları seçerken, seslendikleri yaş kitlesinin okuma eğilimleri, ilgilerini ve cinsiyetlerini göz önüne alarak konu belirlemelidir.”

Çocuk kitaplarında, acıklı ve üzücü olayların birbirini izlemesi ise çocuğun duygularının doğal olmayan bir etki altında kalmasına neden olacaktır. Böyle bir durumda çocuk zamanla duygu denetimini yitirerek, duyguların güdümüne girebilir. Kitaplarda çocuklara neler yapması ya da yapmamasının söylenmesinden çok, yapması yahut yapmaması gerektiği düşündürülmelidir (Sever, 2003: 131). Çocuklara yaşamın ilerleyen dönemlerinde neden sonuç ilişkileri kurabilecekleri eserler sunulmalı, nasıl, neden, niçin sorularıyla çocuk sezdirilmeden olayın içine çekilmelidir (Yeşildağ, 2000: 115). Çocuk edebiyatında ele alınacak konuların genel özellikleri Demirel (2010: 62)'e göre şu şekilde ifade edilebilir:

1. İnsanı bütün yönleriyle vermeli, tek bir boyuta yönelmemelidir. Abartılı nitelikler yükleyerek insanüstü bir varlık olarak göstermemelidir.
2. Salt insanı değil, hayvanları ve tabiatı da sevdirmelidir.

3. Acı, şiddet, korku, nefret benzeri konular çocuklarda onulmaz yaralar açabileceği gibi bunların etkisiyle kimlik ve kişilik bozukluklarına sebebiyet verilebileceğinden aşırı boyutta işlenmemelidir.
4. Çocukların yaş ve gelişim düzeylerine hitap edilmelidir.
5. Belli bir din ve ırk üstünlüğü güdülmeden ulus ve yurt sevgisi kazandırılmalı, barışçıl duygular geliştirmesine destek olunmalıdır.
6. Otoriteye körü körüne bağlanma, ataerkil yapıyı öne çıkarma, emeğiyle geçinen insanları değersizleştirme gibi düşünceler yerine farklılıklara saygılı, eleştirmeyi ve sorgulamayı bilen, sorumluluk sahibi, kadın-erkek eşitliğini savunan bir insan modeli vurgulanmalıdır.
7. Konular doğrudan öğüt veren, belli bir ideolojiyi dayatan unsurları barındırmamakla birlikte toplumun değer yargıları çocukların düzeyleri göz önünde bulundurularak anlama ve kavrama becerilerini faaliyete geçirecek, eleştirel ve sorgulayıcı bir bakış açısı kazandıracak şekilde sunulmalıdır.
8. Olabilecek, olması mümkün ve hayali konular çocuğun merak duygusu canlı tutularak, eğitimin temel ilkeleri doğrultusunda, soyuttan somuta, kolaydan zora, basitten karmaşığa vb. düzenlenerek çocuğun dünyasına hitap edecek şekilde olmasına özen gösterilmelidir.

2.2.3. İleti

Sözlükte anlamı “Bildirme yazısı, mesaj” (TDK, 2005: 954) şeklinde tanımlanan ileti, edebî metinlerde yazarın okura iletmek istediği mesajları içermektedir.

“Öğretme amacıyla hazırlanan bir çocuk kitabında temel amaç, çocuklara, öncelikle bilgi aktarmak, onların doğrudan bilgilenmelerini sağlamaktır. Yazınsal nitelikli bir kitabın amacı ise, çocukların sezme, duyma, düşünme yetilerini geliştirmek, onlara insana özgü duyarlılıklar kazandırmaktır. Bu nedenle, her iki metin, iletileri aktarış biçimleri bakımından birbirinden farklılık gösterir” (Sever, 2003: 132).

Tür ve Turla (2005)’e göre ise çocuk edebiyatı yazarlarının iletilerini aktarırken dikkat etmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Çocukları kaderciliğe, boş inançlara, saldırganlığa sürüklememelidir. Ayrıca hatasız ve uslu olma, büyüklerin sözünden çıkmama, yaramazlık

yapmama gibi doğrudan iletiler yer almamalıdır. Düşmanlık, öç alma, ırkçılık gibi iletilerin verilmesi doğru değildir (akt. Demirel, 2010: 58).

Erken çocukluk döneminden gençlik dönemine kadar, şiir, öykü, roman, masal vb. anlatılardaki iletiler kesin yargılar içermemelidir. Farklı bir ifadeyle söz konusu örtük iletiler, eseri anlamlandırma sürecinde çocukları aktif kılar ve onların da katkılarını bekler. Böyle düşünüldüğünde ise çocukların edebiyatla kurdukları ilişkide özne konumunda yer aldığı görülür. Sever (2003: 134)'in ifadesiyle “Çocuk, yazar ve çizerle birlikte anlam oluşturan, bunun için de düş, düşünce ve imgeleme yetisine sürekli gereksinim duyan bir alımlayıcı konumundadır.”

Demirel (2010: 62)'e göre ise çocuk edebiyatı eserlerdeki iletiler şu şekilde yapılmalıdır:

1. İletiler ve konunun ilişkili olması gerekmektedir.
2. Eserlerde; konu, dil ve anlatım, kişiler, resim gibi, iletilerin aktarılmasında önemli bir araç olan öğeler, bütünlük içerisinde sunulmalıdır.
3. Seçilecek türün özellikleri doğrultusunda yalnızca örtük iletilere değil, zaman zaman dolaylı ve doğrudan, soru biçiminde iletiler metnin dokusuna sindirilmelidir.
4. Çocukların çok yönlü gelişim basamakları dikkate alınarak iletilerin farklı gelişim alanlarına katkı sağlayıcı nitelikte olması sağlanmalıdır.

2.2.4. Dil ve Anlatım

Çocuklara yönelik yazılacak eserlerde, çocuğa göreliği belirleyen en önemli değişken dil ve anlatımdır (Sever, 2003: 136). Yazarın anlatım yolu ve biçimi üslûbunu belirler. Kimi yazar canlı ve akıcı, kimileri özensiz ve yalın, kimileri de özentili ve yapmacık bir anlatımı tercih ederler. Oğuzkan, (1977: 310) bu konuda şunları ifade etmektedir: “Çocuk yayınlarında üslup ve dilin önemi çok büyüktür. Yapmacık, zevksiz ve bayağı bir anlatım biçimiyle kaliteli bir çocuk eserinin meydana getirilmesi düşünülemez. Yaşama şansını yitirmiş, eski ve anlaşılması güç sözcük ve deyimlerle de çocuklarda okuma zevkini uyandıracak ve geliştirecek eserler yazılması mümkün değildir.”

Şirin (2006: 151) ise çocuğun ana dille kendini gerçekleştirme sürecinde çocuk edebiyatı ürünlerinin önemini gündeme getirir ve çocuklara yönelik eserlerde dil ile edebiyat ilişkisini şöyle açıklar:

“Anadille çocuğun kendini gerçekleştirmesi arasındaki ilişkinin anlamlı aracı ise çocuk edebiyatıdır. Çocuk, düzeyine uygun edebiyatla beslendikçe dürbününün açısı da büyümeye başlar. Dilin de her yaş grubu çocuğunu besleyen en etkin türü çocuk edebiyatıdır. Edebiyat sütüyle beslenen çocukların anadillerini keşfetmeleri hem erken başlar hem de kolay olur. Edebiyat duyarlılığı kazanan çocuksa daha anlamlı bakar dünyaya. Daha duyarlı ve daha güzel. Hatta daha çocuk gibi.”

Ataseven ve İnandı (2000: 198)’ ya göre “Dil tüm gelişim alanlarıyla bütünleşmiş olan, zihinsel bir süreç olduğundan, kullanılacak dilin çocuğun anlayabileceği düzeyde olması gerekir. Yazılan eserler çocuğun beş duyu organına yönelik olarak kaleme alınmalıdır.” Anlatımda içtenlik önemli olmakla birlikte, kullanılan sözcükler ile cümle yapısı arasında anlam bütünlüğü olmalıdır. “Anlatımda farklı bakış açılarının yer alması, çocuğun okuma zevkini artırdığı gibi, kendi bakış açısını oluşturmasını da sağlamaktadır” (Yalçın ve Aytaş, 2003: 48). “Kitap; yazım, noktalama yönünden kusursuz olmalı, bu konuda okullarda önerilen yazım kılavuzuyla uyum içinde olmalıdır. Çocuğun okuduğu yapıt, aynı zamanda ona anadilinin yazım ve noktalamayla ilgili kurallarını sezdirmede iyi bir örnek olmalıdır” (Kıbrıs, 2006: 27). “Çocuk yayınlarında yer alan yazıların dilbilgisi bakımından aksak ve yanlış yönleri bulunmamalı, yazımda mutlaka birlik sağlanmalı ve noktalama işaretlerinin kullanımında da kurallara aykırılık görülmemelidir” (Oğuzkan, 1977: 305). Dil ve anlatım; konuları, kişileri ve olayları çocuğun düzeyine indirgeyen temel öğedir.

“...çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran belki de en önemli özellik, anlatımın hedef kitlenin anlayacağı biçimde sunulmasıdır.” Bu sebeple, çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli; çocuğun günlük dilde kullanmadığı, gereksiz sözcükler kullanılmamalıdır. Ancak çocuğun anlamını bilmediği çağrışım yoluyla anlamlandırabileceği belli bir sayıda bilinmeyen söze yer verilmelidir. Televizyon ve film izleme alışkanlığı kazanmış olan günümüz çocukları için hazırlanacak kitaplarda anlatımda geri dönüş tekniklerine yer verilebilir (Yalçın ve Aytaş, 2003: 48).

Demirel (2010: 55)' e göre eserler anadil bilincinin oluşmasına katkı sağlayacak zengin metinler olarak, çocukların gelişim özellikleri çerçevesinde dilin kaynaklarından benzetme, mecaz, cinas gibi edebî sanatları, tekrarlar ve paralel söyleyişleri, kalıp sözleri, deyim ve atasözlerini barındırarak çocukların dil gelişimine katkıda bulunmalıdır. Gerçek ses imajlarına uygun sıfatlar ve etken filler tercih edilmeli, gereksiz söz ve fikirleri ifade etmekten kaçınılmalıdır. Çocuğun merak duygusunu canlı tutmalı; masal, şiir, ninni, tekerleme, hikâye gibi türlerin kendine özgü anlatım özellikleri sunulmalıdır.

2.2.5. Resim

Çocuk kitaplarındaki sanatçı duyarlılığıyla yapılmış resimler, çocuğu kitaba çeken ilk uyarandır. Bu bağlamda düşünüldüğünde çocuğa kitabı sevdiren temel öge kitabın görsel özellikleridir. Kitap resimleri söz konusu olduğunda metin-resim ilişkisi ile ilgili olarak birtakım özelliklere değinmek gerekir. Resimlerin metni açıklayıcı yönünün yanı sıra metinden bağımsız olarak da kavramlar aktarabilir ve metin dışında anlam bütünlüğü oluşturabilir. Resimler salt olarak kitapları süslemenin dışında, metne yeni yorumlar da katarak akılda kalıcılığı sağlayabilmektedir. Bu yönüyle ele alındığında görsellik kavramının üstünde bir özellik sunarlar.

Özkırımlı'ya (1987: 328) göre resim, kavramların öğrenilmesini kolaylaştırır ve okumayı hızlandırır. Çocukların somut kavramlarla düşündüğü bilinmelidir. Zengin hayal gücüne sahip oldukları göz önünde bulundurularak resimler aracılığıyla somut düşünme biçiminden, soyut kavramlara geçiş görülür. Dikkat edilmesi gereken resimlerin çizgi ve kompozisyonun hayal gücüne seslenmesi, fotoğraflara benzememesidir.

Sever'e (2003: 159) göre “Resim sanatçının dünyasında yarattığı içeriği, görünür kılan bir ögedir. Yalnızca, kendi diliyle bir anlam dünyası yarattığı gibi, bir yazarın kurguladığı yaşam durumunu da görsel bir biçimde dökebilir. Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde estetik bir uyaran olur”

Oğuzkan (1977: 305) ise “Çocuk yayınlarında resimlerin sade, açık ve konuya uygun olmaları şartı aranır.(...)Resimler metnin veya sayfanın en uygun yerine konulmalıdır. Resim ile metin, sayfa düzeni bakımından, bir bütün teşkil etmelidir” şeklindeki ifadeleriyle çocuk kitaplarındaki resimlerin özelliklerine değinir.

Yaşam ile aralarındaki ilk iletişimleri görsel yollarla başlayan çocukların okuma-yazma edinme sürecindeki en önemli öge kitaplardır. Bilişsel gelişimlerini desteklemek amacıyla çocuk kitaplarında anlatılanların resimlerle desteklenmesi önemlidir. Çocuklar için hazırlanan kitaplar dil ve içerik yönüyle farklılıklar gösterir. Öğretici kitaplarda görsel öğelere yer verilir. Resimler çocukların öğrenme gereksinimlerini estetik yollarla karşılayan birer araç durumundadır (Sever, 2013: 140).

Çocuğun gelişim sürecinde sanatsal kaygı ile oluşturulan resimlerin katkılarından bazıları şunlardır:

1. Çocukların belleklerinde nesne ve varlıkları görsel imgeleri ile oluşturarak kavramsal gelişimlerini destekler.
2. Yazı ile anlatılamayan duygu ve düşüncelerin dışavurumuna, aktarılanların görme duyusu ile alımlanmasına katkı sağlar.
3. Çocukların kitap okuma yahut dinleme sürecine birden çok duyu organı ile katılmasını sağlar.
4. Sanat dilinin birden çok anlam içerebileceğini deneyimler.
5. Yaşadığı çevreye ve doğaya daha duyarlı bakabilmeyi öğrenir.
6. Kitaplarda yer alan resimler çocukları okumaya özendirir (Sever, 2003: 183).

2.3. ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİDE GENEL NİTELİKLER

Okuma zevk ve alışkanlığını vermeye çalıştığımız çocuğa kitap, dergi vb. hazırlarken çok dikkatli ve titiz olmak gerekir. Çocuk için kitap ve benzerleri, büyükler için olduğundan daha fazla önemlidir; çünkü çocuk tam bir güven içinde, kendini okuduğuna verir. Bu nedenledir ki, çocuk edebiyatına ait eserlerde birtakım nitelikler aramak zorundayız. Edebiyat ve çocuk ilişkisi kapsamında, eserlerde şu özelliklerin bulunması gerekir (Dilidüzgün,1996: 123, Gökşen, 1980: 29, Yalçın ve Aytaş, 2003: 31, Sever, 2003: 191, Şirin, 1994: 96)

1. Çocuk kitaplarında kapak, dikkat çeken ilk özelliktir. Kapakta yer alan resimler kitabın kapsamıyla ilgili, canlı ve dikkat çekici olmalıdır. Küçük yaştaki çocuklar için hazırlanan kitaplarda dayanıklılığı arttırılmalıdır.

2. Kitaplar mat renkli, kaliteli, birinci hamur kâğıda basılmalıdır.
3. Kitapların hacim bakımından fazla kalın olmamasına dikkat edilmeli, kitabın boyutları sesleneceği yaş grubuna göre belirlenmeli, dağılmayacak şekilde yapıştırılmalı gerekirse ciltlenmelidir.
4. Harfler gözü yormayacak karakterde olmalıdır. Okul öncesi ve ilkokul devresi için en az 14 punto tercih edilmelidir. Satır araları ne sık, ne de seyrek olmalıdır.
5. Yazım (imla), noktalama, sentaks (söz dizimi) bakımından kusursuz olmalıdır. Anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli, akıcılık, duruluk, açıklık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalı bayağı ve gereksiz sözcüklere yer verilmemelidir. Yazar çocuğu ciddiye almalı ve dili anlatım, kurgulanan dünya çocukların anlama ve alımlama koşullarını zorlamamalıdır.
6. Metinlerde çocukların anlamını bilmediği ancak cümle ve anlatım tekniğinden yararlanarak çağrışım yoluyla anlamlandırabileceği belirli sayıda sözcüğe yer verilmelidir.
7. Çocuklar kitabın resimlerine bakarak okumaya başlarlar. Bu nedenle resimlerin içerik, dil ve anlatım kadar önemli olduğu bilinmelidir. Resimler iyi ve kolay yorumlanabilir, metinde anlatılan olayı özetler, yorumlar nitelikte olmalıdır. Birçok uzmana göre metin ile yan yana iki ayrı sayfada yer alması gerekmektedir.
8. Çocuğun düş dünyasını, beklentilerini, duygu ve düşüncelerini dikkate almalıdır. Yaş ve seviyeye göre değerlendirilebilmeli ve çocuklarda başka kitaplar okuma isteği uyandırmalıdır. Çocuklar için yazılan ürünleri yetişkinler de zevk ve istekle okuyabilmelidir.
9. Çocuklara evrensel ahlâki değerleri kazandıracak, millî değerlere önem veren, kişiliğini ve kimliğini geliştirecek nitelikler taşınmalıdır.
10. Gerçeğe uygun olmalı, güzelliğe karşı hayranlık ve koruyuculuk aşılamalıdır.
11. Okuma zevki kazandırma gibi belli yazınsal nitelikler yakalanmalı ve estetik kaygılar göz önünde bulundurulmalıdır.
12. Kitaplar, görsel ve dilsel özellikleri ile hem sanat hem de düşünme eğitimi sürecini desteklemeli ve çocukların görsel algıları gelişirken kavramsal birikimleri de zenginleştirilmelidir.
13. Çocukla yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalı, çocuğun özgürce kendini gerçekleştirebilmesine fırsat verecek durumlar kurgulanarak çocuklara sunulmalıdır.

14. Çocuklar kendileri için tasarlanan bir araca önem verildiğini, gösterilen saygıyı kitabın dış yapı özellikleriyle de bütünleşmiş özenden anlayabilmeli ve yazar metinler aracılığıyla çocuklarla dostluk kurabilmeyi başarabilmelidir.
15. Demokratik yaşamın önemi, bireysel ve toplumsal ilişkilerde sorunların çözümünün iletişim olduğu hissettirilmeli ve çocukların anlamlandıramayacağı sorumluluklar yüklenmemelidir.
16. Didaktik, otoriter, tek bakış açılı kitaplar yerine çocukların eleştirel düşünme becerilerini geliştiren çoklu bakı açısına sahip, anti otoriter bir tarz seçilmelidir.
17. Kitaplar; bilime sanata saygı duyan, duygu ve düşünceleri dengeli, okuma kültürü edinmiş, sorgulayan, tartışan, duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sürecinde önemli bir uyaran olarak görülmelidir.

II. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, betimsel nitelikli tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır” (Karasar, 1999: 77). Adalı’nın destan türündeki eserleri tek tek okunarak taranmıştır. Tarama sonucunda elde edilen bulgular; karakter, konu, ileti, dil ve anlatım, resim ölçütlerine göre analiz edilmiştir. Eserlerdeki örnekler ile literatürde yer alan bilgiler karşılaştırmalı olarak açıklanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın kapsamı belirlenirken, literatür tarama modeli kullanılmış, çocuk edebiyatına uyarlanan destan türündeki eserleri saptamaya yönelik kaynak taraması yapılmıştır. Çalışmanın evrenini çocuk edebiyatına aktarılan klasik destanlar oluşturulmaktadır. Bilgin Adalı’nın çocuklara yönelik kaleme aldığı destan türündeki eserleri ise (4 kitap) örneklem olarak belirlenmiştir. Ele alınan eserlerin farklı yayınevleri tarafından yapılan baskıları bulunmakla birlikte, araştırmada Yapı Kredi Yayınlarının güncel baskıları esas alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Yazarın, Troya Savaşı ve İlyada Destanı, Odysseia Destanı, Gılgamış Destanı, Oğuz Kağan Destanı adlı çocuk edebiyatına aktarmış olduğu destan türündeki eserlerinin tamamı ölçütlere uygun başlıklarda incelenmiştir. Bu araştırmada, veri toplama tekniklerinden belgesel tarama seçilmiştir. *Belgesel tarama* veri toplamak amacıyla var olan kayıt ve belgeleri incelemektir. Bu teknik iki ayrı amaçla tercih edilebilir. Genel tarama ve içerik çözümlemesi. Araştırmacının, araştırdığı konu hakkında okuduğu, incelediği, çalışmasına aktardığı literatür taramasına genel tarama denir. Belli bir metnin, kitabın, belgenin, belli

özelliklerini sayısallaştırarak belirleme içerik çözümlemesidir (Karasar,1999: 184). Araştırma sürecinde çeşitli kütüphaneler, kaynakların yer aldığı veri tabanları kullanılarak genel tarama ve içerik çözümlemesi yapılmıştır. Belirlenen kitaplar tek tek okunmuş, fişlemeler yapılmış, veriler belirlenen ölçütlere göre toplanarak kaydedilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bilgin Adalı'nın çocuklara ve gençlere yönelik uyarlamış olduğu destan türündeki eserlerinin incelenmesi sürecinde doküman analizi yapılmıştır. Nitel araştırmalarda zaman zaman gözlem ve görüşme olanağı bulunamayabilir. Böyle durumlarda araştırmanın geçerliliğini arttırmak amacıyla üzerinde çalışılan araştırma problemiyle ilgili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler araştırmaya dâhil edilebilir. Benzer araştırmalarda araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem ve görüşme yapmaya gerek kalmadan da elde edebilir. Elde edilen dokümanların incelenmesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabileceği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da seçilebilir (Turgut, 2012: 239). Silverman (1998) ise dokümanların incelenmesinde şu basamakların izlenmesini öngörmüştür:

1. Dil ve biçim açısı
 - edebî türü, çeşidi ve biçimleri
2. Metinler arası ilişki açısı
 - diğer dokümanlara göndermede bulunması
 - sıra ve hiyerarşi
 - geçicilik ve tarih
3. Yazarlık ve okuyuculuk açısı
 - anonim
 - isimler ya da örtük yazarlık
 - yazarın okuyucuya sesleniş şekli
 - öngörülen okuyucular (Silverman 1998; akt. Turgut, 2012: 239).

Araştırmaya kaynak teşkil eden eserler, belirlenen ölçütler doğrultusunda analiz edilerek mevcut bulgulardan hareketle sonuçlara ulaşılmıştır.

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1.1. BİLGİN ADALI’NIN DESTAN TÜRÜNDEKİ ESERLERİNDE KARAKTER

Karakter, “Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse” olarak tanımlanmaktadır (TDK: 2005: 1078). Karakter gibi diğer bir edebiyat terimi olan kahraman ise, “Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi”dir (TDK, 2005: 1035).

Edebî eserlerde karakterin yanı sıra birtakım özellikleri abartılı şekillerde ön plana çıkarılan kişilere ise tip adı verilmektedir. Özdemir (1995:109)’e göre, “Tip, yalın bir tanımla benzerlerinin ortak yönlerini kendisinde toplayan, onları simgeleyen kişilere denir. (...)Tipler olağan, gündelik yaşamda karşılaşılan sıradan insanlar değildir.(...)İnsana özgü niteliklerden birini anlatma ve yansıtmada araç olarak seçilen, bu niteliği büyüteç altın konarak doruk noktasına çıkarılan kişi tip” şeklinde tanımlanmaktadır.

“Her yapıtta, başından olay geçen kahramanlar, çeşitli karakterleri canlandırır. Karakter, sanatçının yarattığı; duygu, düşünce, düşünce ve tutku yönleriyle geliştirdiği, gerçek yaşamdan da esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı ile biçimlendirdiği bir kişiliktir. Öte yandan, yetişkin edebiyatında olduğu gibi, çocuklara seslenen ürünlerde de bazı tiplerle karşılaşılır” (Sever, 2003: 64).

Kişiler edebî yapıtlarda, olay kurgusuna farklı şekillerde dâhil olmaktadır. Eserlerdeki konumlarına göre başkişi ya da yan kişi olarak kurguda yer bulurlar.

Çocuk kitaplarındaki karakterler incelenirken öncelikle bilinmelidir ki çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun, okuduğu kitabın kahramanlarıyla özdeşim kuracaktır. Yazar kahramanların seçiminde bu durumu mutlaka göz önünde bulundurmalıdır. Çocuklara yönelik kitaplarda gereğinden fazla kahraman bulunmamalı, bir başkişi çevresinde diğer kişiler açık tanımlarla aktarılmalıdır. Nitekim çocuklar karmaşık yapıları anlayabilecek ve ilişkileri yorumlayabilecek düzeye ulaşmamıştır (Yalçın ve Aytaş, 2003: 47). Yetişkinlere yönelik yazılan destan türündeki eserlerde kişi sayısı oldukça fazla ve kişiler arası karmaşık

ilişkiler ağı ile sunulabilirken çocuklara yönelik kurgulanan eserlerde bazı sınırlamalara gidilebilmektedir. İncelenen destan örneklerinde karakter sayısı sınırlı tutulmuştur. Olaylar belli bazı karakterler üzerinden ilerletilirken, farklı yan kişilere de yer verilmiştir. Tablo 1’de destandaki başlıca karakterlere yer verilmiştir. Karakterler olay kurgusu itibariyle, başkişi ve yan kişilerden oluşmaktadır. Karakterlerin eser içerisindeki ağırlıkları ise olayların akışı ile birlikte şekillenmektedir.

Tablo 1. Kitaplarda Geçen Karakter Adları

Kitaplar	Karakter Adları
<i>Troya Savaşı ve İlyada Destanı</i>	Afrodit, Agememnon, Agenor, Aias, Aineias, Akhalar, Akhilleus, Amazonlar, Anadolu, Andromakhe, Antiklokhos, Antiphos, Apollon, Ares, Argos Kralı, Artemis, Athena, Biliciler, Briseis, Çoban, Diomedes, Dione, Dolon, Epeius, Eris, Hades, Hekabe, Hektor, Helena, Helenos, Hephaistos, Hera, Herakles(Herkül), Hermeias, Hermes, İdaios, İphidamas, İris, İsos, Kassandra, Khriseis, Kıbrıs Kralı, Ksantos, Laokoon, Laomedon, Leto, Lykaon, Menelaos, Neoptelemus, Nestor, Odysseus, Pandaros, Paris, Patroklos, Penthesilea, Philoktetes, Phoiniks, Polydoros, Poseidon, Priamos, Rahip, Sinon, Tethis, Trakyalılar, Troyalılar, Troya Kralı, Zeus.
<i>Odyssseia Destanı</i>	Agememnon, Aiaie, Aiolos, Aitolia, Akhalılar, Akhilleus, Alkinoos, Antinoos, Apollon, Argos, Arete, Athene, Elepenor, Eumaios, Eupeithes, Eurykleia, Eurylokhos, Eurymakhos, Eurytos, Hades, Halitherses, Helena, Herkül, Hermes, Hiperion, İphitos,

	İros, İsmarus, Kallidike, Kalydon, Kharybdis, Kionlar, Kirke, Laistrygonlar, Lakedoimon, Leartes, Leiodes, Leontophonus, Maron, Medon, Menelaos, Mentor, Mykene, Nausikaa, Neopolemus, Nestor, Nilüferyiyenler, Odysseus, Okeanos, Paris, Peisistratos, Penelope, Persephone, Phaiak, Phemios, Pleuron, Polyphemos, Poseidon, Proteus, Sinon, Sirenler, Sisyphos, Tantalos, Teiresias, Telegonos, Telemakhos, Tepegöz, Thebai, Thoas, Theoklymenos, Thesprotia, Zeus.
<i>Gilgamiş Destanı</i>	Anu, Aruru, Antu, Anzâ, Adad, Belit-ili, Endiku, Ea, Enlil, Etana, Ereşkigal, Ennugi, Humbaba, Haniş, İştâr, İrnini, İnanna, Lugalbanda, Mammetum, Ninsuna, Ninurta, Namtar, Nergal, Puzur Amurru, Şullat, Şiduri, Şin, Şamhat, Şamaş, Tammuz, Ula, Utnapiştım, Urşanabi, Ubar-Tutu.
<i>Oğuz Kağan Destanı</i>	Ak Ana, Altın Kağan, Ay, Ay Ana, Ay Kağan, Barmaklığ Çosun Biliğ, Bozoklar, Çürçet Kağan, Dağ, Deniz, Doğanay, Ece, Erliğ, Gök, Gök Oğul, Gök Tanrı, Gün, Gün Ana, Kangaluğ, Karluk Bey, Kayra Han, Kıpçak Bey, Kişi, Masar Kağan, Oğuz Kağan, Saklap, Temürdü Kağul, Uluğ Ordu Bey, Uluğ Türük, Urum Kağan, Uruz Bey, Üçoklar, Yer Tanrı, Yıldız.

Eserlerde, olayları sürükleyen, yaşayan, anlatımı yönlendiren ve aktarılanlarla doğrudan ilgili kişiye “başkişi” veya “kahraman” denir. Kahramanlar birçok özelliği ile eserde okura tanıtılır. Olaylar onun etrafında gelişir. Arka plandaki kişilerin ise anlatılanlarla dolaylı ilişkisi bulunmaktadır. Çocukların ilişki alanına bakıldığı zaman

çevresi ile sınırlı olduğunu görülmektedir. Sıklıkla anne, baba, kardeşler ile sınırlı olan bu çevre eserlerde karşılaşılan kahramanların maceralarıyla çeşitlenir. Çocuğun kahramanlarla kurduğu iletişim neticesinde elde ettiği deneyimler, insan ilişkilerini sınama noktasında duyuşsal ve bilişsel boyutlarda kültürel bir birikim sunmaktadır (Sever, 2003: 64).

Troya kentinde yaşanan savaşlar İlyada Destanı ile aktarılmaktadır. Savaşlarda yer alan kişiler arasında adil bir kral olan Priamos ve karısı Hekabe'nin Paris adındaki oğulları, tanrı ve tanrıçalar Zeus, karısı Hera ve kızları Aşk Tanrıçası Afrodit, Erdem Tanrıçası Athena ayrıca güzelliği ile ün salmış olan Helena ve eşi Menelaos destansı anlatımda öne çıkan kişilerdir. Yazar kahramanları destan kurgusu içerisinde tanımlamaktadır. Savaşlar ve süregelen olaylar ile birlikte farklı karakterlerin sunumu ile sıradan yapıtların dışında, olağanüstü özelliklere sahip kahramanlara yer verilmektedir. Savaşa katılan pek çok kişi, tanrılar ve tanrıçalar destanda yer alan yan kişiler arasındadır.

On yıl süren Troya savaşı ile tarihsel bir zemin oluşturulmaktadır. Troya Savaşı ve İlyada Destanı adlı eser bir tarihi perspektif ile aktarılır. Savaşın bitmesi ve ardından savaş kahramanlarından Odysseus'un dönüş yolculuğuna çıkması Odysseia Destanı ile anlatılır. Sıradan karakterlerin aksine tanrısal bir kahraman olan Odysseus ülkesine dönerken yaşadığı serüvenler ile ön plana çıkartılır. Karısı Penelope, oğlu Telemakhos, Tepegöz devleri, Nilüferyiyenler, Kirke, Kikonlar, Kalypso, eserde yer alan başlıca kişiler arasındadır.

Günümüze ulaşan en eski destanlardan biri olan Gılgamış Destanı, hemen hemen tüm destanlarda olduğu gibi güçlü bir savaşçı ve iyi bir hükümdar Gılgamış etrafında gelişen olayları anlatır. Düşmanları ile mücadele etmesinin yanı sıra, bilgeliğiyle, yeryüzünde olan bitenleri bilmesiyle ve bilginin peşinde koşmasıyla ön plana çıkartılır. Destanda yer alan Endiku ve Utnapiştim yan kişiler arasında yer almaktadır.

Adalı tarafından yeniden kaleme alınan Oğuz Kağan Destanı bilindiği üzere Oğuz Kağan'ın mücadeleleri üzerinden şekillenmektedir. Yazar, Türklerin kısa tarihini sunarken kahramanın çocukları Gün, Ay, Yıldız, Gök, Dağ, Deniz eserde yer verilen diğer kişilerdir.

İncelenen eserlerde, kahramanlar destansı özellikler taşımakla birlikte, sıradan insana dair birtakım yetilerle donatılmışlardır. Yazar, klasik eserlerdeki kahramanları yeniden kurgulayarak yalın şekilde okura sunmuştur.

Tablo 2. Kitaplarda Yer Alan Kahramanlar

Kitaplar	Kahramanlar
Troya Savaşı ve İlyada Destanı	“Pek iyi, pek adil bir kral yönetirmiş Troya’yı / adı Priamos olan ve karısı Hekabe, / halkın sevgilisiymiş ikisi de.” “Bir çoban çocuğu olmuş, / sürülerin peşinde koşmuş Paris, İda Dağı’nda. / Yakışıklı bir genç olmuş, güçlü kuvvetli.” “Arabozucu Tanrıça Eris... / Eris’in görevi arabozuculuk yapmak, / tanrılarla tanrıçalar arasında sorun yaratmak.” “Güzel Helena’ymış adı, / gerçekten de söylediği gibi Afrodit’in, / yeryüzündeki kadınların en güzeli, / ama evli bir kadın, / kocası Menelaos, güçlü Sparta kralı...” “Zeus’un karısı Hera, kızları Aşk Tanrıçası Afrodit / ve Erdem Tanrıçası Athena / atılmışlar hemen, ‘En güzel benim!’ diye, / almak istemişler altın elmayı.” “Hemen koşmuş yardım için / kardeşi Agamemnon’a, ünlü Miken ve Argos Kralı’na.” “Akhalar yalvarıp çağırınsınlar savaş meydanına, / anlasınlar ki olmadan Akhilleus, / hiçbir şey yapamazlar Troya karşında.”

Odyseia Destanı

"Troya Savaşı'ndan sonra, / bir o yaşamıştı
onca acıyı, yıllar boyunca. / Gemiler ve
tayfalarıyla / yola çıkar çıkmaz başlamıştı /
kötü kaderi tanrısız **Odyseus** 'un."

"Odyseus'un sevgili karısı **Penelope** ile /
biricik oğlu **Telemakhos** 'un / yaşadığı
acıları anlat bize, / anlat ki ders alalım."

"Tek kişi kalmıştı geride, üstü başı yırtık, /
yaralar içinde güya, / bir yalancı, düzenbaz
Sinon."

"Bir fırtına aldı savurdu Odyseus'un
gemilerini / Trakyalı **Kikonların** ülkesine
götürdü."

"Bir tuhaftı bu **Nilüferyiyenler** halkı, /
yedikleri nilüfer meyvesi / unuttururdu
yiyeceklere yurt özlemini, / sevgileri,
sorumlulukları, her şeyi."

"Rüzgârın savurduğu yer bu kez onları, /
töre bilmez, yamyam **Tepegözlerin**
adasıydı."

"Burası korkunç tanrıça, / büyücü
Kirke 'nin ülkesiydi, / Perse'den doğma,
ışıldayan Güneş'in kızı."

"Yedi yıldır **Kalypso** 'nun yanındaydı
Odyseus, / bir tutsak gibiydi tanrıçanın
adasında."

Gilgamiş Destanı

“Yüceydi o tüm krallardan, / boylu boslu ve yakışıklı. / O değil mi Uruk’u surlarla çeviren, / Yüce Tanrı Anu ile Tanrıça İştär için / eşi benzeri olmayan / kutsal Eanna tapınağını inşa ettiren, / dağlarda geçitler, / tepelerde kuyular açan, / engin denizleri aşan, / Tufan’ın yıktığı tapınakları yeniden kuran? / Yarı tanrı, yarı insan, Yüce Kral **Gilgamiş**. ”

“Duyunca Anu’nun sözlerini, yumdu Aruru gözlerini, / bir insan tasarladı Gilgamiş’a eş, / bir topal kil aldı eline, bıraktı bozkırın orta yerine / yaratıp korkusuz **Endiku**’yu, saldı yeryüzüne. / Savaş Tanrısı Ninurta kadar güçlü ve cesurdu **Endiku**, / kıvrır kıvrır uzun saçları, başaklara benziyordu. / İnsanlarda habersiz ormanda yaşıyordu, / ceylanlarla birlikte otluyor, / onlarla birlikte su içiyordu dere kıyısında.”

“’Şimdi sedir ormanlarına gitmeliyiz, / ağzından alevler fışkıran, / nefesi ölüm kokan o canavar **Humbaba**’nın yaşadığı yere, / birlikte, onun işini bitirmeliyiz.”

“Böylece yollara düştü Gilgamiş yeniden, / doğuya doğru yürüdü günler ve gecelerce / tanrıların ölümsüz kıldığı **Utnapiştim**’i bulmak için.”

Oğuz Kağan Destanı

“Sonsuza kadar uzanan / bu ıslıl ıslıl suyun
üstünde / **Kanatlı Tanrı Kayra Han** uçardı
bir başına, / konuşacak kimsesi olmadan.”

“Tanrı Kayra Han düşündü, / kendisine
benzeyen ‘**Kişi**’yi yarattı / suyun üstünde
bulduğu bir parça kilden.”

“Yüzü gökyüzü gibiydi bu bebeğin, / ateş
gibi kırmızıydı dudakları, / gözleri ela,
saçları ve kaşları karaydı. / Daha güzeldi
perilerden bile. / Adını **Oğuz** koydular.(...)
Ayakları öküz ayağı gibi güçlü, / beli kurt
beli gibi çevikti. / Göğsü, ayı göğsü gibi
geniş, / vücudu baştan aşağı tüylüydü.”

“Üç oğul doğurdu eşi günü geldiğinde. /
‘**Gün**’ koydular adını birinin. / İkincinin adı
‘**Ay**’ oldu. / ‘**Yıldız**’ adını verdiler
üçüncüye.”

“Günü geldiğinde, / üç oğul doğurdu ikinci
eşi: / ‘**Gök**’ koydular ilk oğlanın adını. /
‘**Dağ**’ oldu ikincinin adı. / Üçüncünün
adına ‘**Deniz**’ dediler”

“Ak saçlı, aksakallı bir bilge vardı / Oğuz
Kağan’ın komutanları arasında, / **Uluğ**
Türük adında / görmüş, geçirmiş bir
kahraman.”

Kitap kahramanlarına öykünme ve özdeşim çocuklara yönelik yazılan eserlerde önemli bir husustur. Okuduğu ya da dinlediği bir öykünün kahraman ya da kahramanlarıyla kurduğu etkileşim, çocuğun yeni düşsel arkadaşlar edinmesini sağlar. Kendisi gibi duyan, düşünen ve hareket eden ya da etmek isteyen başkalarının da olduğunu ya da olabileceğini anlar. Güven duygusunu geliştirir. Okuyarak tanıdığı kahramanlar aracılığıyla insanların başından geçebilecek olayları tanır. Gerçek yaşamda var olan sorunlar karşısında takınacağı tavır ya da geliştirebileceği davranış kalıplarına ilişkin ipuçları bulur. İnsan ve toplum hayatını belirleyen kural ve değerleri tanıma ve anlama bilincini oluşturur. İnsan yaşamını anlamalı kılan erdemleri sezmeye başlar (Sever, 2003: 64).

Kitaplar aracılığıyla çocuk kendini daha iyi tanıyabilir. Yerleşik davranış kalıplarının değiştirilebileceği kitapların kılavuzluğunda, yaşamın değişik yönlerini öğrenme, türlü insan tiplerini tanıma, başka ülkeler ve toplumlar üzerinde bilgi edinme kapıları aralanır. Sanatçının kurguladığı olayların kahramanları ile özdeşim kurarak, iyiye güzele, doğruya yönelebilir. Diğer bir taraftan da sanatçının yarattığı insana özgü duygu yoğunluğu ile nefret, düşmanlık, kıskançlık gibi duygulardan arınabilirler (MEB, 2013: 8).

Çocuklara yönelik yazılan eserlerde yazarın karakterleri tanımlamakta kullandığı cümleler önem taşımaktadır. Troya Savaşı ve İlyada Destanı hedef kitleye sunulurken olay örgüsü içerisinde öncelikle kişiler tanıtılmış, özellikleri neticesinde eserde yer alma sebepleri açıklanmıştır. Kral/kraliçe, tanrı/tanrıça destan kişileri olarak farklı yönleriyle okura aktarılmıştır. Böylelikle okurlar olayları kahramanların özellikleri üzerinden yorumlayabilme imkânı bulabilmektedir.

*“Pek iyi, pek adil bir kral yönetirmiş Troya’yı / adı **Priamos** olan ve karısı **Hekabe** / halkın sevgilisiymiş ikisi de.”* (TSİD, s.13).

*“Güneş Tanrısı **Apollon** ile Deniz Tanrısı **Poseidon**’u / ölümlülerle birlikte çalıştığı / sırtlarında taş taşıyarak kent kurulurken.”* (TSİD, s.13).

*“**Herakles** saldırmış ilk kez bu kutsanmış kente / kralken **Leomedon**, Priamos’un babası / verdiği bir sözde durmadığı için.”* (TSİD, s.15).

Yazar dipnot bilgisi vererek Herakles isimli karakterin eserin ilerleyen bölümlerinde okurun karşısına Herkül olarak çıkacağını belirtir. Okurların eser içerisindeki değişikliklerden haberdar olması beklenmektedir. Eserde yapılacak değişiklikler her zaman

bağlam üzerinden sürdürülemeyebilir. Böyle durumlarda yazar metin dışı açıklamalara başvurabilmektedir.

“Herakles, Herkül diye biliriz biz onu, Zeus’un bir ölümlüden doğan, yarı tanrı sayılan oğlu. Bundan sonra yeri gelirse, Herkül diye anacağız onu” (TSİD, s.15). Eserde yer alan açıklamayla birlikte “Herkül” kurgu dışına çıkılarak okura tanıtılmıştır.

*“Yaşam bolluk içinde sürüp giderken Troya’da / hamile kalmış Kral Priamos’un karısı güzel **Hekabe**.”* (TSİD, s.17).

*“Bir çoban çocuğu olmuş / sürülerin peşinden koşmuş **Paris**, İda Dağı’nda / Yakışlı bir genç olmuş, güçlü kuvvetli.”* (TSİD, s.19).

*“Arabozucu Tanrıça **Eris**... / Eris’in görevi arabozuculuk yapmak / tanrılarla tanrıçalar arasında sorun yaratmak.”* (TSİD, s.20).

*“**Zeus**’un karısı **Hera**, kızları Aşk Tanrıçası **Afrodit** / ve Erdem Tanrıçası **Athena** / atlamışlar hemen, ‘ En güzel benim!’ diye / almak istemişler altın elmayı.”* (TSİD, s.22).

*“Güzel **Helena**’ymış adı / gerçekten de söylediği gibi **Afrodit**’in / yeryüzündeki kadınların en güzeli / ama evli bir kadın / kocası **Menelaos**, güçlü Sparta kralı...”* (TSİD, s.25).

*“Hemen koşmuş yardım için / kardeşi **Agamemnon**’a, ünlü **Miken** ve **Argos** Kralı’na.”* (TSİD, s.28).

*“Çıkmışlar yola ama, Agamemnon’a öfkeli olan / Tanrıça **Artemis** kesmiş yelkenlere güç veren rüzgârı / sallanıp durmuş Akhaların gemileri günlerce / engin denizin ortasında, rüzgârın esmesini beklemiş.”* (TSİD, s.30).

*“Priamos, Troya Kralı ve karısı Hekabe / büyük oğulları ünlü yiğit, yenilmez **Hektor**.”* (TSİD, s.31).

Kişiler çoğunlukla babalarının adlarıyla anılmaktadır. Atreusoğlu Agememnon, Priamosoğlu Hektor gibi. Eserde akrabalık ilişkileri gerekli yerlerde verilerek metinden baba adları çıkarılmıştır. Benzer şekilde yaşadıkları yer adları da kişilerin tanıtılmasında kullanılan unsurlar arasındadır. Yazar tarafından oluşturulan kişi kadrosunda, ayırt edici özellikler ön planda tutularak karakterlerin geliştirildiği görülmektedir. Benzer özelliklere sahip yan kişilerin tanıtılmasında karmaşık ilişkilere yer verilmemiştir.

“*Teselyalı **Akhilleus** / Akhaların en yiğidi / Deniz Tanrıçası **Tethis’in** oğlu.*” (TSİD, s.31).

“*Yiğit **Aias**, en yiğidi Akhaların **Akhilleus**’tan sonra.*” (TSİD, s.31).

“*Pylos Kralı korkusuz **Nestor** / ve onun yiğit oğlu **Antilokhos** / yiğit **Odysseus**, güçlü İhtake Kralı / **Diomedes**, Argos Kralı, korkusuz bir kahraman.*” (TSİD, s.32).

“*Tanrı Apollon’un tapınağındaki rahibin kızı / gül yanaklı **Khriseis**’i alıp kaçırmış Agememnon.*” (TSİD, s.34).

“*...kavuşurken **Hades**’e, ölümler ülkesinin tanrısına.*” (TSİD, s.41).

“*Ey şimşekleri savuran, yıldırımları yağdıran **Zeus**.*” (TSİD, s.45).

“*Savaş Tanrısı **Ares**’in yiğit kulları*” (TSİD, s.48).

“*...yanaştı **Pandaros** diye bir yiğidin yanına / Troyalılara yardıma gelen komşu bir ilden*” (TSİD, s.63).

“*...bir taşla yaraladı Afrodite’in oğlu **Aineias**’ı.*” (TSİD, s.65).

“*Olympos’ta annesi **Dione**’yi buldu Afrodite*” (TSİD, s.66).

“*Priamos’un sevgili oğullarından biri, / bilici **Helenos** geldi Hektor’un yanına*” (TSİD, s.68).

“*Akhilleus oturmuş, elindeki çalgıyı çalıp / (...)can dostu **Patroklos**, kardeş kadar yakın ona.*” (TSİD, s.80).

“***Dolon** derler bir yiğit çıktı ortaya*” (TSİD, s.85).

“*Nestor’un oğlu hızlı koşan **Antilokhos** yetişirdi*” (TSİD, s.100).

“*...sana zırh ve silah getireyim topal tanrı / tanrıların silahçısı **Hephaistos**’tan*” (TSİD, s.100).

“*Hektor’un küçük kardeşi **Polydoros***” (TSİD, s.104).

“*Hektor’un karısı **Andomakhe***” (TSİD, s.110).

Troya savaşı ile birlikte ün salmış tanrısal kahraman Odysseus pek çok serüveni de eve dönüş yolculuğunda yaşar. İlyada Destanı kişilerin birbirleriyle mücadelesini ele alırken, Odysseia Destanı kahraman özelliklerinin ön plana çıkarıldığı, serüvenlerin tek bir kişi etrafında döndüğü bir eserdir. Yazar sıklıkla başkişi ile ilgili detayları okura sunarken, mücadelelerle dolu dönüş yolculuğunda yan kişileri de okura tanıtmaktadır. Bir bakıma başkişi ve serüvenleri diğer karakterlerin yardımıyla destanda yer bulmaktadır. Yazar, başkişi ile ilgili bilgileri, yan kişilerle ilişkisi üzerinden de tanımlayabilmektedir.

“Kızdırmıştı *Odysseus* / Deniz Tanrısı, yerleri sarsan **Poseidon**’u” (OD, s.19).
“Güneş Tanrısı **Apollon**’un rahibi de / şarap armağan etti *Odysseus*’a” (OD, s.20).
“Ne tuhaftı bu **Nilüferyiyenler** halkı / yedikleri nilüfer meyvesi/unuttururdu yiyenlere yurt özlemine” (OD, s.23).
“...töre bilmez, yamyam **Tepegözlerin** adasıydı.” (OD, s.25).
“Tanrılar Tanrısı **Zeus**” (OD, s.26).
“...ulaştılar rüzgârların yöneticisi **Aiolos**’un / tunç duvarlarla çevrili yüzen adasına.” (OD, s.34).
“Burası korkunç tanrıça / büyücü **Kirke**’nin ülkesiydi.” (OD, s.38).
“Yolda, tanrıların habercisi **Hermes** çıktı karşısına” (OD, s.39).
“...ölüler ülkesi **Hades**’ten geçecekti yolları” (OD, s.42).
“...güzeller güzel Tanrıça **Kalypso**’nun yaşadığı / *Ogygie* Adası’na.” (OD, s.63).
“Yaşlı bilici yiğit **Halitherses** / söz aldı ondan sonra, dedi:” (OD, s.69).
“*Phaiak* kralı **Alkinoos**’un kızı, güzel **Nausikaa**’nın.” (OD, s.87).
“...tanımadın mı **Zeus**’un kızı **Athena**’yım ben” (OD, s.101).
“Tam o sırada, kentin ünlü dilencisi **İros** geldi.” (OD, s.120).

Çocuklar merkeze alındığında keşfetme, eğlenme, devinme gerçeği ile uzlaşan, bu gerçeğe uygun karakterleri çocuğa sunabilen kitapların, çocuklar üzerinde kalıcı izler bırakarak yeni okuma eylemlerine alt yapı oluşturduğu bilinmektedir. Çocuk okurda, iyi geliştirilmiş kişilik özellikleri ile gerçeklik duygusu uyandıran, kitaplarda yer alan kahramanlarla karşılaşma, tanışma isteğini oluşturabilen eserler, okuma kültürü edinme noktasında da önemlidir. Başkişinin, merak öğeleriyle de geliştirilmiş kurgulardaki özdeşim kurulabilecek özellikleri, çocuk ile kitap arasındaki ilişkiyi kalıcı hale getirebilme sürecinde önemli bir etkidir (Sever, 2013: 65).

Gılgamış Destanı, bilme arayışı içerisinde olan kahramanın bilgeliğe ulaşma yolunda edindiği tecrübeleri, kişiler ile olan ilişkileri üzerinden tanımlamaktadır. Farklılıkları keşfetme sürecinde yazar gerçeklik duygusunu da canlı tutarak kişileri merak öğeleri ile sürdürülen kurgu eksenini içerisinde sunmaktadır.

Destana adını veren Gılgamış başkişi olarak, detaylı anlatımlarla yazar tarafından geliştirilir. Yazar kurguya çeşitli kişileri de dâhil ederek karakterlerin yorumlanmasına zemin hazırlamaktadır.

*“Yüceydi o tüm krallardan, / boylu boslu ve yakışıklı. / O değil mi Uruk’u surlarla çeviren, / **Yüce Tanrı Anu** ile **Tanrıça İştar** için / eşi benzeri olmayan / kutsal Eanna tapınağını inşa ettiren, / dağlarda geçitler, / tepelerde kuyular açan, / engin denizleri aşan, / Tufan’ın yıktığı tapınakları yeniden kuran? / Yarı tanrı, yarı insan, **Yüce Kral Gılgamış**. ” (GD, s.13).*

Anu ve İştar yazar tarafından dipnot bilgisi verilerek okuyucuya tanıtılır.

“**Anu**, Uruk’un en büyük tanrısı, göklerin tanrısı, tanrıların babası.” (GD, s.13).

“**İştar** (Sümercede İnana), Uruk’un koruyucusu, “Göklerin Kraliçesi” diye tanınan aşk, bereket ve savaş tanrıçası.” (GD, s.13).

Adalı, uzun süren övgü dolu mısralar ile başkişi Gılgamış’ı okuyucuya tanıtmaya devam eder. Uzun tasvirler ile geliştirilen karakterin, güçlü yönleri ön plana çıkartılarak giriş yapılır.

*“Bir boğa gibi güçlü, / bilgeler kadar akıllı, / kahraman savaşçı, / Lugalbanda’nın Ninsuna’dan doğma oğlu, / halkını koruyan kale, / askerlerin sevdiği kahraman önder, surlarla çevrili Uruk’un saygın kralı, gözde evladı, / kral olmayan yazgılı yiğit **Gılgamış**... ” (GD, s.14).*

Eser boyunca Gılgamış ile anılacak bir diğerkarakter ise Enkidu’dur. Yazar anlatıcı olayların akışına başlamadan önce karakterlerin tasvirlerini detaylandırarak okuru destanın içeriğine hazırlanmaktadır. Gerçeküstü unsurlar doğa ile bütünleştirilerek kişiler tanıtılır.

*“Duyunca Anu’nun sözlerini, yumdu Aruru gözlerini, / bir insan tasarladı Gılgamış’a eş, / bir topal kil aldı eline, bıraktı bozkırın orta yerine / yaratıp korkusuz **Endiku**’yu, saldı yeryüzüne. / Savaş Tanrısı Ninurta kadar güçlü ve cesurdu **Endiku**, / kıvrır kıvrır uzun saçları, başaklara benziyordu. / İnsanlarda habersiz ormanda yaşıyordu, / ceylanlarla birlikte otluyor, / onlarla birlikte su içiyordu dere kıyısında. ” (GD, s.15).*

Oğuz Kağan Destanı’nda ise yiğitliği ve önderliği ile ünlü Türk kahramanının yaşamı anlatılır. Yazar öncelikler bu güçlü kahramanı okura tanıtarak kurgu için altyapı oluşturmuştur.

*“Yüzü gökyüzü gibiydi bu bebeğin, / ateş gibi kırmızıydı dudakları, / gözleri ela, saçları ve kaşları karaydı. / Daha güzeldi perilerden bile. / Adını **Oğuz** koydular.(...) Ayakları öküz ayağı gibi güçlü, / beli kurt beli gibi çevikti. / Göğsü, ayı göğsü gibi geniş, / vücudu baştan aşağı tüylüydü.”* (OKD, s.34).

Çocuk kitaplarındaki karakter örneklerine bakıldığında; kişileştirilmiş bir hayvan, nesne kahraman olabilir. Çocukların özdeşim kurabileceği yaşlıları ile çevresinde görebileceği, izleyebileceği, sevdiği, korktuğu nesneler, hayvanlar kahraman olarak yer alabilir. Sever (2003: 66)’e göre çocuk, çevresinde var olan her şeyi tanımak, özelliklerini bilmek ister. Hareketleriyle, biçimleriyle ilgi çeken kedi, köpek, kuş, kaplumbağa vb. hayvanların yer aldığı anlatıları; sevdiği bir oyuncakını, topunu, bisikletini konu eden bir öyküyü dinlemekten keyif alır. Güneşin, ayın, yıldızın, ağacın, ormanın insanlar gibi konuşması, çocuğun da bu söyleşiye dâhil edilmesi, onun düş dünyasındaki varlıklarla tanışmasını aracı olan bir kaynak işlevini görmektedir. Çocuklara yönelik anlatılarda, hayvan, bitki ve nesneler insana özgü niteliklerle donatılabilir. Kahramanlar aracılığıyla, değişik karakterler tanıtılarak, yaşları gereği bilmeleri gerekenler duyumsatılabilir, sınırlı deneyimlerine yeni öğrenmeler eklenebilir.

Adalı, Troya Savaşı ve İlyada Destanı adlı eserinde farklı karakter örneklerine yer vererek çocuğun düş dünyasının sınırlarını genişletmektedir. Destansı unsurlardan hareketle tanrılar ve tanrıçalar arasında yaşananlar esere dâhil edilir. Yeryüzündeki pek çok nesne ve oluşumlar, mitolojik unsurlar eserler aracılığıyla sunulmaktadır.

“Kutsanmış bir kentmiş Troya, / Güneş Tanrısı Apollon ile Deniz Tanrısı Poseidon’un / ölümlülerle birlikte çalıştığı, / sırtlarında taş taşıyarak kent kurulurken.” (TSİD, 13).

Tabiat olayları belli bir düzen içerisinde cereyan etmektedir. Bu düzene dair birtakım değişiklikler yazar tarafından öne çıkartılır. Yaşam alanında yer alan nesneler tanrılar ekseninde farklı bir bakış açısıyla çocuklara sunulur. Olympos Dağı yer olarak belirlendiğinde orada yaşayan tanrıların yaşamından kesitler aktarılır. Düzenlenecek olan şölen tasvir edilerek olayların gelişmesi temel kişiler üzerinden sürdürülmektedir.

“Eski zamanda tanrılar ve tanrıçalar, / Olympos Dağı’nda yaşarlar, / oradan yönetirlermiş tüm dünyayı. / Ara sıra kavga da eder, insanlar gibi / çekişirlermiş kendi aralarında. / Eski Anadolu tanrılarının güzelliği de burada. Yokmuş insanlardan farkları onların, tanrısal güçleri ve ölümsüz olmalarından başka. Bir şölen düzenlenmiş bir gün Olympos’ta, / tüm tanrılar, tanrıçalar çağırılmış ama / unutulmuş biri, olur ya, gözden kaçırılmış / Arabozucu Tanrıça Eris... / Eris’in görevi arabozuculuk yapmak, / tanrılarla tanrıçalar arasında sorun yaratmak. (...) Çıkagelmiş şölene elinde bir altın elmayla, / üstünde ‘En güzel tanrıçaya’ yazılı / gönül çelen, ıslıl ıslıl bir armağan. ” (TSİD, 20).

Tanrıçalar arasındaki bu çekişme ortamı, anlatıda yer verilecek olayların zeminini oluşturmaktadır. Hera, Afrodite ve Athena altın elmayı alabilmek için çeşitli yollara başvuracak böylece destan kurgusundaki olayların akışı başlatılacaktır. İlk olarak Zeus’un cevap vermesini isteyen tanrıçaların durumu aktarılır:

“Sıkılmış Zeus bu çekişmeden, bağırır: / ‘Gidin bir insana sorun hanginiz daha güzel, / bulun bir ölümlüyü, son kararı o versin, / bu çekişme artık bitsin!’” (TSİD, s.22).

Tanrıçalar arasındaki bu çekişmenin ölümlü olarak nitelendirilen insana sirayet etmesi ile birlikte destan kahramanlarından biri olan Paris, seçim yapması için tanrıçalar tarafından belirlenen kişidir. Yeryüzünün en güzel kadını bulmak için Troya’ya giderek, yiğitliği ile ün salan bir kahraman olacaktır. Sparta’da güzel Helena’yı bulması ile birlikte büyük savaş başlayacaktır. Zorlukların aşılması için ise tanrılardan yardım istenecektir.

“Ey şimşekleri savuran, yıldırımları yağdıran Zeus / diye başladı söze Tethis, / sarılıp tanrıların kralı Zeus’un dizlerine / anlattı olanları bir bir.” (TSİD, s.45).

“‘Ah!’ dedi koca Zeus, / ‘Ben açtım bu işleri başımıza, / o güzellik yarışmasıyla. / Şimdi karışırsam bu savaşa da / Hera iyice kızacak bana.” (TSİD, s.45).

Çocuklara yönelik yazılan eserlerde nesnelerin ve hayvanların insana özgü davranışlar sergilemesi, düşünle gerçeği birlikte yaşayan çocuklar için bilindik bir dünyaya yolculuk yapmalarını sağlar. Düşlerinin kitaplar aracılığıyla gerçekleşmesi, çocukları anlatıların

iletileri ile baş başa bırakır. İlköğretim çağındaki çocuklara hitap eden kitaplardaki kahramanlar, çocuğun değişen gereksinimlerine bağlı olarak birtakım farklılıklar gösterecektir fakat bu dönemde de kişiselleştirilmiş hayvanlar, nesneler, yaşantılar vb. çocukların türlü özellikteki karakterleri tanımasını sağlar (Sever, 2003: 66).

Yazar, İlyada Destanı'nda olduğu gibi Odysseia Destanı'nda da çeşitli karakterlere yer vererek kahramanlar aracılığıyla çocuklara başka dünyaların kapılarını açar. Odysseus'un Troya savaşından sonra yurduna dönmek üzere çıktığı yolculukta başından geçenler farklı özelliklere sahip kişiler aracılığıyla okuyuculara aktarılır.

“Günlerce savruldu durdu gemileri dalgalarla, / dokuz gün boyunca direndiler kasırgaya. / Sonunda sürüklendiler / Nilüferyiyenler'in adasına. / Bir tuhaftı bu Nilüferyiyenler halkı, / yedikleri Nilüfer meyvesi / unuttururdu yiyenlere yurt özlemini, / sevgileri, sorumlulukları, her şeyi. (OD, s.23).

Nilüferyiyenler'in yurdundan uzaklaşarak yeniden gemilere binip, küreklere sarılarak Odysseus ve yoldaşları yolculuklarına devam edecektir. Maceralarla dolu bu yolculukta bir sonraki durakları Tepegözlerin Adası'dır. Burada Tepegözler dikkat çekici yönleri ile tasvir edilmiştir.

“Bir kez daha ortasındaydılar engin denizin, / bilmeden neler getireceğini kendilerine / tanrıların çizdiği kaderin. / Rüzgârın savurduğu yer bu kez onları, / töre bilmez, yamyam Tepegözlerin adasıydı. / Tek gözleri vardı alınlarının orta yerinde, / acımasızdı bu yaratıklar tüm canlılara karşı, / insan eti yemeye bayılırlardı bir de.” (OD, s.25).

Yazar, kurgu içerisinde okuru kahramanlarla birlikte çeşitli yolculuklara çıkararak düş dünyasının sınırlarını aşmaktadır. Odysseus'un vardığı duraklardan bir diğeri Ölüler Ülkesi'dir. Ülke, pek çok özelliği ile okurun zihninde alışılmışın dışında bir atmosfer oluşturacaktır. Olayların etrafında geliştiği başkışı Odysseus bu ülkede de mücadelesine devam etmek zorundadır. Ancak kurgu alışılmışın dışındaki karakterler ile sürdürülmektedir.

“Her zaman koyu bir sis ve bulutlarla örtülü, / güneşin hiç görülmediği bir yerdi ölüler ülkesi. / Ulaşınca Kirke’nin dediği yere, / karaya çektiler gemiyi, / bir çukur kazıp sunular sundular ölülere, / ballı süt, tatlı şarap, su ve un serpti Odysseus / çukurun üstüne. / Ünlü soylarına yakarıp ölülerin / koyunlar kesti, kanlar akıttı. / Ölmüşlerin ruhları üşüştü, geldi hepsi, / genç, yaşlı binlercesi birikti.” (OD, s.44).

9+ yaş grubuna seslenen destan örneklerindeki karakterlerden anlaşılacağı üzere, çocukların ilgi alanına giren, düşlerinde yarattığı varlıklar kitaplarda birer kahraman olarak yer alabilmekte; ayrıca çeşitli karakterlerin canlandırılmasında da kullanılabilmektedir.

Çocuk kitaplarındaki karakterler geliştirilirken çeşitli yollara başvurulabilmektedir. Özdemir (1995: 110)’e göre yapıtlarda karakter çizmede ve oluşturmada değişik yollar bulunmaktadır. “Bu yolların bir bölümü doğrudan bir özellik taşır: Kişilerin görünüşlerini, kılık kıyafetlerini betimleme, onların iç dünyalarını sergileme gibi. Bir bölümü de dolaylı bir nitelik taşır: Eylem içerisinde yansıtma, konuşturma vb.” Bu süreçte yazar anlatma ve gösterme yollarına başvurmakta ve bunları birlikte kullanabilmektedir.

Sever (2003: 86) ise, karakterlerin geliştirilmesinde çeşitli yollar olduğunu belirtmiştir. Bunları karakterlerin gelişimi sürecinde şu başlıklar altında sınıflandırmıştır:

- Davranışlarıyla ve eylemleriyle
- Konuşmalarıyla
- Fiziksel özellikleriyle
- Diğer karakterlerin yorumuyla
- Yazarın yorumuyla

Karakterlerin *davranışlarıyla ve eylemleriyle* geliştirilmesine değinecek olursak; Sever (2003: 86)’ e göre çocuklara yönelik hazırlanan anlatılardaki kahramanları tanımamızı sağlayan göstergelerin başında, onların durum veya olaylar karşısındaki eylemleri ve davranışları gelmektedir. Davranışlar, gerçek yaşam içerisinde de birtakım değerlendirmelerde bulunabilmek için en temel ölçütlerden biridir. Kişilerin karakter özelliklerinin dışı vurumu davranışları ve eylemleri ile belirlenebilmektedir.

Yazar, destan türündeki eserlerde karakterlerin geliştirilmesi için davranışlara ve eylemlere sıklıkla yer vermiştir. Karakterlerin sergilemiş olduğu davranışlar aracılığıyla da

okura tanıtılması sağlanmıştır. Kahramanların eyleme dönük kişilik özellikleri İlyada Destanı adlı eserde yapılandırılmıştır. Adil bir kral olan Priamos eylemleri ile okura tanıtılmıştır.

“Verimli toprakları, çalışkan halkıyla Troya / bir bolluk ülkesi olmuş hep / Laomedon’dan sonra kral olan Priamos / çok güzel yönetmiş ülkesini, halkını; / zamanı gelince elinde kılıç ve kargı / savunmuş yemyeşil Troya topraklarını.” (TSİD, s.15).

Priamos ve Hekabe’nin, Paris adını verdikleri yeni bebeklerinin, Troya kentinin sonunu getireceğine inanmalarından dolayı bebeği bir çobana vererek İda Dağı’nda bırakmalarının ardından Paris’in eylemleri aktarılmaktadır. Sebep-sonuç ilişkisi içerisinde karakterlerin davranışları değerlendirilmektedir.

“Bir çoban çocuğu olmuş, / sürülerin peşinde koşmuş Paris, İda Dağı’nda. / Yakışıklı bir genç olmuş, güçlü kuvvetli. / Bir çoban olur mu kral çocuğundan? / Olmuş işte, bir prens olduğunu bilmeden, / güdermiş koyun sürülerini Paris, / doğrusu çok mutluymuş, / hiç yakınmazmış yaşamından.” (TSİD, s.19).

Paris’in çoban çocuğu olarak sürdürdüğü yaşamı bir gün anne ve babasına kavuşması ile son bulmuştur. Priamos ve Hekabe’nin oğullarına kavuştukları anda sergiledikleri davranış kalıpları ile de çocuklar ile ebeveynler arasındaki ilişki örneği verilmiştir.

“Bir gün nasılsa anlaşılmış Paris’in kim olduğu. / Öldü sandıkları oğullarını bulunca karşılarında / böylesine yiğit ve yakışıklı, / o eski düşü unutmuş hemen Priamos ve Hekabe, / sarılmışlar yeniden kavuştukları oğullarına. / Analık ve babalık bu değil mi, / bir gülmüşler, bir ağlamışlar Paris’e sarılıp / sonsuz bir mutluluk yaşamışlar. / Kim yaşamaz ki yavrusuna kavuşunca?” (TSİD, s.24).

İlyada Destanı denilince ilk olarak akıllara gelen, Paris ve Helena arasında yaşanan ve her daim anılan büyük aşk olmuştur. Yazar, karakterlerin duygu dünyalarını aktarırken başvurduğu soyutlamalarla da okurların düş gücünü renklendirmektedir. Karakterlerin eyleme dönük kişilik özellikleri ile tanıtılmaları sağlanmıştır.

“Güzeller güzeli Helena ve yakışıklı Paris, / ilk görüşte âşık olmuşlar deliler gibi. / Aşkın gözü kördür derler ya, / yeryüzünün en büyük aşkı yeşermiş yüreklerinde, öyküsü bugün bile dillerde. / Gözü görmemiş hiçbir şeyi Helena’nın / Paris’e duyduğu aşktan başka.” (TSİD, s.27).

Odysseus yıllarca sürecektir olan dönüş yolculuğuna çıktığında pek çok engelle karşılaşacaktır. Yazar kahramanın bu mücadelesini okura anlatırken Odysseus’un davranışlarından da örnekler vermektedir.

“Kazanılan ganimeti / pay etti Odysseus adamlarının arasında, / hemen yola çıkmayı önerdi yiğit yoldaşlarına, / onlarsa bu sözü dinlemediler, / yiyip içerek kutlamak istediler zaferi.” (OD, s.20).

(...)

“Düştü peşine yoldaşlarının tanrısız Odysseus, / tutup getirdi onları gemiye, zincirle bağladı. / Doluştu herkes gemilere, / geçtiler küreklerin başına, / hızla uzaklaştılar Nilüferyiyenler’in yurdundan.” (OD, s.24).

Gilgames; bilgeliğiyle, yeryüzünde olan bitenleri bilmesiyle de ünlüdür ve bilginin peşinden koşan bir kahramandır. Yazar tarafından davranışları aracılığıyla da okura tanıtılmıştır.

“Dönünce çıktığı uzun yolculuktan, / kazıdı taşlara başından geçen her şeyi, / öğretti bize tüm bildiklerini.” (GD, s.11).

(...)

“Savaşlara girdi, hepsinden zaferle çıktı, / dünyanın yarısını dolaştı. / Yetmedi hiçbiri ona. / Öylesine yalnızdı ki, / ölesiye yalnız bir çoban gibi sürüsünün başında / ve unuttu halkını Gilgames / bırakıp işi gücü, eğlenceye daldı.” (GD, s.14).

Yazar, Oğuz Kağan Destanı’nda kahramanın davranış ve eylemlerine yer vermiştir. Doğup büyümesi, olağanüstü özellikleri, serüvenleri bu şekilde geliştirilmiştir.

“Ay Kağan’ın bebeği Oğuz, / ana sütünü bir kez emdi, / bir daha emmedi. / Dile gelip / çiğ et, aş ve şarap istedi. / Yürüdü, oynadı ve büyüdü kırk gün içinde, / öteki bebeklere benzemedi.” (OKD, s.36).

(...)

“Atlara yaman biner, / at sürülerini güder / ve ormanda avlanırdı bir başına.” (OKD, s.36).

(...)

“Dirlik ve düzen içinde yönetti halkını / Oğuz Kağan, / kimsenin hakkını yedirmedim kimseye, / güçsüzü güçlüye ezdirmedim. / Düzen ve töre getirdi ülkesine, / sözünü bütün boylara dinletti.” (OKD, s.42).

Karakterlerin konuşmalarıyla geliştirilmesi; karakter çizmede, yazarlar tarafından en sık başvurulan yollardan biridir. Çocuklara seslenen öykü, roman ve anlatılarda kahramanların konuşmaları sayesinde kişilik özelliklerinin tanınması sağlanabilmektedir (Sever, 2003: 88). Destan türündeki eserlerde de yazar sıklıkla karakterleri konuşturma yoluna gitmiştir. Çocukların destansı kahramanların konuşmalarını dinlemeleri, bu sayede onları tanımaları ve eseri anlamaları sağlanmıştır.

Troya Savaşı ve İlyada Destanı adlı eserde Zeus, tanrılar içerisinde en çok anılanlardan birisidir. Yazar sıklıkla Zeus’un konuşmalarına yer vererek, karakter özelliklerini okura aktarmıştır.

“Sıkılmış Zeus bu çekişmeden, bağırır: / ‘Gidin bir insana sorun hanginiz daha güzel, / bulun bir ölümlüyü, son kararı o versin, bu çekişme artık bitsin!’”

(...)

“‘Ah!’ dedi koca Zeus, / ‘Ben açtım bu işleri başımıza, / o güzellik yarışmasıyla. / Şimdi karışırsam bu savaşa da / Hera iyice kızacak bana./ Hele git, kaybol ortalıktan Tethis, / öfkeli zaten Hera, / arka çıkıyorum diye Troyalılara, / bilmem ki nasıl çözülecek bu iş. / Elbet bulacağım bir yolunu, merak etme hiç... / Bana çok kızacak olsa da Hera, / Akhilleus savaştan uzak durdukça, / bir adım bile ilerlemeyecek / Akhalar bu savaşta.’” (TSİD, s.45).

Yazarın destan türündeki eserlerinde konuşmalara yer vermesi, karakterlerin tanıtımında önemlidir. Tekin (2008: 254) konuşma eylemini açıklarken; “Konuşma, en doğal anlatım yoludur. Doğal akışıyla konuşma, dilin esasıdır. Çünkü insan dilek ve isteklerini onunla ortaya koyar. Konuşma faaliyeti, genellikle iki veya daha fazla insan arasında gerçekleşir. En azından böyle olmalıdır. Ancak, günlük yaşantımızda çokça başvurduğumuz bu anlaşma/anlatım yolu, farklı düzeylerde de uygulanmaktadır” der. Konuşmanın basitten bileşiğe uzanan farklı düzeylerde ifade etme ve anlatma tarzı olduğuna dikkat çeker. Bu sebeple edebiyatçıların da fırsat buldukça bu tarzdan yararlandığını, eserlerde kahramanları karşılıklı konuşturarak metinlerini zenginleştirme yoluna gittiklerini belirtir. İncelenen destan türündeki eserlerde benzeri örneklere rastlamak mümkündür.

“Sinon dedi: ‘Bu at Tanrıça Athena’ya bir armağan. / Beni terk edip giden Akhaların bir oyunu. / Nasılsa sığmaz bu büyük kentin kapısından / ve yakarsanız siz bu kutsal armağanı, / yakıp kudurtursunuz öfkeden / Tanrıça Athena’yı. / Onlar için bıraktılar bu atı.’” (OD, s.16).

(...)

“Güldü Tepegöz bu sözlere, bağırdı kulakları paralayan sesiyle, / ‘Sanır mısın ki Tepegözler korkar tanrılardan? / Yoktur yeryüzünde bizden güçlü olan.’” (OD, s.26).

(...)

“Anatanrıça Aruru’ya dedi: ‘Sen ki insanı yaratansın / git şimdi yarat bir eşini Gilgamiş’in, / öyle biri ki, denk olsun gücü gücüne, / akılda ve yiğitlikte, kasırgaya denk biri.’” (GD, s.14).

(...)

“Buldu Gilgamiş’i ve anlattı gördüklerini, dedi: ‘Ülkenin en güçlüsü o. / Yaşıyor hayvanlarla birlikte, bozuyor avlanmak için kurduğum tuzakları, korkudan, avlanamaz oldum bozkırda.’” (GD, s.15).

(...)

“‘Güçlüyken zulmeden, / yitirince gücünü, / zulmüne uğrar en güçsüzlerin bile. Koruyun onları, zarar vermeyin güçsüzlere.’ / Bize verdiği öğüt bu yiğit Oğuz’un, / binlerce yıl öteden.” (OKD, s.42).

(...)

“‘Ey Oğuz, ey yüce kağan, / gördüm ki sefere çıkmışsın askerlerinle, / Urum üstüne yürümek istersin ya sen; / bu büyük seferde / benim de dileğim / önünde yürümek senin, / kılavuzluk etmek sana, / ordunun, yiğitlerinin önünde / bu çetin yolculukta.’” (OKD, s.61).

Sever (2003: 90)’ e göre *karakterlerin fiziksel özellikleriyle geliştirilmesi* için çocuk kitabı yazar ve çizerlerinin karakter geliştirmede kullandığı yollardan biri de kahramanların fiziksel görünüşleridir. Çeşitli anlatılarda kahramanların dış görünüşlerine ilişkin yapılan betimlemeler, göndermeler onların karakter özelliklerinin tanınmasına yardımcı olur. Özellikle, geleneksel anlatılarda kötülerin dış görünüşüne bakıldığında genellikle çirkin, iyilerin ise güzel olarak sunulur. Bir bakıma fiziksel özellikler ile karakter arasında ilişki kurulur. İlyada Destanı ve Odysseia Destanı, kahraman savaşçıların özellikleri ile bilinmektedir. Yazar her bir karakterin savaş serüvenlerine değinmeden önce onların fiziksel özelliklerine değinerek, okura tanııtma yoluna gitmiştir. Agememnon, Akhilleus, Menelaos güçlü yönleri ile öne çıkan kahramanlar arasındadır.

“Kimler yokmuş ki gelenler arasında! / Atreusoğlu Agamemnon, güçlü Miken Kralı, / yiğit bir savaşçı. (...) Teselyalı Akhilleus, Akhaların en yiğidi, / Deniz Tanrıçası Tethis’in oğlu. / İşlemezmiş Akhilleus’un gövdesinin hiçbir yerine, / ne mızrak ne de ok, topuğundan başka, / anası tanrıça Tethis yıkadığından beri onu / topuğundan tutup Styks Nehri’nin sularında.” (TSİD, s.31).

Destan kahramanlarından biri olan Gılgamış ise yazar tarafından fiziksel özellikleri aracılığıyla tanıtılmıştır. Böylelikle olayların etrafında geliştiği kahraman okurun zihninde dış yapı unsurları ile tanıtılmıştır. Yazar, benzer şekilde Oğuz Kağan’ı da fiziksel özellikleri ile tanıtmıştır.

“Yüceydi o tüm krallardan, / boylu boslu ve yakışıklı. / O değil mi Uruk’u surlarla çeviren, / Yüce Tanrı Anu ile Tanrıça İştar için / eşi benzeri olmayan / kutsal Eanna tapınağını inşa ettiren, / dağlarda geçitler, / tepelerde kuyular açan, / engin denizleri aşan, / Tufan’ın yıktığı tapınakları yeniden kuran? / Yarı tanrı, yarı insan, Yüce Kral **Gılgamış**. ” (GD, s.13).

“Yüzü gökyüzü gibiydi bu bebeğin, / ateş gibi kırmızıydı dudakları, / gözleri ela, saçları ve kaşları karaydı. / Daha güzeldi perilerden bile. / Adını **Oğuz** koydular.(...) Ayakları öküz ayağı gibi güçlü, / beli kurt beli gibi çevikti. / Göğsü, ayı göğsü gibi geniş, / vücudu baştan aşağı tüylüydü.” (OKD, s.36).

Diğer karakterlerin yorumuyla geliştirilmesi noktasında; anlatıdaki diğer karakterlerin yorumu, görüş ve düşünceleri, karakterleri tanıyabilmek için, okura önemli ipuçları sunar. Yazar, çocukların düş dünyasında oluşturacağı destansı kahramanları tanıtırken diğer karakterlerin de yorumuna ihtiyaç duyar. Böylelikle, kurguya dâhil olan karakterlerin görüşlerine de başvurulmuş olur. Kahramanların çok yönlü ele alınması sağlanır.

Büyük savaş öncesi Agamemnon, Akhilleus, Aias, Nestor, Antilokhos, Odysseus, Diomedes güçlü yönleri ile tanıtılarak okura sunulur. Savaşın kahramanları tasvir edilirken, diğer karakterlerden biri olan Priamos’un görüşleri de yazar tarafından önemsenmiştir ve öngörülerini ile savaşın nasıl şekilleneceği anlatılmıştır.

“Bu yiğitleri uzaktan görmüş Priamos ve bilmiş, / ‘Bu çetin bir savaş olacak, nice yiğidin kanı seller gibi akacak, / karayı ve denizi kızıla boyayacak...’” (TSİD, s.32)
(...)

“Sonra bir ateş yaktı, o zaman gördü / mağaranın dibine sinmiş Odysseus’la adamlarını. / ‘Hey! Siz de kimsiniz?’ / diye bağırды kükreyen sesiyle, / ‘Gezgin tüccar mısınız, yoksa yağmacı korsan mı?’”(OD, s.28).
(...)

“‘Git surlarla çevrili Uruk’a, Tanrısal Kral Gilgamiş’a, / kaya kadar güçlüdür o da, / git ve anlat ona bütün bu söylediklerini. / Gilgamiş bulacaktır yolunu baş etmenin / yabanda yaşayan bu insanoğluyla.’” (GD, s.15).
(...)

“Oğuz Kağan çok sevindi atına kavuşunca, dedi: / ‘Karluk olsun senin adın bundan böyle, / buradaki beylere baş olasın, / sürdükçe zaman, saygıyla anılasın.’” (OKD, s.68).

Karakterlerin yazarın yorumuyla geliştirilmesi; kahramanların özelliklerini okura tanıtan bir başka yoldur. “Anlatıcı; destan, masal, hikâye, roman gibi “epik” karakterli

metinlerde, sesini; şu veya bu tonda duyduğumuz; gizli veya açık kimliğine tanık olduğumuz bir varlıktır” (Tekin, 2008: 18).

İncelediğimiz destan türündeki eserlerde karakterler tanıtılırken yazarın yorumlarına yer verilerek okur bilgilendirmektedir. Bu bilgilendirme çoğu kez metnin bütünlüğü içerisinde olmaktadır. Olay akışı içerisinde karakterlerin pek çok özelliği yazar tarafından ön plana çıkartılmaktadır.

“Bir çoban çocuğu olmuş, / sürülerin peşinde koşmuş Paris, İda Dağı’nda. / Yakışıklı bir genç olmuş, güçlü kuvvetli.” (TSİD, s.19).

“Güzel Helena’ymış adı, / gerçekten de söylediği gibi Afrodite’in, / yeryüzündeki kadınların en güzeli, / ama evli bir kadın, / kocası Menelaos, güçlü Sparta kralı...” (TSİD, s.25).

(...)

“On iki gemisi ve askerleriyle yelken açmıştı /Kral Odysseus da ülkesi İthake’ye doğru, / yılladır görmediği karısı Penelope / ve biricik oğlu Telemakhos’a kavuşmak için.”(OD, s.19).

(...)

“Savaşlara girdi, hepsinden zaferle çıktı, / dünyanın yarısını dolaştı. / Yetmedi hiçbiri ona. / Öylesine yalnızdı ki, / ölesiye yalnız bir çoban gibi sürüsünün başında / ve unuttu halkını Gilgamiş / bırakıp işi gücü, eğlenceye daldı.” (GD, s.14).

(...)

*“Yüzü gökyüzü gibiydi bu bebeğin, / ateş gibi kırmızıydı dudakları, / gözleri ela, saçları ve kaşları karaydı. / Daha güzeldi perilerden bile. / Adını **Oğuz** koydular.(...) Ayakları öküz ayağı gibi güçlü, / beli kurt beli gibi çevikti. / Göğsü, ayı göğsü gibi geniş, / vücudu baştan aşağı tüylüydü.”* (OKD, s.36).

Bilgin Adalı’nın incelenen destan türü yapıtlarından yola çıkarak çocuk edebiyatında karakterlerin farklı şekillerde geliştirilebileceği görülmektedir. Karakterlerin ortaya çıkması için, kahramanların eylemleri ve davranışları belirleyici olabilirken, karakterler dış görünüşleri ve diğer kahramanların yorumlarına başvurularak da geliştirilebilmektedir. Anlatılarda, karakter geliştirme yollarından hepsi kullanılabileceği gibi, biri de tercih edilebilir. Bu noktada yazarın tercihi ön plana çıkmaktadır. Ancak önemli olan karakterlerin

inandırıcı olabilmesidir. İncelenen destan türündeki eserlerde yazar, karakterlerin özellikleri ile olayların bütünleşmesini sağlamıştır.

Eserlerde kahramanlar; duygu, düşünüş ve tutumları ile geliştirilerek çocukların öykü boyunca kahramanı tanımalarına olanak sağlanmıştır. Ayrıca karakterlerin kurgu içerisinde geçirdiği değişimler, başından geçen olaylarla ilişkilendirilmiştir. Çocukların özdeşim kurabileceği, inandırıcı karakterler, destan türünün özellikleri kapsamında çocuk edebiyatına aktarılmıştır.

Kahramanların değişik durum ve olaylardaki tepkileri eser kurgusu ile uyumludur. Geliştirilen karakterler, yazılı kültür içerisinde, çocuklara evrensel bir bakış açısı kazandırabilecek niteliktedir. Beğeni ve gereksinimlerin çeşitlenmesi ile birlikte ufuk açıcı eserlere ihtiyaç duyulmaktadır. Okuma eylemleri arttıkça yeni karakterlerle tanışma imkânı bulacak olan okurun insan gerçekliğini kavramasına yardımcı olabilecek kahramanların seçimine incelenen destanlarda yer verilmiştir.

4.1.2. BİLGİN ADALI’NIN DESTAN TÜRÜNDEKİ ESERLERİNDE KONU

Konu; “konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu” (TDK, 2005: 1211) olarak tanımlanmaktadır. Çocuk edebiyatında konu ise çocuğun kitaplarla ilişkisini sağlayan, metnin anlam evrenine çekebilen bir unsurdur. Seçilen konular, çocuğun ilgi ve gereksinimleriyle ilişkilendirildiği ölçüde önem kazanmaktadır.

Yazarın, metni oluştururken, ne hakkında yazacağı ve nelerin üzerinde duracağı ile ilgili fikirleri metnin yaratılması süreci için bir etken olarak görülmeli; çocuğa özgü bir yaşam alanının kurgulanmasına önem verilmelidir (Sever, 2003: 112). Adalı’nın destan türündeki eserlerde konular, tarihsel temellendirmeler göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Konular yapılandırılırken ulusal ve evrensel düzeyde bir arka plan oluşturularak hedef kitleye sunulan anlam evreni zenginleştirilmiştir.

Tablo 3. Kitaplarda Geçen İndirgenmiş Konular

Kitaplar	İndirgenmiş Konular
<i>Troya Savaşı ve İlyada Destanı</i>	Çanakkale olarak bilinen İlyada’da, Hisarlık bölgesinde bulunan görkemli kent Troya’da yaşanmış, on yıl süren savaşın onuncu yılında yaşananlar, Tanrılar, krallar, halk arasında amansız bir mücadele, yıllar süren savaşın izleri.
<i>Odysseia Destanı</i>	Tanrısal bir kahraman olan İthake Kralı Odysseus’un, Troya Savaşı’nın ardından ülkesine dönmek için çıktığı zorlu yolculukta yaşadığı serüvenler, yokluğu sırasında ülkesinde yaşananlar.
<i>Gılgamış Destanı</i>	Ölüme karşı çıkmak için büyük çabalar harcamış, yolculuklara çıkmış, Uruk Kralı Bilge Gılgamış’ın yaşamı ve serüvenleri.
<i>Oğuz Kağan Destanı</i>	Oğuz Kağan’ın doğup büyümesi, olağanüstü özellikleri; akınlar, savaşlar, başarılar ile Türklerin tarihine yolculuk.

Sever (2013: 112)’den hareketle çocuk edebiyatı eserlerinde konu, gelişim evreleri ile birlikte derinleşmektedir. Yetişkinlerden farklı olarak görülen çocukların edebiyattan beklentileri sorgulanırken yetişkinlerle ortak noktaları olabileceği göz ardı edilmemelidir. Yaşama ve dünyaya yetişkinlerden farklı anlamlar yükleyen çocuklara sunulan konuların çocuk gerçekliğini önemseyen ve onların beklentilerine uygun olmasına dikkat edilmelidir.

Kitaplar aracılığıyla çocuklar yaşamdaki olayların oluş sıralamasını, neden-sonuç ilişkisini deneyimleyebilecek ortamlar oluşturulur. Çocukların doğasına uygun iyi kurgulanmış kitaplar yeni yaşam durumlarını öğrenebilecekleri, kendi yaşam birikimlerini anlamlandırabilecekleri öğrenme ortamları sunar (MEB, 2013: 63). Çocuklara yönelik eserlerde pek çok konu ele alınmaktadır. Ancak metnin niteliğini konu değil, sanatçının

öznel dünyasında seçtiği konuyu kurgulayışı belirlemektedir. Kurgulanan olaylarda ise çatışmalar yer almaktadır. Sever (2003: 120)'e göre okurun merak duygusunu harekete geçiren çatışmalar, metinlerde farklı şekillerde yer almaktadır ve şu şekilde tasnif edilebilir:

- Kişi - kişi çatışması
- Kişinin kendisiyle olan çatışması
- Kişi - doğa çatışması
- Kişi - toplum çatışması

İncelenen *Troya Savaşı ve İlyada Destanı* adlı eserde *kişi-kişi çatışması* Paris ve Menelaos arasında yaşanır. İki karakter arasında yaşanan çatışmadan yola çıkılarak olay örgüsü genişletilir ve Troya Savaşı destansı bir bütünlük ile şekillenir. Çatışma, eserde merak duygusunu ve okurların ilgisini canlı tutarak yapılandırılmıştır.

“Paris’in gemileri yaklaşırken Troya kentine / Menelaos öfkeden kudurmuş yemin etmiş kendi kendine, / ‘Bunun öcünü mutlaka alacağım!’ diye.”(TSİD, s.27).

(...)

“‘Çok güçlü bir ordu gerek’ diye düşünmüş Menelaos, ‘Yenebilmek için Troya’ya.’ Hemen koşmuş yardım için / kardeşi Agamemnon’a, ünlü Miken ve Argos Kralı’na. / ‘Yola çıkalım hemen’ demiş Agamemnon, / ‘Gidelim bütün kentlere, kasabalara, / yelken açalım tüm adalara, / öyle bir ordu toplayalım ki benzeri olmasın, / titresin önünde tüm dünya. / Böyle bir güçle saldıralım Troya’ya, / kalmasın taş üstünde taş, omuz üstünde baş.’”(TSİD, s.28).

(...)

“‘Beni azarlamakta haklısın yerden göğe, / senin çok cesur bir yüreğin var. / İlle de istiyorsan dövüşmemi Menelaos’la, / çıksın ortaya teke tek vuruşalım. / Ant içip dost olsun ötekiler de, Troyalılar otursun bereketli topraklarında, / Akhalar da dönsünler kendi memleketlerine.’”(TSİD, s.53).

Oğuz Kağan Destanı adlı eserde ülkenin doğu-batı olarak ayrılışı ve yöneticileri arasındaki çatışmaya yer verilmiştir. Urum Kağan ve Oğuz Kağan arasındaki bu çatışma destan içeriğini oluşturan olaylardan biridir.

“*Batısında Türk yurdunun / Urum Kağan yaşardı, / güçlü ve çok gururlu. / Pek çok kenti yönetirdi Urum Kağan. / Askeri çoktu, ordusu pek büyük. / Çok güvenirdi ordusunun gücüne, / böbürlenirdi gücü ve zenginliğiyle. / Diklendi: / ‘Kim olur bu Oğuz Kağan? / Niye tutayım onun sözünü ben?’ / diyerek, karşı geldi. / Kovdu huzuruna gelen elçileri. / Alınca bu haberi, / gazaba geldi Oğuz Kağan, / bayrak açıp asker topladı, / sefer açtı Urum Kağan’ın üstüne.*” (OKD, s.58).

Yazarın kurguladığı olay dizisinde diğer bir çatışma örneği *kişinin kendisiyle olan çatışmasıdır*. Adalı’nın *Gilgamiş Destanı* adlı eserinde Gilgamiş, yoldaşı Enkidu’yu kaybettikten sonra ölümsüzlüğü aramaya karar verir; ancak bu isteği ile ilgili kararsızlıklar yaşayan kahraman bir iç çatışmaya sürüklenir.

“*‘İçimi kemiren ölüm korkusu / koşturuyor beni bozkırda, bir oraya, bir buraya. / Bulabilirsem eğer, tanrıların ölümsüz kıldığı tek insanı, / öğrenebilirim ondan sonsuz yaşamın sırrını.*’”(GD, s.61).

(...)

“*Böylece yollara düştü Gilgamiş yeniden, / doğuya doğru yürüdü günler ve gecelerce / tanrıların ölümsüz kıldığı Utnapiştim’i bulmak için.*”(OKD, s.61).

Odysseus’un mücadelelerle dolu yaşamının anlatıldığı *Odyseia Destanı*’nda kahraman evine ve ailesine ulaşabilmek için doğanın çetin koşullarıyla savaşmak zorundadır. *Kişi-doğa çatışması* ile okurun ilgi ve merakı sürekli canlı tutularak kurgu, tekdüzelikten kurtarılmış olur.

“*Günlerce savruldu durdu gemileri dalgalarla, / dokuz gün boyunca direndiler kasırgaya. / Sonunda sürüklendiler / Nilüferyiyenler’in adasına. / Bir tuhaftı bu Nilüferyiyenler halkı, / yedikleri nilüfer meyvesi / unuttururdu yiyeceklere yurt özlemini, / sevgileri, sorumlulukları, her şeyi. / Tadına bakan bu meyvenin, / bir daha ayrılmak istemezdi oradan.*”(OD, s.23).

(...)

“*Dümeni koptu, direği kırıldı, yelkeni denize uçtu. / Oradan oraya savruluyordu Salı dalgaların içinde. / Sonunda sal parçalandı, darmadağın oldu, / Odysseus zor kurtardı canını.*”(OD, s.84).

Edebî eserlerde yer alan çatışma türlerinden bir diğeri *kişi-toplum çatışması*dır. Kişinin yaşadığı toplumla olan çatışması incelenen destan türündeki eserlerde hedef kitlenin anlamlandırabileceği olaylar üzerinden şekillenmiştir. Uruk'un saygın kralı Gılgamış halkını unutarak eğlenceye dalmıştır. Kral ile yönettiği toplum arasındaki bu çatışma olayların başlangıcı olarak kurguda yer alır.

“...surlarla çevrili Uruk'un saygın kralı, gözde evladı, / kral olmaya yazgılı yiğit Gılgamış.../ Savaşlara girdi, hepsinden zaferle çıktı, / dünyanın yarısını dolaştı. / Yetmedi hiçbirisi ona. / Öylesine yalnızdı ki, /ölesiye yalnızdı bir çoban gibi sürüsünün başında / ve unuttu halkını Gılgamış/ bırakıp işi gücü, eğlenceye daldı. / Yakındı bundan surlarla çevrili Uruk'un tüm halkı / yakardı Yüce Tanrı Anu'ya.”(GD, s.14).

Çocuk kitaplarında konular ve yazarların seçimi ile birlikte çeşitli çatışmalara yer verilebilir. Eserlerde çeşitli çatışmalar aracılığıyla merak duygusu canlı tutularak okurların ilgisi çekilebilir. Kıbrıs (2006: 27)'a göre de konu seçiminde unutulmaması gereken çocukların ulusal ve evrensel bir kimlik kazanmaları gerektiğidir. İncelenen eselerde ulusal değerlerin yanı sıra evrensel konulara da sıklıkla yer verilmiştir.

Kitaplar aracılığıyla çocuklara sunulan olaylar, onları yaşam gerçekleri ile karşı karşıya getirmektedir. İçinde yaşadıkları dünyaya ait bilgilerin yer aldığı kitaplarda amaç çocukları yaşama hazırlamaktır ancak bu durum hayal unsurlarının ortadan kaldırılması demek değildir. Hayal unsuru ile gerçekler hedef kitlenin düzeyine uygun şekilde düzenlendiğinde eserler daha anlamlı ve etkileyici olacaktır (MEB, 2013: 12). Adalı'nın yeniden kaleme aldığı destan türündeki eserlerde gerçeklik ve hayal unsurları bütünlük içerisinde sunulmuştur. Olayların gelişimi farklı çatışma türleri üzerinden şekillenmiştir. Böylelikle merak duygusu ve okurun ilgisi canlı tutulmuştur. Tarihsel zeminde kurgulanan olaylar dizisi, birbirine ters düşmeyecek ve okuru çelişkiye düşürmeyecek niteliktedir.

4.1.3. BİLGİN ADALI'NIN DESTAN TÜRÜNDEKİ ESERLERİNDE İLETİ

İleti, metinlerde yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Öğretici metinlere baktığımızda yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce şeklinde tanımlanabilir. Edebî

yapıtlarında ise, sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşüncedir. Özdemir (1995: 95)’e göre, yazınsal metinlerdeki ileti kesin bir yargıya dönüştürülerek aktarılmaz. Metnin dokusuna sindirilmelidir. Örtük olarak verilen ileti, konuya gizli bir anlam, gizli bir öz yüklemektedir. Yazınsal nitelikli eserlerin amacı ise çocukların duyma, düşünme, sezme yetilerini geliştirmek ve duyarlılık kazandırmaktır.

Troya Savaşı ve İlyada Destanı’nda uzun süren savaşlar, tanrı/tanrıça ve kral/kraliçe arasındaki çatışmalar, destan boyunca okura sunulmuştur. Çocukların zihinsel kurulumunu güçlendirebilecek tarihsel zemin ile doğal bir kurgu içinde olaylar anlatılmıştır. Akhalar ile Troyalılar arasındaki mücadeleler neticesinde Akhaların zaferiyle sonuçlanan savaş işlenir. En güzel kent olarak nitelendirilen Troya’da yıkılmadık yer kalmamıştır. Kahramanların pek çoğu ölmüştür. Ancak o zaman savaşın kötülükleri anlaşılmıştır. Yazar vermek istediği asıl düşünceyi ise kurgu içerisinde örtük olarak hissettirmiştir.

“Gece Troya halkı uykuya çekildiğinde / sessizce çıktı atın karnında gizlenen Akhalar, / işaret verdiler açıkta bekleyen gemilere, kentin kapılarını açtılar. / Kente giren Akhalar, yakıp yıktılar her yeri. / kılıçtan geçirdiler herkesi, kadınları esir aldılar. / Akhilleus’un oğlu Neoptolemos, yaşlı Priamos / ve daha niceleri, hepsi öldü. / Menelaos karısı Helena’yı geri aldı, yıkılmadık yer, yıkılmadık duvar kalmadı / yeryüzünün en güzel kenti Troya’da, / görkemli tapınakla bile yakılıp yıkıldı. / Tanrılar tapınakların yıkılmasından / hiç de hoşnut kalmadılar, dönüş yolunda Akhaların başına nice işler açtılar, / başka öykülerle destanlarda anlatılır bunlar. / Telef oldu pek çoğu yollarda ölüp gitti, / bir tek bu destan kaldı Troya’dan / ders olsun diye insanlara, / binlerce yıldan beri, anlatmak için savaşın kötülüklerini...” (TSİD, s.124).

Çocuk edebiyatı ürünlerinin temel amacı Sever (2003: 113)’e göre öğretmek değil, çocukların güzele yönelik duygularını geliştirmek, onlara duyarlılık kazandırmaktır. Bu doğrultuda çocuk edebiyatının öncelikli amacı çocukların duygu ve düşünce evrenini genişleterek onlara dilin ve çizginin olanaklarıyla yaşam ve insan gerçeğini tanıtmaktır. Genel bir tanıımı olamayan bu gerçeği, çocuklara aktarabilmek için, dilin ve dahi sanatın ileri düzey anlatım olanaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu olanaklar çocuklara sunulmalıdır. Çocuklara yönelik yazma sorumluluğu üslenenlerin de edebiyatın ve resmin insana önce duyarlılık kazandıran işlevlerinden yararlanması kaçınılmazdır.

Çocuğun duygu ve düşünce eğitimini estetik bir yolla gerçekleştiren edebiyatın dışında, yetişkinlerin kendi yaşam doğrularından hareketle, çocuğu yazılanları ya da söylenenleri aynen kabul etmesi gereken bir nesne yerine koyan birtakım edebiyat ürünlerinin olduğu da bilinmektedir. İncelenen eserlerde yazar, hedef kitlenin özelliklerinden hareketle dilin ve edebiyatın olanaklarından yararlanmaktadır. *Odysseia Destanı*, bugün pek çok ülkede çocuklara kahramanlık örnekleri verilirken sunulan Odysseus'un serüvenlerle dolu yaşamını anlatmaktadır. Bilgin Adalı yeniden kaleme aldığı bu destandan hareketle yıllar öncesine dair duyarlılıkları tüm canlılığıyla çocuklara ve gençlere aktarmıştır. Eserde haklı/haksız savaş/barış gibi pek çok ikilem örtük iletilerle okura verilmektedir.

“Söz aldı yaşlı bilici Halitherses, dedi: / ‘Dostlarım başınıza gelenler sizin yüzünüzden, / dinlemediniz ne beni ne de tanrısal Mentor’u. / Uyardık sizi ama hiç aldırmadınız. / Açgözlü oğullarınız mallarını yediler, karısına saygısızlık ettiler Odysseus’un, / biricik oğlunu öldürmeye kalkıştılar. / Onlar ölümü hak ettiler. / Yürümeyin üstüne Odysseus’un. / Başka dertler açılmasın başınıza.’ / Yarısı çekildiyse de geri, / yola döküldü halkın yarısı bulmak için / tanrısal Odysseus’u babasının bağ evinde. / Tam kopacakken kavga Leartes’in evinin önünde, / tam ölecekken bir sürü yiğit yine, / Athena yetiştirdi Mentor’un kılığında, / Zeus yollamıştı onu başka kan dökülmesin diye. / Athena tanrısal sesiyle bağırıp kavgayı durdurdu. / Zeus alev saçan yıldırımını savurdu yeryüzüne / inanılmaz gümbürtülerle. / Böylece durdu kavga. / Karşılıklı ant içtiler, / ölümsüz barışa kavuştular yine. / Yaşadılar birlik ve düzen içinde İthake’de, / Adil ve Tanrısal Kral Odysseus’un yönetiminde.”
(OD, s.147).

Öğretme amacıyla hazırlanan bir çocuk kitabında temel amaç, çocuklara, öncelikle bilgi aktarmak, onların doğrudan bilgilenmelerini sağlamak iken edebî eserlerin amacı ise, çocukların duyma, düşünme, sezme yetilerini geliştirerek, onlara insana özgü duyarlılıklar kazandırmaktır. Her iki metinde yer alan iletiler aktarış biçimleri bakımından birbirinden farklılık gösterir.

Tür ve Turla (1981)’ya göre çocuk edebiyatının yazarlarının iletilerini aktarırken dikkatli olması ve sakınması gereken konular da bulunmaktadır: Çocuklar boş inançlara, kaderciliğe, yanlış yargılara, çıkarıcılığa ya da saldırganlığa yöneltilmemelidir. Eserlerde;

büyüklerin sözünden çıkmama, hatasız ve uslu çocuk olma, yaramazlık yapmanın kötü sonuçları yaratacağı üzerinde durma, doğru bir tutum değildir. Kurnazlık ve buna bağlı olarak aldatma ön planda olmamalıdır. Ayrıca eserlerde ileti aracılığıyla düşmanlık ve öç alma, ırkçılık duygularının aşılınmaması gerekir (Tür ve Turla, 1981; akt. Demirel, 2010: 58). *Gilgamiş Destanı*, ölümsüzlüğü bulmak için yolcuğa çıkan destan kahramanı Gılgamiş'in başından geçenleri anlatmaktadır. İnsanı ve yaşamı sorgulayan destan, okurlara örtük bir takım iletiler de vermektedir.

“Gidişi gibi, dönüşü de coşkulu oldu Gilgamiş'in. / Döndüğü görünce krallarının Uruk halkı, / sevinç gösterileriyle büyük bir şölen başlattı. / ‘Ölümsüzlüğe ulaşamadım,’ / dedi Gilgamiş Uruk halkına. / ‘Bulduğum gençlik otunu da bir yılanı kaptırdım. / Ama bilge Utnapiştım'den, / çok değerli bir şey öğrendim: / Ölümsüz bir kölesi olmaksızın tanrıların, / onuruyla yaşayan bir ölümlü olmak / daha güzel ve anlamlı. / Özgürlük daha güzel ve anlamlı köle olmaktan. / Canımızı alsa bile tanrılar, / ben ve kardeşim Enkidu, / onurlu adlarımızla yaşayacağız sonsuza kadar. / Ölümden korkmak değil, / korkusuzca yaşamak yaraşır insana. / Büyük kentler kurmak, / yenilikler peşinden koşmak yaraşır. / İnsan, insan gibi yaşarsa, / aydınlığın peşinden koşarsa vardır. / Unutmayın, aydınlığın peşinden koşanlar, / bir gün mutlaka o ışıktı yakalar.’” (GD, s.90).

Sever (2003: 135)' e göre okulöncesi dönemden gençlik dönemine kadar ele alınan, masal, şiir, öykü, roman ve anlatıların iletileri, doğrudan öğretme amacı güden kesin yargılar içermemelidir. Diğer bir ifadeyle sunulan örtük iletilerde, anlamın oluşması için çocukların katkıda bulunması gerekir. Böyle düşünüldüğünde çocuklar, edebiyat yapıtlarıyla kurdukları iletişimde özne konumunda olacaktır. Metinlerde, sanatçıların sunduğu iletilerden yola çıkarak anlam/anlamlar oluşturma sorumluluğu ise çocuğa bırakılmaktadır. Çocuk, metin ile iletişimde yazar ve çizerle birlikte anlam oluşturan, düş, düşünce ve imgeleme yetisine gereksinim duyan bir alımlayıcı konumunda görülmelidir. Bilgin Adalı *Oğuz Kağan Destanı* adlı eserde okura tanıttığı kahraman üzerinden tarihsel bir zemin oluşturarak, karakterlerin karşılıklı konuşmaları üzerinden örtük iletiler sunmaktadır. Çetin mücadeleler ile geçen bir yaşam ve kahramanın yolculuğu destanda yer almaktadır.

“‘Ey oğullarım, ben çok yollar aştım, / çok vuruşmalara katıldım, / çok mızrak ve ok attım, / çok yer dolaştım atımın üstünde. / Düşmanlarımı ağılattım, / dostlarımı güldürdüm. / Ödedim Gök Tanrı’ya olan borcumu / bu uzun yaşamımda. / Şimdi size veriyorum yurdumu, / paylaşıyorum aranızda. / Artık sıra sizde. / Düzenle yönetin ülkenizi, / töreden ayrılmayın. / Haklıdan yana olun, doğruluktan şaşmayın.’” (OKD, s.81).

Bilgin Adalı’nın destan türündeki eserlerindeki iletiler incelendiğinde tarihsel bir zeminde, olay örgüsü ile uyumlu örtük iletilere yer verildiği görülmektedir. Edebî eserlerde temel amacın öğretmek olmadığı, çocuklara duygu, düşünce ve duyarlılık kazandırma gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Yazar, destanlarda yer alan kahramanların iletilerle uyumlu, yapmacıklıktan uzak, inandırıcı olmasına dikkat etmiştir. Okurları yanlış yargılara, boş inançlara, kaderciliğe yöneltmeyerek, yaşamda birtakım tercihler olduğu gerçeğinden hareketle eserlerini kurgulanmıştır.

4.1.4. BİLGİN ADALI’NIN DESTAN TÜRÜNDEKİ ESERLERİNDE DİL VE ANLATIM

Aksan (2003: 11)’e göre “dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyümlü bir varlıktır. (...) İnsanı öteki yaratıklardan ayıran, insan yapan niteliklerden biri de onun sanat yönüdür. Söze dayanan bütün sanatların hammaddesi ve ürünü de dildir.”

Çocuğun anadil ile kendini gerçekleştirmesi arasındaki ilişkinin anlamlı aracı ise çocuk edebiyatıdır. Çocuk, düzeyine uygun edebiyatla beslendikçe bakış açısı da genişleyecektir. Dilin her yaş grubu çocuğunu besleyen en etkin türü çocuk edebiyatıdır. Edebî ürünlerle beslenen çocukların anadillerini keşfetmeleri erken ve kolay olacaktır. Dile dair duyarlılık kazanan çocuklar dünyaya daha anlamlı bakabilecektir (Şirin, 2006:151).

Sever (2003: 137) ise çocuk kitaplarının, çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli değişkenin dili ve anlatımı olduğunu belirtmektedir. Görsel ve dilsel özellikleri ile çocuk kitapları, küçük yaşlardan itibaren, çocukların keşfetme, eğlenme, oynama gereksinimlerine yanıt veren; çocuğun ilgi ve beğeni alanına girerek çocukla yaşam arasında bağ kuran, doğal bir öğrenme ortamı oluşturabilen araçlardır. Dilin anlam yapısını, anadilin sözvarlığını çocuklara tanıtan, özelliklerini, anlatım gücünü örneklediren bir araç olarak çocuk edebiyatı ürünleri, basılı ilk özgün dil örnekleridir.

Aksan (2002: 13) dillerin söz varlığı hakkında “Bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme öğeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve kalıplaşmış birtakım özdeyişler, bir bütün olarak sözvarlığı adı altında ele alınır. Bu terimle anılan varlık, aynı zamanda, o dili konuşan ulusun maddi ve manevi kültürünü, dünya görüşünü, yaşam koşullarını ve deneyimlerini de yansıtır” der.

Korkmaz (2007: 175)’ göre ise “deyimleşmiş sözler, belirli gramer kalıpları içinde bir araya gelen birden çok söz ya da söz grubunun, anlama zenginlik ve güzellik katmak için, mecazlı kullanışlar yolu ve çekici anlam kılığı ile yeni bir anlam oluşturacak biçimde kaynaşmış bulunan söz topluluklarıdır. Bir anlam kayması ve kalıplaşma sürecinden geçerek deyim niteliği kazanmış özgün (orijinal) sözlerdir.”

Eserlerde kullanılan deyimler söz varlığının önemli bir bölümünü oluşturacak sayıya sahiptirler. Dilin albenili, sarsıcı, çarpıcı, yadırgatıcı, anlatım özelliklerini gösteren deyimler dilin inceliklerini yansıtmanın yanı sıra anlatıma renk katmaktadırlar(Çotuksöken, 2004: 226).

Diğer bir yönüyle de kurallı cümle ve cümle yapısı çeşitlerini de dolaylı olarak gösterme işlevlerinin olduğu söylenebilir. Tüm dillerde kalıplaşmış söz öbeklerinden oluşan, ulusun kültürüne ait duyuş, düşünüş ve yaşayışı ifade eden deyim dağarcığı vardır. Açıklanması için derin incelemeler isteyen, yapısı değiştirilmeden başka dile çevrilemeyen anlamları ve yapıları kurallara bağlanamayan, bu kalıplaşmış söz öbekleri Türkçenin özelliklerindendir (Gencan, 2001: 564).

Bilgin Adalı’nın destan türündeki eserlerine bakıldığında sürükleyici bir dil kullandığı görülmektedir. Sözcükler, paragraflar ve üslup 9+ yaş grubundaki çocukların seviyesine uygundur. Bazı sözcükler çocuğun yeni öğreneceği örneklerdendir. Çocuk metin içinde gördüğü bilmediği sözcükleri tespit edip anlamlarını öğrenecektir ve söz dağarcığı zenginleşecektir. Türkçenin dil yapısında önemli bir yeri olan deyimlere ise dilsel kullanım içerisinde yer verilmiştir. Düşünceyi aktarma amacıyla da kullanılan deyimlere eserlerden örnek verebiliriz:

Troya Savaşı ve İlyada Destanı örnekler:

“sırtında taş taşımak”: “Kutsanmış bir kentmiş Troya, / Güneş Tanrısı Apollon ile Deniz Tanrısı Poseidon’un / ölümlülerle birlikte çalıştığı, / sırtlarında taş taşıyarak kent kurulurken.” (s.13).

“hevesi kursağında kalmak”: “Yeni bebeklerinin sevinci, / kursağında kalmış Priamos’la Hekabe’nin.” (s.17).

“kurda kuşa yem olmak”: “Yabanıl bir ortamda ne yapabilir ki / bir küçücük bebek tek başına, / kurda kuşa yem olmaktan başka?” (s.19).

“gözden kaçmak”: “Bir şölen düzenlenmiş bir gün Olympos’ta, / tüm tanrılar, tanrıçalar çağırılmış ama / unutulmuş biri, olur ya, gözden kaçırılmış / arabozucu Tanrıça Eris...” (s.20).

“başına dert açmak”: “Hiç gelmemiş aklına, / yapacağı seçimle insanoğlu, daha büyük dertler açacak başına...” (s.22).

“taht kurmak”: “Güzelliği kadar, yiğitliğiyle de ün salmış, / ödüller kazanmış katıldığı yarışmalarda, / herkesi yenmiş ok atmada, kargıda, / kendine bir taht kurmuş Troya haklının gönlünde, / sevilmiş, övülmüş, alkışlanmış Paris.” (s.24).

“gözü görmemek”: “Gözü görmemiş hiçbir şeyi Helena’nın / Paris’e duyduğu aşktan başka.” (s.27).

“öcünü almak”: “Paris’in gemileri yaklaşırken Troya kentine / Menelaos öfkeden kudurmuş yemin etmiş kendi kendine, / ‘Bunun öcünü mutlaka alacağım!’ diye.” (s.27).

“taş üstünde taş omuz üstünde baş bırakmamak”: “Böyle bir güçle saldıralım ki Troya’ya / kalmasın taş üstünde taş, omuz üstünde baş.” (s.28).

“oralı olmamak”: “Rahip gelmişse de kızını istemeye / geri almak için ağırlığınca kurtulmalık vermeye, / hiç oralı olmamış Agememnon.” (s.35).

“öfkeyle dolup taşmak”: “Apollon’un yüreği öfkeyle doldu taşı.” (s.39).

“başına dert açmak”: “‘Hem kızdıracaksın Tanrı Apollon’u, / başımıza bin bir dert açacaksın, / hem de sen alacaksın sonunda aslan payını!” (s.40).

“sözün altında kalmak”: “Kalamazdı bu ağır sözlerin altında, o da bağırdı, / ‘Önüde diz çöküp yalvaracak değilim sana / kalıp da bizimle savaşman için burada.” (s.41).

“ders vermek”: “‘Bir ders vermek gerek bu Agememnon’a” (s.43).

“hesap sormak”: “Hesabını sormak gerek bana yaptıklarının.” (s.43).

“adını yaşatmak”: “Biliyorsun kısacık ömrü var oğlumun, / ama adı yaşasın dünya durdukça.” (s.45).

“başına iş açmak”: “‘Ah!’ dedi koca Zeus, / ‘Ben açtım bu işleri başımıza, / o güzellik yarışmasıyla.” (s.45).

“arka çıkmak”: “Hele git, kaybol ortalıktan Tethis, / öfkeli zaten Hera, / arka çıkıyorum diye Troyalılara, / bilmem ki nasıl çözülecek bu iş.” (s.46).

“onurunu kurtarmak”: “Oturup düşündü uzun uzun / kurtarmak için onurunu kahraman Akhilleus’un.” (s.47).

“fırsatını bulmak”: “Bulmuştu fırsatını Paris’ten öç almanın, / sevindi karşına av çıkmış aç bir aslan gibi, / silahlarını kuşandı, uzun adımlarla öne atıldı.” (s.52).

“yüreği yanmak”: “Yüreği yandı yaşlı Priamos’un / oğluna bir şey olur diye, / bindi arabasına, sürdü atları / iki ordunun orta yerine.” (s.55).

“tehditler savurmak”: “Tanrıça Afrodite çok kızdı buna, / tehditler savurdu Helena’ya.” (s.60).

“çaba harcamak”: “’Bunca çaba harcadım ben yok etmek için / Priamos’la çocuklarını, ordular topladım, / sen şimdi boşa çıkaracaksın tüm emeklerimi.” (s.61).

“kulak vermek”: “Zeus acıdı Agamemnon’a, kulak verdi yakarısına, / cesaret verdi Akhalara.” (s.76).

“baş eğdirmek”: “Demek böyle istiyordu Zeus şimdi, / Troyalılar önünde bize baş eğdirecek, / bizi yurdumuza utançla gönderecek.” (s.79).

“oyuna gelmek”: “Paris’in attığı, Apollon’un yönlendirdiği okla / sen de geleceksin tanrıların oyununa.” (s.109).

Odyseia Destanı örnekler:

“aklını başından almak”: “Nilüfer çiçeğinin yemişi akıllarını başından aldı.” (s.24).

“yüreği yanmak”: “Canlarını kurtarmışlardı bu sefer de, / ama yürekləri yanıyordu / yitirdikleri yoldaşlarının acısıyla.” (s.33).

“kulak vermek”: “’Şimdi kulak ver anlatacaklarıma.’” (s.51).

“yol göstermek”: “Böyle uyardı, yol gösterdi Odysseus’a Kirke.” (s.51).

“yüz vermemek”: “Yüz vermedi damat adaylarına, / dinlemedi alaylarını bile, yürüyüp gitti kendi işine.” (s.71).

“izini kovalamak”: “’Yiğit Nestor, Akhaların şanı, şerefi, / izini kovalarım babam Tanrısal Odysseus’un.” (s.73).

“gönlünü almak”: “Orada kalma yanılsıydı oysa Agamemnon, / kurban kesilmesini öneriyordu / dindirip öfkesini, gönlünü almak için Athena’nın.” (s.75).

“göz kamaştırmak”: “Yıkanıp giyindikten sonra tanrısal Odysseus, / alımıyla gözlerini kamaştırdı oradaki kızların.” (s.89).

“işini bitirmek”: “Çıkınca ortaya Odysseus, dilenci kılığında, / atıldı üstüne Eumaios’un köpekleri, / yetişmese yaşlı çoban, bitireceklerdi işini.” (s.105).

“ağzını tutmak”: “Aman sıkı tut ağzını, bilmesin kimse, annen bile / burada olduğumu.” (s.113).

Gilgamiş Destanı örnekler:

“baş etmek”: “Gilgamiş bulacaktır yolunu baş etmenin / yabanda yaşayan bu insanoğluyla.” (s.15).

“yola düşmek”: “Böylece düştüler yola / sırtında çobanlardan aldığı giysilerle, / Endiku önde, Şamhat arkada.” (s.21).

“karşı koymak”: “Çıkmayın sakın Humbaba’nın karşısına, / siz bile karşı koyamazsınız ona.” (s.25).

“göğüs germek”: “El ele verip kollarsak birbirimizi, / göğüs gerebiliriz her türlü tehlikeye.” (s.35).

“kanı donmak”: “Ama gördüm ben onu, kanım dondu karşılaşıncı.” (s.35).

“dişin kovuğuna girmemek”: “Öyle cılızdın ki / dişimin kovuğuna bile girmezdin yemeye kalksam; / o yüzden öldürmedim seni.” (s.37).

“rahat yüzü görmek”: “Kader rahat yüzü gösteresin, / felaketlerden uzaklaştırsın ben zavallıyı...” (s.73).

“gözden geçirmek”: “Çık Uruk’un surlarına da bir bak,/ dolaş ve gözden geçir temellerini.” (s.88).

Oğuz Kağan Destanı örnekler:

“emek harcamak”: “Emek harcayarak doyuracaksın karnını, / kendi yemeğini kendi gücünle kazanacaksın.” (s.26).

“başına iş açmak”: “Artık hep çalacağım senden onları, / olmadık işler açacağım başlarına.” (s.28).

“korku salmak”: “Kuşanıp mızrağını, / yayını oklarını, / kılıcıyla kalkanını, / bir başına avlamaya gitti / yüreklere korku salan bu korkunç canavarı.” (s.39).

“zulme uğramak”: “’Güçlüyken zulmeden, / yitirince gücünü, / zulmüne uğrar en güçsüzlerin bile.” (s.42).

“sözünü dinletmek”: “*“Dirlik ve düzen içinde yönetti halkını / Oğuz Kağan, / kimsenin hakkını yedirmede kimseye, / güçsüzü güçlüye ezdirmeydi. / Düzen ve töre getirdi ülkesine, / sözünü bütün boylara dinletti.”* (s.42).

“aman diyene kılıç çekmemek”: “*Aman diyene kılıç çekmedi, yardım dileyenden, yardımını esirgemedi / uzun süren hakanlığı boyunca.”* (s.43).

“yüreği yanmak”: “*Vuruldu gönülden, / yandı yüreği / görünce Yer Tanrı’nın armağan ettiği bu eşsiz güzeli.”* (s.50).

“haber salmak”: “*Haber saldı elçileriyle Altın Kağan: ‘Buyrukların başım üstüne!’ diye.”* (s.57).

Coody, zengin dil deneyimi için çocuk edebiyatının kolaylıkla temin edilebilir bir kaynak olduğunu belirtmiştir. Çocuk, kelimeler yardımıyla sembolik bir düzeyde nesne ve anlamlarla buluşmaktadır. Bu sayede duyarak öğrendiği sözcükleri görerek tanıması, duymadığı sözcükleri ise görerek öğrenmesi gerçekleşir. Çocuk duydukları ve gördükleri arasında kurduğu ilişkilerle düşünmeyi öğrenir (akt. MEB, 2013: 10).

Sözcüklerin karşıladığı nesne ve hareketlerden daha geniş anlamları karşılamak için daha geniş dil birlikleri kullanılmaktadır (Ergin, 2005: 374). Tamlamalar bu dil birlikleri içerisinde önemli işlevleri üstlenen dil araçlarındandır. Okuduğu kitaplar aracılığıyla dil deneyimleri edinecek çocukların kitaplardan doğru şekilde verim almaları gerekmektedir. Dilde en temel işlevlerden birini oluşturan sıfat tamlamaları metinler içerisinde ifade olanaklarını arttırmaktadır. Dilin görsel olanaklarını sunan sıfat tamlamaları anlatımı derinleştirir. Çocuklara zengin bir dil kullanımı sunar.

Aksan (2003: 178)’a göre “Türkçede sıfatların kullanışları söz dizimi, sözcük sıralaması açısından önemli özellikler gösterir(...) Türkçede aynı adı niteleyen birçok sıfat ve sıfat öbeği rahatlıkla ve bir bağlaca gerek olmaksızın art arda getirilerek etkileyici bir anlatım sağlanabilmektedir.”

İncelenen destan türündeki eserlerde kullanılan sıfat tamlamaları metnin anlaşılır olmasını, metinden zevk almanın yanı sıra dilin olanaklarının tanınmasını sağlamıştır. Tamlama çeşitlerini gören çocuklar oluşturacakları metinlerde, duygu ve düşüncelerini karşı tarafa aktarırken sıfat tamlamalarına başvurabilecektir.

Troya Savaşı ve İlyada Destanı örnekler:

- “...çok ama çok eski bir zamanda”(s.13).
- “...mutlu bir yaşam sürermiş bu kentin insanları.”(s.13).
- “...yemyeşil ekin dolu tarlaları.”(s.13).
- “...verimli toprakları, çalışkan halkıyla Troya.”(s.13).
- “...savunmuş yemyeşil Troya topraklarını.”(s.15).
- “...on yıl süren büyük bir savaş olmuş”(s.16).
- “...çeşitli kentler varmış”(s.16).
- “...korkunç bir düş görmüş bir gece güzel Hekabe.”(s.17).
- “...yapayalnız, ıssız bir dağ başında”(s.19).
- “...yakışıklı bir genç olmuş, güçlü kuvvetli.”(s.19).
- “...gönülçelen, ıslıl ıslıl bir armağan”(s.20).
- “...daha büyük dertler açacak başına”(s.22).
- “...o eski düşü unutmuş hemen Priamos”(s.24).
- “...sonsuz bir mutluluk yaşamışlar”(s.24).
- “...kötü bir koku yayılıyormuş yarısından”(s.30).
- “...güvenli, yüksek duvarların gerisine sığınmış”(s.31).
- “...yüreği yanık Akhilleus indi deniz kıyısına”(s.41).
- “...fırlayıp yatağından giyindi en güzel giysilerini”(s.47).
- “...kuşandı gümüş kakmalı kılıcını”(s.48).
- “...Helena'ya bakıp fısıldaştı yaşlı bilgeler”(s.54).
- “...aklını çeldi kurnaz sözlerle”(s.63).
- “...koyu bir bulutun ardına gizlendi”(s.73).
- “...tanrısal bir güçle söktü kocaman taşı”(s.90).

Odyseia Destanı örnekler:

- “...o akıllı adamın serüvenlerini anlat”(s.13).
- “...Tepegözlerin adasının karşısında küçük bir ada”(s.25).
- “...bu tek gözlü insafsız canavarı”(s.29).
- “...bir yabancı gemiyle, geç dönsün”(s.32).
- “...mavi yeşil koca tanrı Poseidon”(s.32).
- “...ağzı gümüş bir sicimle bağlı”(s.34).
- “...güzel bir bez dokuyordu Kirke tezgâhta”(s.38).

“...ballı şaraplı, tılsımlı bir içecek sundu onlara”(s.39).
“...güneşin hiç görülmediği bir yerdi ölüler ülkesi”(s.44).
“...on iki ayaklı, upuzun altı boyunlu, altı kafalı”(s.51).
“...çevirin yönünü koca karınlı kara geminin”(s.56).
“...kocaman bir ateş yakıp pişirdiler”(s.59).
“...hızla giden bir gemiyi donatıyordu deniz kıyısında”(s.72).
“...gök gözlü Athena yatırmıştı dalgaları”(s.84).
“...uzun yıllar mutlu bir yaşam sürer yurdunda”(s.149).

Gilgamiş Destanı örnekler:

“...yeryüzünün en eski öyküsü bu”(s.11).
“...taşınmamış hiçbir binlerce yıl öteden günümüze”(s.11).
“...iriyarı ve çok yakışıklı biriydi Endiku”(s.17).
“...saplarını som altınla süslediler”(s.25).
“...sert bir rüzgâr gelip geçerken üzerlerinden”(s.29).
“...derin bir vadideydik, yüce bir dağ vardı yukarıda.”(s.30).
“...aslan başlı yırtıcı bir kartal saldırdı ona”(s.32)
“...altın heykeller bile dostum, geçiremez bu hastalığı”(s.51).
“...kalkanım, bayramlık giysim, enli kemerimdin”(s.57).
“...önü, arkası ve iki yanı zifiri karanlıktı”(s.64).
“...yüce dağları aşarak geldim buraya”(s.70).
“...insanlar arasında eşsiz yiğit ve adil hükümdar ulu Gilgamiş”(s.91).

Oğuz Kağan Destanı örnekler:

“...Asya'nın ortasında büyük bir yurt verdiler”(s.11).
“...bu eşsiz destanı”(s.12).
“...ışıltili bir yokluk vardı”(s.15).
“...toprakları verimli geniş ülkede Türk boyları yaşardı mutluluk içinde”(s.33).
“...büyük ve yaman bir canavardı”(s.37).
“...yemyeşil çimenlerin üstünde dinlendi”(s.44).
“...tatlı süt, acı kızıma dönüşürdü yanında”(s.48).
“...güçlü ve akıllı bir hakan”(s.57).
“...gök tüylü ve gök yeleli kurt”(s.66).

“...üstüne bir altın tavuk koydu”(s.79).

İkilemeler çoğu zaman sözcük yinelemesi biçiminde oluşturulan, bunun yanında karşıt-yakın anlamlı sözcüklerin veya ses benzerliği olan sözcüklerin bir arada kullanılması yoluyla oluşturulan söz öbekleridir. Dilin yapısında var olan şiirsel ve kıvraklıkla ikilemeler dikkati çekmektedir.

Konuşma dilinde de bir anlatım aracı olan ikilemelere değinen Akyalçın (2007: 1) dilin konuşma eyleminde duygu ve düşünceleri aktarmadaki en önemli araç olduğunu belirtir. Türkçenin zengin anlatım olanakları olduğunu aktarırken “Bu anlatım olanaklarının oluşmasına dilimizdeki en küçük alt ses birimlerinden en büyük birliklere kadar her türlü dil birliğinin katkısı vardır. İkileme biçimindeki söz öbekleri de dilimizin anlatım olanaklarının genişlemesi, güçlü, akıcı, şiirsel ve kıvrak bir anlatımın sağlanabilmesi bakımından çok önemli bir yere sahiptirler” der

Aksan (2006: 65)’ göre de ikilemeler, Türkçede yaygın olarak kullanılmaktadır: “Türkçenin en eski ürünlerinden beri görülen ve bugün de güçlü bir kullanım alanına sahip olan ikilemeler, günlük yaşamda ev bark, yol yordam, yarım yamalak gibi sık kullanılan örnekleriyle anlatıma güç kazandırma amacına yönelik bir amaç taşırlar. Türkçe, başka dillerde çok seyrek kullanılan bu anlatım yöntemiyle çok değişik nitelikte, anlam ve ses açısından son derece ilgi çekici birleştirmelere gitmekte, olağanüstü güçlü ve etkileyici anlatım biçimlerini ortaya koymaktadır.”

İkilemlerin anlatımdaki işlevleri göz önünde bulundurulduğunda dilsel kullanımlar için önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Ayrıca çocuk edebiyatı ürünleri çocuğa göre durumlar oluşturarak Türkçenin anlatım gücünü yansıtmaya ve söz varlığının öğelerini örneklendirme görevini üstlendiği bilinmektedir. Başlıca işlevinin anlatımı güçlendirmek olduğu açık olan ve dilsel bir zenginlik olan ikilemeler incelenen destan türündeki eserlerde yazar tarafından sıklıkla kullanılmıştır.

Troya Savaşı ve İlyada Destanı örnekler:

“...gönülçelen ışıl ışıl bir armağan” (s.20).

“...oturup düşündü uzun uzun kurtarmak için onurunu Akhilleus ’un”(s.47).

“...döküldüler teker teker can verdiler”(s.67).

“...kurbanlar kesilip bol bol yemek yendi”(s.71).

“...öbek öbek ateşler yakıldı”(s.77).
“...saydı teker teker Akhilleus’a vereceği ödülleri”(s.80).
“...verdi ona birer birer kötü haberleri”(s.92).
“...alev alev ılık saçıyor du gövdesi”(s.101).
“...saklandılar duvarın gerisine, su içtiler kana kana”(s.106).
“...kat kat işlediği kocaman güçlü kalkana”(s.101).

Odyseia Destanı örnekler:

“...keçi avladılar herkese bol bol yetecek kadar”(s.25).
“...içerisi tıka basa peynir dolu”(s.26).
“...öğütler verdi nasıl davranacağı konusunda tek tek”(s.39).
“...dertleşti onunla uzun uzun”(s.47).
“...eski dostlar geldi sonra teker teker”(s.48).
“...doya doya dinlesin diye tatlı şarkılarını”(s.53).
“...geçmiş günleri anlattı uzun uzun”(s.77).
“...anlattı yaşadığı acıları bir bir, yardım diledi”(s.89).
“...bir şölen vardı sarayda, ılık ılık her yan”(s.90).
“...nasıl yollarız konuğumuzu sağ salim baba yurduna.”(s.90).
“...oturup verilen armağanları saydı yana yana”(s.101).
“...çipil çipil yaptı güzelim gözlerini”(s.103).
“...kirli, delik deşik bir heybe astı omzuna”(s.103).
“...onlar uzaklaşırken kıydan ağır ağır”(s.110).
“...iri yarı, boyu boslu bir adamdı İros”(s.120).

Gilgamiş Destanı örnekler:

“...yüceydi o krallardan, boyu boslu ve yakışıklı”(s.13).
“...kıvr kıvr uzun saçları, başaklara benziyordu”(s.15).
“...yüz yüze geldi onunla bir su başında”(s.15).
“...su içerken kana kana, gördü genç kadını Enkidu”(s.17).
“...tüylerim diken diken, bir düş gördüm sevgili Enkidu”(s.30).
“...genç bir adam belirdi, yakışıklı, ılık ılık pırıltılı”(s.30).
“...sonra yıldırımlar düştü ve ağaçlar yandı alev alev”(s.31).
“...el ele verip kollarsak birbirimizi”(s.35).

“...birlikte dövüşürsek yan yana, cesaretle, adımız onurla yaşayacak”(s.36).
“...yürüdüler ine doğru korkusuzca, kol kola”(s.36).
“...yığdı onları üst üste Endiku için, sevgili dostu”(s.59).
“...sazlıktaki kamışlar gibi teker teker kırılacak insanlar”(s.74).
“...göz görmüyordu oluk oluk akan sular da”(s.79).
“...başladılar kıyıda ağır ağır açılmaya”(s.86).
“...bu kadar gün tamı tamına, uyudun sen”(s.85).

Oğuz Kağan Destanı örnekler:

“...sonsuz kadar uzanan bu ışıl ışıl suyun üstünde”(s.15).
“...ve çağıl çağıl ırmaklar akardı”(s.37).
“...tek tek boylar olarak yaşarken”(s.42).
“...su içti şırıl şırıl akan buz gibi pınardan”(s.44).
“...inci gibi dişleri ışıl ışıl”(s.48).
“...bol bol altın gümüş çıkardı bu toprakların altından”(s.69).

Aksan (2002: 13)’e göre söz varlığı adı altında bir dildeki sözcükler, terimler, yabancı dillerden gelme ögeleri atasözleri, deyimler, kalıp sözler ve kalıplaşmış birtakım özdeyişler ele alınır. Söz varlığı, o dili konuşanların dünya görüşünü, maddi ve manevi kültürünü, yaşam koşullarını ve deneyimlerini ifade etmektedir. Sever (2003: 155) ise dilimizin sözvarlığını oluşturan öğelerden birinin de kalıp sözler olduğunu belirtir ve insanlar arası ilişkilerde duygu ve düşüncelerini kısa ve etkili bir biçimde aktarabilmek için kullandıkları kalıp sözlerin, duyguları incelikli ve etkili biçimde anlatma açısından ne denli güçlü bir dil özelliği olduğunu ifade eder. İncelenen destan türündeki eserlerde kalıp sözlere yer verilmiştir. Eserler aracılığıyla dilin özelliklerini keşfetme olanağı bulan çocuklar günlük yaşamlarında, yazılı ve sözlü ifade yeteneklerini geliştirebilecektir.

Troya Savaşı ve İlyada Destanı örnekler:

“...ben diyeyim üç bin yıl siz deyin üç bin beş yüz yıl önce”(s.13).
“...dilerseniz gelin, oradan başlayalım”(s.16).
“...unutulmuş biri olur ya gözden kaçmış”(s.20).
“...ölmek var, dönmek yok bu savaştan”(s.30).
“...kimler yokmuş ki gelenler arasında”(s.31).

“...gün gelip pişman olacaksın bu söylediklerine”(s.41).
“...‘Canım oğul’ dedi Tethis bütün bunları duyunca”(s.43).
“...hele git, kaybol ortalıktan”(s.45).
“...yeter artık gevezelik ve eğlence”(s.50).
“...bir söz et şuna”(s.67).
“...adı sonsuza kadar yaşasın ikimizin de”(s.70).

Odyseia Destanı örnekler:

“...bakalım ne anlatır?”(s.15).
“...doğrusu onca sıkıntıdan sonra pek hoş gelmişti”(s.23).
“...defol git evimden”(s.35).
“...‘Yolunuz açık olsun’ dedi ve uyardı onları”(s.42).
“...ne var ne yok yiyip içtiler”(s.53).
“...‘Acep kimlerin toprağına vardım?”(s.87).
“...sağ salim varalım”(s.90).
“...tez git, tez gel”(s.112).

Gilgamiş Destanı örnekler:

“...sağ salim dönün Uruk’a”(s.27).
“...acılar uzak olsun”(s.40).
“...‘Sevgili kardeşim’ diye söze girdi”(s.48).
“...hani ya ayrılmayacaktık”(s.55).
“...hoş karşılansın”(s.59).
“...rahat yüzü göresin”(s.73).
“...yolun açık ola”(s.93).

Oğuz Kağan Destanı örnekler:

“...dünden bugüne ulaşan”(s.11).
“...daha deniz, daha ırmak, güneş bayrak, gök çadır olsun”(s.54).
“...buyrukların başım üstüne”(s.57).
“...ömrün hoş olsun”(s.75).

Günlük konuşmalarda ve yazınsal dilde benzetme unsurları sıkça kullanılmaktadır. Benzetmelere başvurmanın başlıca amacı ise ifade edilen düşüncüyü karşı tarafa daha

anlaşılır ve canlı aktarmaktır. Pek çok yazın türlerinde kullanılan benzetmeler şiir dilinde de en çok rastlanan anlam olaylarından biridir. Genel bir ifadeyle benzetme, aralarında çeşitli yönlerden benzerlik bulunan iki şeyden nitelikçe zayıf olanı, daha üstün olana benzetmektir.

Çotuksöken (2004: 223) ise benzetmeyi bir nesne ya da kavramı, diğerine ilgisi/benzerliği yönünden yaklaştırmak şeklinde tanımlamaktadır. Anlatımı canlı kılmak ve güçlendirmek için yararlanılan dil olaylarından biri olan benzetmede bir nesnenin/kimsenin niteliğini, bir eylemin özelliğini daha iyi anlatabilmek için başka bir nesne/kimse ya da eylemden yararlanılmakta olduğunu belirtir.

Aksan (2003: 187)' a göre “Benzetme, insanoğlunun anlatıma güç verme amacıyla, birtakım nesneler, kavramlar arasında gördüğü yakınlıklardan, benzerliklerden yararlanarak bunlardan birini anlatırken ötekini de anması eğilimidir. Her dilde, her insanın bol bol kullandığı bu benzetmeler yaygınlaşırsa kalıplaşır, kişisel olmaktan çıkarak sözvarlığının öğeleri niteliğini kazanır.”

Çocuk edebiyatı eserlerin incelenirken hedef kitlenin düzeyine uygun, anlaşılır benzetmeler kullanmak gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Benzetmeler aracılığıyla farklı düşünce kalıpları ile karşılaşacak olan çocuklar aynı zamanda söz sanatlarına dair bir yorum geliştirebilecektir. Bu noktada yazarların kullandığı benzetmelerin özgün olması gerekmektedir. Eserin anlam bütünlüğü ile uyumlu olmalıdır. İncelenen destan türündeki eserlerde yazar düşünceyi geliştirme yollarından biri olan benzetmelere yer vermiştir.

Troya Savaşı ve İlyada Destanı örnekler:

“*Bu çetin bir savaş olacak, / nice yiğidin kanı seller gibi akacak, / karayı ve denizi kızıla boyayacak...*”(s.32).

“*...Troyalılar yürüdüler gökteki kuşlar gibi / çığlıklar atarak*”(s.52).

“*Bir sis gibi yükseliyordu / ayaklarının altından kalkan tozlar, / kara bulutlar gibi sarıyordu ovayı.*”(s.52).

“*...sevindi karşısına av çıkmış aç bir aslan gibi*”(s.52).

“*Paris'in cesareti söndü Menelaos'u görünce, / dağlarda kocaman bir yılan görmüş gibi*”(s.52).

“*Bir şimşek gibi daldı arasına Troyalıların*”(s.65).

“*...savaşa giden Ares gibi sert yürüdü*” (s.71).

“...atılıp kurtarmasaydı Diomedes tek başına, / kuşlar gibi avlayacaktı Hektor”(s.74).

“...karanlık gecede ışıldayan yıldızlar gibi / yakılan ateşlerle aydınlandı ova.”(s.77).

“...kükreyen bir aslan gibi önüne gelene saldırdı”(s.88).

“...bir duvar gibi dizildi sıralar”(s.91).

“...bir tek Hektor duruyordu kapıların dışında, bir heykel gibi”(s.107).

Odyseia Destanı örnekler:

“Eurylokhos çılginlar gibi koşup döndü gemiye”(s.39).

“...kullanarak ellerini kürek gibi, uzaklaştı oradan”(s.61).

“Alkinoos’un şanlı konağı gibi”(s.90).

“...asıldılar var güçleriyle, / tıpkı hızlı giden arabalara koşulmuş atlar gibi”(s.99).

“Şimdi tanınmaz hale getireceğim seni, / yüzüne bakılmaz bir dilenci gibi”(s.103).

“Odysseus dizerdi on iki baltayı / bir geminin kaburgası gibi, / geçirirdi okunu hepsinin arasından”(s.127).

“...fırtınadan kurtulup kıyıya sağ ulaşmış / denizciler gibi sevindiler”(s.142).

Gilgamiş Destanı örnekler:

“Bir boğa gibi güçlü / bilgeler kadar akıllı, / kahraman savaşçı”(s.14).

“... ‘Sen çok akıllısın Endiku, tıpkı tanrılar gibi”(s.17).

“...bir bebekmiş gibi öpüyorlardı ayaklarını”(s.18).

“Dediler: ‘Gilgamiş kadar güçlü ve yakışıklı’(s.21).

“...etimden kanımdan değilsin ama oğlum gibisin”(s.27).

“Biz sinekler gibiydik dağın yanında”(s.30).

“El ele verip atıldılar ileriye, öfkeli bir boğa gibi”(s.33).

“Duruyorsunuz karşımda korkudan titreyen iki kız gibi”(s.37).

“Kötü bir ayakkabısın sahibinin ayağını acıtan”(s.43).

“...kartallara benzer kanatları vardı, / pençeleri aslan gibi, / tırnakları kartal gibi”(s.49).

“Bir ok gibi atıldı üstlerine iyice yaklaşıncı”(s.69).

“Sazlıktaki kamışlar gibi teker teker kırılacak insanlar”(s.74).

“Oysa nehirler yükselir ve taşar, / sürükleyip götürür bizi su sinekleri gibi”(s.74).

“...sularla kaplıydı her yan dümdüz bir dam gibi”(s.80).

“...sinekler gibi üşüştüler sofraya”(s.81).

Oğuz Kağan Destanı örnekler:

“İki kara kaz gibi uçtular / ısıltılı suların üstünde Kanatlı Tanrı Kayra Han ve Kişi”(s.16).

“Ayakları öküz ayağı gibi güçlü, / beli, kurt belı gibi çevikti. / Göğsü, ayı göğsü gibi geniş, / vücudu baştan aşağı tüylüydü.”(s.36).

“Susadı, / su içti şırıl şırıl akan buz gibi pınardan.”(s.44).

“Kutup yıldızı gibi parlak / bir beni vardı alnında.”(s.46).

“Gözleri göklerden daha mavi, / saçları ırmaklar gibi dalgalı, / inci gibi dişleri ısı ısı, / güzeller güzeli...”(s.48).

“Yay gibi olun, oklarınızı göğ e kadar fırlatın”(s.77).

“Yay oku atar, sizler de ok gibi olun.”(s.78).

“...o güzel destanlarda anılsın adım diye, / bu destanlar gibi yaşarım gönüllerde.”(s.83).

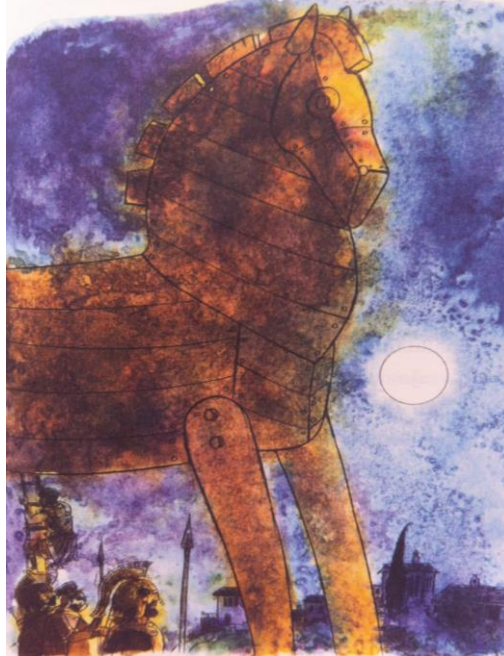
Bilgin Adalı’nın destan türündeki eserlerinde dil ve anlatım özelliklerine bakıldığında çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak Türkçenin söz varlığı sözcük, deyim, terim, kalıp sözler, ikilemeler gibi öğeler aracılığıyla anlatım gücü ve olanaklarının çocuklara sezdirildiği görülmüştür. Yazınsal kurguda Türkçenin zenginliği, duru ve içten bir söyleyiş özelliği ile bütünleştirilmiştir. Anlatım çocukların duyu algılarını devindirecek özellikler taşımakla birlikte, Türkçenin doğru ve etkili kullanılmasının öykünülebileceği öğelerle yapılandırılmıştır.

Çocuk edebiyatı metinlerinde dil kendi başına bir anlam katmanı olmaktan ziyade, estetik dilin içinde ontolojik bir katman olabilir (Şirin, 2007a: 27). Bu ifadeden hareketle eserlerin klasik değeri taşıyan bir metin oluşunda belirleyici olan estetik dildir. Adalı’nın incelenen eserlerinde pedagojik ve görsel dille beslenen, estetik dilin çocuk bakışına bürünerek, çocuğa ve yetişkinin çocukluğuna seslenebilen çok katmanlı bir edebî özellik taşıdığı görülür. Çocuk bakışı ise dil, öykü, biçim/anlatım ile gerçekleşir. Estetik dil dizgesine göre yazılmış yazarın destan türündeki eserleri, iletisine yetişkinleri dâhil edebilecek düzeyde kurgulanmıştır.

4.1.5. BİLGİN ADALI’NIN DESTAN TÜRÜNDEKİ ESERLERİNDE RESİM

Çocuk kitaplarında resim, Sever (2003: 159)’e göre görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirmekle beraber metinle birlikte düşünüldüğünde ise metnin anlamını açıklayan, genişleten, tamamlayan kimi zaman da metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olarak ele alınmalıdır. Çocukların insan gerçekliğini, yaşamı tanımaları, öğrenmeleri için sanatçının yaratıcılığıyla kurgulanmış yaşam durumlarını ve dilin anlatım olanaklarını edinmeleri gerekmektedir. Okurun dilsel iletileri çözümlemesinin araçlarından biri olarak resimler alılmayana yönelik çok uyaranlı bir ortam sunmaktadır. Metnin içeriği resim aracılığıyla görünür kılınabilmektedir. Yazarın kurguladığı dünyayı görselleştirebileceği gibi farklı bir anlam dünyası da yaratabilir.

Mustafa Delioğlu tarafından resimlenen *Troya Savaşı ve İlyada Destanı* ‘nda yer alan resimlere bakıldığı zaman kurguyu sanatsal bir dille betimleyen, ifade eden çalışmalar olarak değerlendirilebiliriz. Resimler metinden bağımsız bir şekilde düşünüldüğünde ise görsel imgelerin çocukların görme duyularının gelişimine katkı sağlayabilecek özellikler taşıdığını söylemek mümkün olacaktır.

Adalı, Bilgin. 2014b: 121.

“Görünce o büyük tahta atı Akha kampında / ‘Bu ne ola ki?’ diyerek pek şaşırdılar.” (TSİD, s.122).

Adalı, Bilgin. 2014b: 56, 57.

“Dövüş alanı ölçüldü, / yerlerini aldı Paris’le Menelaos, / alanın bir ucunda biri, bir ucunda öteki. / Kurada adı çıkan Paris savurdu ilk kargıyı, / Menelaos’un kalkanına çarptı kargı, ucu eğildi. / Sıra Menelaos’taydı şimdi.” (TSİD, s.58).

Adalı, Bilgin. 2014b: 96, 97.

“Troyalılar için bu en görkemli andı. / Patroklos bindi Akhilleus’un görkemli arabasına, / ardına askerlerini aldı, fırladı savaşın ortasına. / Patroklos püskürttü Troyalıları gemilerden / söndürdü yanan gemideki ateşi.” (TSİD, s.98).

Çok boyutlu düşünebilmenin en temel koşulu İpşiroğlu (2000: 15) tarafından, erken çocukluk döneminden başlayarak çocukların duyu algılarını geliştirebilecek çeşitli eğitsel süreçlerin geliştirilmesi olarak ifade edilmektedir. Belleğin işletilmesine akıl ve duyuların karşılıklı alışverişi eklenirse duygu ve düşüncenin dengeli gelişiminden söz etmek mümkün olacaktır. Diğer bir ifadeyle duyuları eğitilmemiş kişiler çevresine karşı kayıtsız kalacaktır. Bu noktada çocuklara yönelik hazırlanan eğitsel materyallerin önemi fark edilmektedir. Sanatçı duyarlılığı ile hazırlanmış çocuk kitaplarındaki resimlerin, erken çocukluk döneminden itibaren sanat eğitimiye katkı sağlayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Adalı'nın destan türündeki eserlerinde sözcüklerle yaratılan anlam evrenine, resimleyeninin görsel yaratıcılığı da eklenerek yeni bir düş dünyası oluşturulur. Odysseus'un serüvenlerle dolu yaşamı, görsel unsurların katkısıyla eserde, çocuk okurun dikkatine sunulmaktadır. Eserler aynı zamanda çocukların imgesel düşünmelerine katkı sağlayacak niteliktedir. Resim ve metin arasında kurulan ilişki eser-okur iletişimini de arttıracak niteliktedir.

Adalı, Bilgin. 2014a: 53.

“Sonra bağlattı kendini kollarından ve ayaklarından / iplerle orta direğe, tıpkı Kirke'nin öğrettiği gibi, / yalvarsa bile çözülmek için, aldırmamalarını söyledi.” (OD, s.53).

Çocuk kitaplarında kullanılan resimler aynı zamanda kavramların da öğrenilmesini kolaylaştıracaktır. Dikkat edilmesi gereken nokta ise resimlerin fotoğrafa benzememesi

gerektiğidir. İncelenen eserlerde resimlerin çizimlerine önem verildiği görülmektedir. Çizgi ve kompozisyon aracılığı ile çocukların hayal gücüne seslenen resimler tasarlanmalıdır. Zengin bir hayal gücü olan çocuklar iyi kitaplar aracılığı ile soyut düşünme becerilerini geliştirerek zengin bir hayal dünyası oluşturabileceklerdir (Özkırımlı, 1987: 328).

Çocuk kitaplarındaki resimlerin niteliklerine baktığımız da ise konuyla ilgili, sade, açık ve anlaşılır olması gerekmektedir. Sayfa düzeni ile bütünlük gösterecek şekilde uygun ayarlamalar yapılmalıdır. Oğuzkan (1977: 306) ise çocuk kitaplarındaki resimleri işlevleri bakımından süsleyici resimler, metni açıklayıcı ve yorumlayıcı resimler, metni tamamlayıcı resimler olarak üçe ayırmaktadır. Konunun sembolik yönünü belirtmek, çocukların hayal dünyalarını ve estetik duygularını geliştirmek için süsleyici resimlerin kullanıldığı, tek bir düşünce veya kavramın bazen de bir sözcüğün yerini tutarak okumayı yeni öğrenen okul çağındaki çocuklar için ise metni açıklayıcı ve yorumlayıcı resimlerin tercih edildiğini, ayrıntılı ve karmaşık nesne ve olayların aktarıldığı metinlerde ise iyi çizilmiş renkli ya da siyah beyaz, metni tamamlayıcı resimlere yer verildiği ifade edilmektedir.

Adalı'nın destan türündeki eserlerinde metni tamamlayıcı eserlere yer verildiği görülmektedir. Destan kurgusu içerisinde yer alan olay ve durumlar resimleyen tarafından metni tamamlayıcı bir nitelikte hazırlanmıştır. Çocuk kitaplarında metnin içeriğini oluşturan yazar kadar resimleyenlere de görevler düşmektedir. Resimlerin işlevsel olabilmesi resimleyen kişilerin çocuk dünyasını yakından tanıyan, usta sanatçılar olması önemlidir. Erken çocukluk döneminden itibaren çocukların resim diliyle iletişim kurabilmeleri, resim yapma isteklerinin oluşması eserlerde sanatçı duyarlılığı ile çizilmiş resimlere yer vermek gerekliliğini doğurur. İncelen dört kitapta yer alan resimler Mustafa Delioğlu tarafından tasarlanmıştır. Destanlar kahraman imgelenin yaratıldığı edebî metinler olmakla birlikte olay örgüsü içerisinde farklı karakterleri de barındırmaktadır. Sanatsal biçimle oluşturulmuş resimleri çocuklar kendi imgelemlerinde tamamlama çabalarına girecektir. Böylelikle bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine de katkı sağlanmış olacaktır. Destan kurgusundaki olay ve durumların görsel tasarımı çocukların duyma, duyumsama, düş kurma, sezme ve düşünme yetilerini geliştirecektir.

Çocukların anlam evrenine renk, çizgi ve dilin bütünlüğünü katmak için yazar ve çizerlere önemli görevler düşmektedir. Kitaplarda yer alan düzeye uygun resimler sanat eğitimine zemin hazırlamakla birlikte, çocukların görme duyularının eğitilmesine yardımcı olacaktır. Doğru kaynaklar aracılığı ile görsel eğitimini tamamlayan çocukların yaşamın

ilerleyen dönemlerinde duyuları ile düşünme becerileri yetkinleşecektir. Çağdaş eğitimin en önemli amaçlarından olan duyarlı düşünen insan yetiştirilmesi için de önemli bir adım atılacaktır. (Sever, 2003: 160). Adalı'nın destan türündeki eserlerinde renk ve çizgilerin birlikteliği ile oluşturulan görsel unsurların, hedef kitlenin özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlandığı görülmektedir.

Adalı, Bilgin. 2013a: 16.

“Savaş Tanrısı Ninurta kadar güçlü ve cesurdu Enkidu, / kıvrır kıvrır uzun saçları, başaklara benziyordu. / İnsanlardan habersiz ormanda yaşıyordu.” (GD, s.15).

Duyu algıları ile düşünme yetisi gelişmiş olan çocukların eserleri okuduktan sonra bütüncül bir bakışla öze dair değerlendirmeler yapabiliyor olması gerekmektedir. Ancak duyu algıları ile düşünme yetisi gelişmemişse bu ne yazık ki çok güçtür. Alımlayanın sadece konunun akışına, olaylar zincirine bağlı kaldığı, olayların arkasındaki bağlantıları kavrayamadığı görülecektir. Buradan yola çıkıldığında ise eğitimde görsel sanatlara yer verilmesi ile birlikte resimleri tüm özellikleri ile alımlayabilen okurların metinlere de farklı yaklaştığı görülecektir. Yapıtın özünü çıkarabilme noktasında duyularla birlikte, yapıtın dili, kurgusu ve kompozisyonu bir bütün olarak kavranabilecektir (İpşiroğlu, 2000: 15).

İncelenen eserlerde metin ve resim ilişkisini aktarırken metne yeni bir yorum eklendiği görülmektedir.

Kaya (2000: 178)’e göre “Kitap resmi; metni açıklamak ya da bezemek amacıyla kitaplara konan resim, çizim veya baskı olarak tanımlanmaktadır. Çocuk kitaplarının resimlenmesinde ise, görsellik kavramı bu tanımın ötesinde bir anlam taşır.” Eserlerde yer alan resimler metinden bağımsız olarak tek başına da anlam bütünlüğü oluşturabileceği gibi metnin akılda kalmasını, anlaşılmasını sağlayarak metne yeni bir yorum katabilmektedir.

Adalı, Bilgin. 2013b: 38.

“Yiğit Oğuz korkusuz bir adamdı. / Kuşanıp mızrağını, / yayını oklarını, / kılıcıyla kalkanını, bir başına avlamaya gitti.” (OKD, s.39).

Çocuk kitaplarındaki içerik ve tasarımı yansıtan başat öge olan resimler metnin kurgusunu tamamlamaktadır. Resim dili, yazılı dilinin zaman zaman önüne geçer ve çocukların algılarını devindiren, eğiten bir sorumluluk üstlenir. Çocukların kavramsal boyutta gelişimine katkı sağlarken, duyma, düşünme, gülme, heyecanlanma, düşleme benzeri bilişsel ve duyuşsal içerikli durumlar yaşatır (Sever, 2013: 123). Resimli kitaplar; çocuğun belleğinden kavramların imgelerini oluşturur. Kavramların görsel imgeleriyle çocuğun belleğine yerleşmesine olanak sağlar. Çocukların duyu algılarını geliştirir. Kavramsal gelişimini destekler.

Adalı, Bilgin. 2013b: 76.

“Sabah olunca, çağırıp büyük ve küçük oğullarını, / onlara dedi: ‘Gönlüm ava gitmek ister, / ama yaşlandım artık cesaret edemem. / Büyük oğullarım Gün, Ay ve Yıldız / siz doğuya gidin. / Küçük oğullarım Gök, Dağ ve Deniz, batıya gidin siz de, / bol bol avlanıp gelin.’”(OKD, s.77).

Örneklerden yola çıkarak genel bir ifadeyle “İyi bir resimli çocuk kitabı; metni edebî değer taşıyan, alanında teknik yeterliliği, özgün dili ve yaratıcılığı olan çizerin resimlediği, iyi tasarlanıp titiz bir renk ayrımı, baskı ve ciltlemeyle ortaya çıkmış bir grafik üründür. Ancak, bu nitelikteki çocuk kitaplarını yaygınlaştırarak görsel eğitimini sağlıklı kaynaklardan almış, kitabı seven, okuma araştırma alışkanlığı kazanmış, sanatla ilgilenen çağdaş bir toplum yaratabiliriz” (Kaya, 2000: 186).

Adalı’nın destan türündeki eserlerde yer alan resimlerin; metinle uyumlu olduğu, sanat ve estetik değeri taşıyan, çocukların duyu algılarını geliştirici özellikte tasarlandığı görülmüştür. Metnin gerçekliğinden uzaklaşmadan resimleyen estetik algısıyla birlikte eserlere yerleştirilmiştir. Resimler aracılığıyla metinlerde, sözcüklerin yanı sıra yeni anlam katmanları oluşturularak çocukların görme duyularına hitap edilmiştir.

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilgin Adalı'nın incelenen destan türü yapıtlarından yola çıkılarak eserlerde karakterlerin farklı şekillerde geliştirilebileceği görülmektedir. Karakterlerin ortaya çıkması için, kahramanların eylemleri ve davranışları belirleyici olabilirken, karakterler dış görünüşleri ve diğer kahramanların yorumlarına başvurularda da geliştirilebilmektedir. Anlatılarda, karakter geliştirme yollarından hepsi kullanılabileceği gibi, biri de tercih edilebilir. Bu noktada yazarın seçimi ön plana çıkmaktadır. Ancak önemli olan karakter tasarımı yazarın inandırıcı olabilmesidir. İncelenen destan türündeki eserlerde ise yazar, karakterlerin özellikleri ile olayların bütünleşmesini sağlamıştır.

Eserlerde kahramanlar; duygu, düşünüş ve tutumları ile geliştirilerek çocukların öykü boyunca kahramanı tanımalarına olanak sağlanmıştır. Ayrıca karakterlerin kurgu içerisinde geçirdiği değişimler, başlarından geçen olaylarla ilişkilendirilmiştir. Çocukların özdeşim kurabileceği, inandırıcı karakterler, destan türünün özellikleri kapsamında çocuk edebiyatına aktarılmıştır.

Kahramanların değişik durum ve olaylardaki tepkileri eser kurgusu ile uyumludur. Geliştirilen karakterler, yazılı kültür içerisinde, çocuklara evrensel bir bakış açısı kazandırabilecek niteliktedir. Beğeni ve gereksinimlerin çeşitlenmesi ile birlikte ufuk açıcı eserlere ihtiyaç duyulmaktadır. Okuma eylemleri arttıkça yeni karakterlerle tanışma imkânı bulacak olan okurun, insan gerçekliğini kavramasına yardımcı olabilecek kahramanların seçimine bu çalışmada incelenen destanlarda yer verilmiştir.

Öğretme amacıyla hazırlanan bir çocuk kitabında temel amaç, çocuklara, öncelikle bilgi aktarmak, onların doğrudan bilgilenmelerini sağlamak iken edebî eserlerin amacı ise, çocukların duyma, düşünme, sezme yetilerini geliştirerek, onlara insana özgü duyarlılıklar kazandırmaktır. Yazarın eserlerindeki iletiler incelendiğinde tarihsel bir zeminde, olay örgüsü ile uyumlu örtük iletilere yer verildiği görülmektedir. Edebî eserlerde temel amacın öğretmek olmadığı, çocuklara duygu, düşünce ve duyarlılık kazandırma gerçeği göz önünde

bulundurulmalıdır. Yazar, destanlarda yer alan kahramanların iletilerle uyumlu, yapmacılıktan uzak, inandırıcı olmasına dikkat etmiştir. Okurları yanlış yargılara, boş inançlara, kaderciliğe yönlendirmemiş, eserlerini yaşamda birtakım tercihler olduğu gerçeğinden hareket ederek kurgulamıştır.

Kitaplar aracılığıyla çocuklara sunulan olaylar, onları yaşam gerçekleri ile karşı karşıya getirmektedir. İçinde yaşadıkları dünyaya ait bilgilerin yer aldığı kitaplarda amaç çocukları yaşama hazırlamaktır; ancak bu durum hayal unsurlarının ortadan kaldırılması demek değildir. Hayal unsuru ile gerçekler hedef kitlenin düzeyine uygun şekilde düzenlendiğinde eserler daha anlamlı ve etkileyici olacaktır (MEB, 2013: 12). Adalı'nın yeniden kaleme aldığı destan türündeki eserlerde gerçeklik ve hayal unsurları bütünlük içerisinde sunulmuştur. Olayların gelişimi, farklı çatışma türleri üzerinden şekillenmiştir. Böylelikle merak duygusu ve okurun ilgisi canlı tutulmuştur. Tarihsel zeminde kurgulanan olaylar dizisi birbirine ters düşmeyecek ve okuru çelişkiye düşürmeyecek niteliktedir.

Sever (2003: 5), çocukların erken dönemden başlayarak düzeylerine uygun, nitelikli yazınsal metinlerle karşılaşmasının yani sanatçı duyarlılığı ile buluşmasının; toplumsal ilişkilere yönelik deneyimler edinmesi, dilsel ve görsel anlatımın güzelliğini ve gücünü tanıması demek olacağını ve bu sürecin hem duyuların hem de düşüncenin gelişmesine olanak sağlayacağını belirtmektedir. İncelenen eserlerde deyimlerle ve ikilemelerle zenginleşmiş bir anlatım karşımıza çıkmaktadır. Abartıya kaçılmadan benzetmelerden de yararlanılmıştır. Seçilen sözcükler hitap ettiği okurun yaşına ve zihin gelişimine uygun olup, anlatımda yoğun mecazlardan ve örtülü anlamlardan kaçınılmıştır. Gösteriştense süsten uzak anlatım, metinleri daha anlaşılır kılmıştır. Destanlar aracılığıyla anadilin güzelliklerinin ve zenginliklerinin fark ettirilmesi, okurun anadiline olan duyarlılığını arttıracaktır.

Çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak Türkçenin söz varlığı sözcük, deyim, terim, kalıp sözler, ikilemeler gibi ögeler aracılığıyla anlatım gücü ve olanakları çocuklara mevcut eserler ile sezdirilmiştir. Yazınsal kurguda Türkçenin zenginliği, duru ve içten bir söyleyiş özelliği ile bütünleştirilmiştir. Anlatım çocukların duyu algılarını devindirecek özellikler taşımakla birlikte, Türkçenin doğru ve etkili kullanımına öykünülebilecekleri cümlelerle yapılandırılmıştır.

Bilgin Adalı'nın eserlerinde yer alan resimlerin metinle uyumlu olduğu, sanat ve estetik değeri taşıyan, çocukların duyu algılarını geliştirici özellikte olduğu görülmüştür. Metnin gerçekliğinden uzaklaşmadan resimleyenin estetik algısıyla birlikte eserlerde yer almaktadır. Sözcüklerin yanı sıra resimlerle yeni anlam katmanları oluşturularak çocukların görme duyularına hitap edilmiştir. Görsel unsurların eserlerde yapılandırılması kavram oluşturma, anımsama, dikkat etme, düşünme, sınıflama, gruplandırma gibi bilişsel süreçleri de işletebilmektedir.

Genel itibariyle çocukların küçük yetişkinler olmadığı bir gerçektir ve yaşam deneyimi konusunda yetişkinlerden farklıdırlar. Bu durum neticesinde küçük okurlara yönelik eserlerin yalnızca çeşit olarak değil nitelik olarak da farklı olması gerekir. Çocuklara yönelik hazırlanan eserlerin onların anlam ve zevk alanlarına hitap edecek nitelikte olması önemsenmelidir. Ancak anlama becerisi yetişkinlere göre sınırlı olan çocuklar için basit, yalın ve anlaşılır eserler öncelenmelidir. “Düşüncelerin anlatılmasındaki basitlik, çocukların sözcük dağarcığı ve dikkat süreleriyle ilişkili bir değişkendir. Öyküler çocuklara doğrudan anlatılmalı; anlatımda daha az konu dışı sapmalar olmalı, karakterler ve eylemler ya da karakterlerin kendi arasındaki ilişkiler daha açık anlatılmalıdır” (Lukens, 1999; akt. Sever, 2003: 23). Araştırmada söz konusu eserlerin temel öğeleri incelendiğinde, mevcut tanımlarla büyük oranda örtüştüğünü, pedagojik ölçütlere uygun düzenlendiğini belirtmek mümkündür. Yazar hayalî, abartılı, gerçeküstü bir dünya kurgularken bunları somutlaştırma yoluna gitmiştir. Gerçeküstü olayların ekseninde, gerçek hayat sahnelerini sunmuştur. Hayalin içinde hayatın gerçeklerini aktarırken abartılı duygu hallerinden kaçınmıştır. Dil beğenisini geliştirecek olgunluktaki eserler ile çocuğa görelilik ilkesini korumuştur. Bu tür eserler metinlerin okunabilirlik özelliği dikkate alınarak da incelenebilir. Ayrıca mevcut edebî eserlerde dilin farklı edinim düzeylerine yönelik uyarlama çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adalı, B. (2013a). *Gilgamiş destanı*. (Resimleyen: Mustafa Delioğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Adalı, B. (2013b). *Oğuz Kağan destanı*. (Resimleyen: Mustafa Delioğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Adalı, B. (2014a). *Odysseia destanı*. (Resimleyen: Mustafa Delioğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Adalı, B. (2014b). *Troya savaşı ve İlyada destanı*. (Resimleyen: Mustafa Delioğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akalın, L.S. (1966). *Edebiyat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Aksan, D. (1996). *Türkçe'nin sözcük varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2002). *Anadilimizin söz denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2006). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe İkilemeler Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Alpöge, G. (1991). *Çocuk ve dil: Türkçede sıfatların kullanımı ve çocuğun gelişimi açısından incelenmesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Andı, F. (2008). *Hayata edebiyatla bakmak*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Arat, R.R.; Bang, W. (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Ataseven, F.; İnandı, Y. (2000). *Çocuk kitaplarının çeşitli yönleriyle incelenmesi. I. Ulusal çocuk kitapları sempozyumu-sorunlar ve çözüm yolları*. Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Ateş, K. (1998). *Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk eğitim bilimleri dergisi*. 3(4). Ankara.
- Aytaş, G. (2006). Edebî türlerden yararlanma. *Millî eğitim dergisi*. 169,261-276.
- Banarlı, N.S. (1971). *Resimli Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Burt, M.E.; Ragozin, Z.A. (2011). *İthaka Kahramanı Odysseus*. (çev. Nisan Bezergil), İzmir: İlya Yayınevi.
- Çetişli, İ. (2008). *Edebiyat sanatı ve bilimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çılgın, A.S. (2007). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk dünyası epik destan geleneği*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Çokum, S. (1987). *Çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı yılı 1987*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Çotuksöken, Y. (2004). *Üniversite öğrencileri için uygulamalı Türk dili*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Demiray, K. (1960). *Türkçe çocuk edebiyatı*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Demirel, Ş. (2010). *Edebî metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2003). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ekiz, O.N. (1984). *Ansiklopedik edebiyat bilgileri sözlüğü*. İstanbul: Zümrüt Yayınları.
- Elçin, Ş. (1983). Nasıl bir çocuk edebiyatı. *Türk Edebiyatı, Çocuk edebiyatı Özel Sayısı*. 111.

- Elçin, Ş. (1993). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Ş. (1988). *Türk dilinde destan Kelimesi ve mefhumu. Halk edebiyatı araştırmaları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. .
- Elkind, D. (1978). Erik Erikson: insanda gelişimin sekiz evresi, (çev. Ali Dönmez). *Dialogue*. 11(1).
- Enginün, İ. (2007). *Yeni Türk edebiyatı araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ergin, M. (2005). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gencan, T.N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gökşen, E. N. (1980). *Örnekleriyle çocuk edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Göktürk, A. (1998). *Okuma uğraşı. Yazın metninin kavranışında okur-metin-yazar*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Gönen, M. (2005). Dil gelişiminde çocuk kitaplarının rolü. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 62.
- Güleryüz, H. (2002). *Türkçe ilkokuma yazma öğretimi kuram ve uygulamaları*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Homeros. (2014). *İlyada* (çev. Azra Erhat, A. Kadir). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Homeros. (2014). *Odysseia* (çev. Azra Erhat, A. Kadir). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnal, K. (2003). Çocukluğun sosyo-kültürel tarihi. *Virgöl Aylık Kitap ve Eleştiri Dergisi*. 61.
- İnce, H.G. (2008). Edebî eserler yoluyla irade eğitimi. *II. uluslararası Türk dili ve edebiyatı öğrenci kongresi sözlü bildiri metni*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.

- İpek, N.; Bilgin, A. (2007). İlköğretim çağı çocuklarında kelime dağarcığı gelişimi. *İlköğretim Online*, 6(3), 344-365.
- İpşiroğlu, N. (2000). *Alımlama boyutları ve çeşitlemeleri: resim*. İstanbul: Papirüs Yayınevi.
- Kansu, C.A. (1975). Çocukluktan yazına. *Yansıma Çocuk Eğitimi ve Edebiyatı*.(9).
- Karahan, L. (1998). *Türkçede söz dizimi - cümle tahlilleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karasar, N. (1999), (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, İ. (2000). Çocuk kitabı resimlerinde klişe yaklaşımlar. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları* (s. 178-186). Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Tekağaç Eylül Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). *Türkiye Türkçesi grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Köprülü, M.F. (1981). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kutlu, A. (2001). Bir çocuk kitabı masalı. Ankara: AÜ Tömer Yayınları.
- Manguel, A. (2010). *İlyada ve Odysseia – Homeros* (çev. A. Sezgintüredi). İstanbul: Versus Kitap.
- MEB. (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi: çocuk edebiyatına giriş*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Mitchell, S. (2004). *Gilgamesh*. İngiltere: Profile Books.
- Nesin, A. (1976). “‘Çocuklar insandır’ derken.” Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı.
- Neydim, N. (2003). *Çocuk ve edebiyat- çocukluğun kısa tarihi/edebiyatta çocuk figürleri*. İstanbul: Bu Yayınevi.

- Nas, R. (2002). *Örnekleriyle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Yayıncılık.
- Oğuz, M.Ö. (2000). *Türk dünyası halk biliminde yöntem sorunları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Oğuzkan, A.F. (1977). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F.; Kavcar, C.; Sever, S. (2000). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özdemir, E. (1995). *Eleştirel okuma*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Özkırımlı, A. (1987). *Türk edebiyatı ansiklopedisi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Piaget, J. (2007). *Çocukta dil ve düşünme* (çev. Sabri Esat Siyavuşgil). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Savaş, B. (2006). *Okuma eğitimi ve çocuklarda dil gelişimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Dergisi*. 107, 14-15.
- Sever, S. (2000). Çocuk kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları (s. 631-646). Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2011). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. İstanbul: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İstanbul: Tudem Yayınları.
- Silverman, D. (1998) (Eds.) *Qualitative research: Theory, method, and practice*. London: Sage.

- Sınar, A. (2006). Türkiye’de çocuk edebiyatı çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 4, (7) 175-225.
- Soysal, M. (2007). Çocuk ve gençlik kitaplarında uzman yayıncılık kavramı. *II. Ulusal Çocukluk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Şimşek, T. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Gümüşhane: Suna Yayınları.
- Şirin, M.R. (1989). *1988’de çocuk edebiyatı, Çocuk edebiyatı yılığı 1989*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Şirin, M.R. (1993). Çocuk kitapları çocuksu bir şölendir. *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*. 241
- Şirin, M.R. (1994). 99 soruda *çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M.R. (1998). *Çocuk yüzlü yazılar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2006). *Çocuk hep çocuk-çocuk ödevi için küçük notlar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2007a). *Çocuk edebiyatı kültürü-okuma alışkanlığı ve medya sarmalı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2007b). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış-çocuk edebiyatı nedir ne değildir?* Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tan, N. (1993). *Çocuklarımıza folklor hazinemizden seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- TDK (2014). Türk Dili: Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı özel sayısı. Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi. (CVII), 756.
- TDK (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, M. (2008). *Roman sanatı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Turgut, Y. (2012). Verilerin kaydedilmesi, analizi, yorumlanması: nicel ve nitel. A. Tanrıöğen (Edt.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri İçinde* (s. 191-248). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tür, G.; Turla, A. (2005). *Okul öncesinde çocuk, edebiyat ve kitap*. İstanbul: Ya-pa Yayınları.
- UNICEF. (1999). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi El Kitabı*. Ankara: Unicef Yayını.
- Yakıcı, A. (2004). Liselerde okutulan ders kitaplarında destan öğretiminin yeri. *Gazi üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü XII. eğitim bilimleri kongresi bildiriler*. Ankara.
- Yalçın, A.; Aytaş, G. (2003). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yazıcı, N. (2013). Çocuk edebiyatı alanında üniversitelerde yapılan lisans sonrası çalışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (1), 441-452.
- Yeşildağ, Y. (2000). Türkiye’de çocuk edebiyatı. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını.
- Yılar, Ö. (2007) *Halk bilimi ve eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2002). “Çocuk edebiyatı: eleştirinin acilen ihtiyaç duyulduğu bir alan- iyi kitabı seçmek kolay değil.” *Virgül aylık kitap ve eleştiri dergisi*. 53,(8).
- Yörükoğlu, A. (1977). Çocuk yazını. *Türk dili aylık dil ve yazın dergisi*. 311, (93).
- Yurttaş, H. (2001). *Çocuk ve kitap*. Ankara: AÜ Tömer Yayınları.
- Wordsworth, W.(1888). Our Simple Childhood, *The Prelude*. 508,(5).

Turnitin Orijinallik Raporu

YETİŞKİNLER İÇİN YAZILMIŞ KLASİK DESTANLARIN ÇOCUK EDEBİYATINA AKTARIMI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA - BİLGİN ADALI ÖRNEĞİ Merve Vuruş tarafından

Abc (abc) den

- 29-Ara-2015 22:07 EET' de işleme konu
- NUMARA: 617918966
- Kelime Sayısı: 26722

Benzerlik Endeksi

%14

Kaynağa göre Benzerlik

Internet Sources:

%14

Yayınlar:

%3

Öğrenci Ödevleri:

%3

kaynaklar:

- 1 2% match (01-Tem-2013 tarihli internet)
<http://www.ykykultur.com.tr/kitap/gilgamis-destani-gencler-icin-kucuk-boy>
- 2 1% match (11-Kas-2014 tarihli internet)
<http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/840.pdf>
- 3 1% match (18-Eyl-2015 tarihli internet)
<http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/742015121011T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretimi%20A%C3%A7%C4%B1s>
- 4 1% match (18-Mar-2015 tarihli internet)
http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/docs/WEB_Icin_Toplu_Ders_Notlari.doc
- 5 < 1% match (10-Tem-2015 tarihli internet)
<http://www.slideshare.net/efecan1985/99-soruda-cocukedebyati>
- 6 < 1% match (09-Şub-2012 tarihli internet)
http://www.dersindir.net/indir/resimli_cocuk_kitaplarinin_benlik_kavramıyla_ilgili_konulari_icermesi_yonunden_incelenmesi_study_on_a
- 7 < 1% match (13-Haz-2012 tarihli internet)
<http://suleymanuyar.k12.tr/documents/gelisimdekiyeri.doc>
- 8 < 1% match (16-Eyl-2015 tarihli internet)
<http://anadiliegitimi.com/article/download/5000128444/5000118913>
- 9 < 1% match (24-Eki-2015 tarihli internet)
<http://1ogreten.blogcu.com/destan/4566647>
- 10 < 1% match (09-Mar-2015 tarihli internet)
<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/26920/TEZ.pdf>
- 11 < 1% match (04-Nis-2014 tarihli internet)
http://www.researchgate.net/profile/Sahin_Filiz/publication/259243843_Ziya_Gokalp%27s_Kucuk_Mecmua_in_Diyarbakir_1922/file/72
- 12 < 1% match (22-May-2015 tarihli internet)
http://www.gulceedebyat.com/tezler_2/makedonya.pdf
- 13 < 1% match (03-Haz-2012 tarihli internet)
http://www.dersindir.net/indir/muzaffer_izgunun_cocuk_romanlarinin_tema_egitsel_iletler_ve_dil_yonunden_10_12_yas_grubu_cocukl
- 14 < 1% match (31-Mar-2012 tarihli internet)
<http://ccc.incisozluk.cc/babayarrooo>
- 15 < 1% match (17-Eki-2012 tarihli internet)
<http://turkce.us/edebiyat/cocuk-edebiyatinin-genel-nitelikleri.html>

